

Masteroppgave i systematisk teologi.

Kriterier for sannhet i en postmoderne kontekst, og kriterier for sannhet i en klassisk kristen kontekst.

Semester: Vår 2010
Innleveringsfrist: 21. mai

Kandidat: Runar Sjøstad
Antall sider: 83 (fremsiden, innholdsfortegnelsen og litteraturlisten er ikke tatt med i beregningen).
Veiledningslærer: Knut Alfsvåg

Innholdsfortegnelsen.

Forord	3
1. Kapittel 1. Introduksjon	3
Hoveddel.	6
2. Kapittel 2. Kriterier for sannhet i en postmoderne kontekst.	6
1. De store fortellingene mislyktes.....	7
2. Avvisning av den rasjonelle sannhetsforståelse.	9
3. Den konstruerte virkelighet og kontekstavhengige sannhetsforståelse.....	13
4. Den pragmatiske sannhetsforståelse.....	18
5. Sannhetens språklige karakter.	20
6. Hermeneutikk og sannhet.	23
7. Forståelsen av religiøs sannhet, religiøs pluralisme og relativisme.	26
8. Den postmoderne sannhetsforståelses etiske dimensjon.	32
9. Oppsummering av Kapittel 2.	35
3. Kapittel 3. Utvalgte trekk frem imot postmodernismens forståelse av sannhet.....	36
1. Historiske trekk. En dreining fra modernisme til postmodernisme.	36
2. Friedrich Nietzsche, postmodernismens profet.	39
3. Utvalgte trekk innen hermeneutiske utvikling.	41
4. Religiøs sannhet innenfor modernismen med henblikk på postmodernismen.	42
5. Oppsummering av kapittel 3.	43
4. Kapittel 4. Kriterier for sannhet hovedsaklig innenfor den klassiske kristendommen.	45
1. Kristen tro i møte med omverdenen.	48
2. Grunnelementer i en klassisk kristen sannhetsforståelse, og dens konsekvenser.	52
3. Spørsmålet om objektiv sannhet, og erkjennelse av objektiv sannhet.	55
4. Kristen sannhetsforståelse med henblikk på det historiske fundament.	58
5. Religiøs sannhet – den klassiske kristendommens sannhet.	59
6. Kriterier for religiøs sannhet som kristendommen oppfyller, og en vurdering.....	61
7. Sammenfatning av kapittel 4.....	65
5. Kapittel 5. Vurdering av den postmoderne sannhetsforståelse.	66
1. Positiv vurdering av enkelte element innenfor postmodernismens sannhetsforståelse....	67
2. Kritisk vurdering av enkelte element innenfor postmodernismens sannhetsforståelse....	69
3. Sammenfatning av kapittel 5.....	72
6. Kapittel 6. utfordringer og muligheter for kirken i en postmoderne tid.....	73
1. utfordringer for kirken i en postmoderne tid.	73
2. Muligheter for kirken i en postmoderne tid.	77
3. Oppsummering av kapittel 6.	82
Avslutning.	83
7. Kapittel 7. Avsluttende bemerkninger.	83
8. Litteraturliste	86

Forord

Jeg vil først gi en takk til dr. teolog og førsteamanuensis Knut Alfsvåg for glimrende faglig, og teknisk veiledning. Takk til svoger og jurist Tor Magnus Foss som har vært en god hjelp vedrørende strukturering, og ellers for gode tekniske råd. Takk til prest Sverre Lied for gode tekniske råd. Takk til min kone og våre to barn for at de har gitt meg den tiden jeg har trengt til å skrive denne avhandlingen.

Kapittel 1. Introduksjon

Hva er sant i vårt samfunn? Hvilke kriterier er holdbare for å kunne formidle sannhet? Er sannhetene objektive eller subjektive? Har den postmoderne relativisme ført alle religioner, vitenskaper og andre disipliner inni et uføre i henhold til å kunne formidle objektiv sannhet? I den forbindelse hvordan påvirker for eksempel den postmoderne kulturen kirken, og hvordan påvirker kirken den postmoderne kulturen? Dette er noen sentrale problemstillinger denne avhandling skal forsøke å gi et innblikk i.

Vi lever i en verden som har blitt globalisert, og samfunnet har derfor blitt svært sammensatt og komplekst. For eksempel møtes forskjellige kulturer og religioner hverandre til daglig gjennom oss mennesker. Dette betyr at folk flest møter mennesker i hverdagen med forskjellige oppfattelser, livssyn, moral, verdier, og trosgrunnlag. I møte med mennesker blir man utfordret på mange områder, som kan medføre at mange vurderer sitt eget ståsted. Derfor vil jeg hevde at globaliseringen har dannet en verden som har blitt til en organisme der alt flyter i hverandre på godt og ondt. I denne verden har den postmoderne tenkning fått mye makt, særlig i den vestlige del av verden. Dette innebærer at mennesker forholder seg ofte til sannhetsproblematikken på en relativistisk måte. I den forbindelse har kirken både store utfordringer og muligheter til å fremme klassisk kristendom som staker vei ut av det postmoderne pluralistiske uføret i både kirke og samfunn.

Hovedproblemstillingen er derfor å gjøre rede og drøfte kriterier for sannhet i en postmoderne kontekst, og kriterier for sannhet i en klassisk kristen kontekst.

Først vil jeg synliggjøre hvorfor jeg vil skrive om en slik problemstilling. Jeg har røtter både fra pinsebevegelsen og Den Norske Kirke, og jeg har også vært innom trosbevegelsen noen år. Under tenårene hadde jeg ikke et eksplisitt kristent livssyn, men

fulgte heller tidsånden som jeg oppfatter som postmodernismen.¹ Følgelig mener jeg derfor å ha fått innsikt i både postmodernistisk tankesett på den ene siden, og på hva som kjennetegner tankegangen i ulike kristne miljøer på den andre siden. Og som teologistudent har jeg ytterligere blitt særlig oppmerksom på postmodernismens påvirkning i samfunnet og i kirken.

Jeg vil i det følgende gjøre rede for noen av mine egne erfaringer og observasjoner som engasjerer meg til å skrive denne avhandling. Under min ungdomstid var de fleste jeg kjente, inkludert meg selv usikre i hva vi skulle tro på, og mange valgte å ha den kristne tro på avstand, eller noen relativiserte sin tro med å være åpne til alt. Jeg har også vært konfirmantlærer og prestevikar, og har observert blant enkelte konfirmanter en usikkerhet eller likegyldighet ovenfor kristne sannheter. Gjennom min livs og trosvandring har jeg nå funnet hvile i luthersk- evangelisk teologi. I mitt lutherske konservative ståsted er det viktig for meg å kunne fastholde klassisk bibelsk og luthersk kristendom som utgangspunkt for vurderingen av den postmoderne sannhetsforståelse. Min pluralistiske bakgrunn, og nå mitt konservative ståsted vil forhåpentligvis gi et godt utgangspunkt for å kunne forsvare klassisk kristen tro i en postmoderne kultur.

Jeg vil med dette forsøke å bidra om det er mulig med denne avhandling å gjøre kristen sannhetsforståelse mer aktuell i postmoderne kontekster. Jeg vil også forsøke å gi et bidrag vedrørende klassisk kristen sannhetsforståelse som vil undersøke om det vil kunne by på nye muligheter til vekst av en allmennforståelse på hvorfor mange mennesker bygger sine liv på Bibelens beretninger.² Jeg vil i denne forbindelse markere eksplisitt Jesus utsagn om at Han er *veien, sannheten og livet* (jf. Joh. 14, 6) som et viktig anliggende i min avhandling. Dette er et viktig utsagn fordi innenfor klassisk kristendom blir det ansett av mange som en objektiv sannhet, og dermed også allmenngyldig. Fra et klassisk kristent perspektiv tolker jeg derfor objektivitetsbegrepet slik at det inneholder blant annet sannheter som er gitt av Gud, og virkeligheter som er gitt av Gud. Gud er dermed det eneste og øverste subjekt som kan formidle fullkomne objektive sannheter. Med andre ord betyr min skisse her at Guds objektive sannheter er synonyme med Guds åpenbaringer. Jeg tenker åpenbaringsteologisk at Jesus er Guds selvåpenbaring, som innebærer at Jesus representerer Guds fulle og hele sannhet. Når dette er nevnt er det likevel særdeles viktig å skille på Guds objektive sannheter som for eksempel er gitt av Han i historiske kontekster, og den modernistiske forståelse på

¹ Begrepet "postmodernisme" gikk først inn i de filosofiske termer i 1979 sammen med utgivelsen av boken *Den Postmoderne Tilstand* av Jean-François Lyotard. <http://plato.stanford.edu/entries/postmodernism/> Postmodernisme er en benevnelse på ulike retninger innenfor humaniora, samfunnsvitenskap og kunst. Postmodernismen er navnet på en ny epoke som springer ut fra modernismen. Mye tyder på at det også er en del nye tankeretninger som reiser seg, og dermed utfordrer tradisjonell tenkning.

² Jesu oppstandelse fra de døde, Jesu løfter om gjenkomst, evig liv osv.

objektiv sannhet som mener at mennesket selv kan oppnå objektiv sannhet bare gjennom blant annet sin fornuft. Fra min synsvinkel er det den guddommelige objektivitet som er holdbar, og den menneskelige modernistiske objektivitetsforståelse som er uholdbar, utenom blant annet den modernistiske korrespondensteorien som jeg betrakter som holdbar.³ Derfor er det viktig å skille på Guddommelig objektivitet, og menneskelige objektivitet i vårt språk for å unngå forvirring vedrørende sannhetsforståelsen. Dette vil bli drøftet i hoveddelen.

I det følgende vil jeg antyde at sannhetsbegrepet er meget omstridt i vår tid, og i den sammenheng er det da mulig å forsvare kristendommens sannhet i en postmoderne kultur? I den forbindelse må man overveie postmodernismen generelt og dens sannhetsforståelse. En slik drøftelse av postmodernismen vil muligens by på nye muligheter for teologisk apologetikk. Derfor vil min avhandling ha som hovedanliggende å undersøke om det er mulig, og intellektuelt forsvarlig å fastholde og forsvare en klassisk forståelse av kristendommens sannhet i en postmoderne kontekst.⁴ For å besvare avhandlingens problemstilling må følgende punkter besvares i hoveddelen:

1. Kriterier for sannhet i en postmoderne kontekst.
2. Den filosofiske og idehistoriske bakgrunn for den postmoderne sannhetsforståelse.
3. Kriterier for sannhet, hovedsaklig innenfor den klassiske kristendommen.
4. Vurdering av den postmoderne sannhetsforståelsen.
5. Utfordringer og muligheter for kirken i en postmoderne tid.
6. Konklusjon.

Jeg vil dermed redegjør, og periodevis drøfte ulike kriterier for sannhet i henholdsvis postmodernistisk og kristen kontekst. Jeg vil også utføre en vurdering av det postmoderne, og deretter foreta en vurdering av de utfordringer og muligheter kristendommen har i møte med postmodernismen.

Problemstillingen og den overnevnte disposisjonen vil bli besvart ved at jeg anvender boken *Postmodernismens utfordring til kristendommens sandhed* av Kurt Christensen som hovedkilde.⁵ Jeg vil forta en kritisk vurdering av boken, og drøfte materialet for å få frem

³ Korrespondanseteorien hevder at en påstand er sann hvis påstanden samsvarer med den virkelighet den sier noe om.

⁴ Klassisk kristendom eller apostolisk kristendom står for de viktigste funksjonene i kristen tro som er utpekt av alle de store religiøse tradisjoner gjennom hele kirkehistorien, og som oppsummers i trosartikler blant annet i den apostoliske trosbekjennelsen.

⁵ Kurt Christensen, (f.1948-)

Arbeidserfaring: Lærer, lektor og dosent i ulike stillinger ved Menighedsfakultetet i Århus fra 1980, professor samme sted fra 2003-. Professor ved Fjellhaug Misjonshøgskole 2006, Professor II fra 2007.

Utdanning: Cand.theol. 1978, Universitetet i Århus. Dr.theol 1994, MF i Oslo.

<http://misjonshogskolen.fjellhaug.no/25/> , <http://www.teologi.dk/kurtchristensen.html>

egne og andres vurderinger av sannhetsspørsmålet. Boken til Kurt Christensen har også mange referanser.⁶ Disse referanser dekker et ganske bredt spekter med hensyn til sannhetsspørsmålet i en kristen kontekst, men også angående apologetikk generelt og apologettikkens muligheter i en postmoderne kultur.⁷ Boken inneholder også mange referanser fra postmoderne tenkerne som fremmer ulike kriterier for sannhet i en postmoderne kontekst.⁸ Jeg vil også ytterligere utfylle med andre bøker, artikler, leksika og egne personlige erfaringer/vurderinger.

Jeg vil også bemerke at sannhetsproblematikken ikke står isolert, derfor vil jeg berøre synspunkter vedrørende virkelighet, erkjennelse og viten. Men avhandlingen vil eksplisitt omhandle sannhetsforståelse, og spesifikt hvilke kriterier som er holdbare til å gi innsikt om hva sannhet er i en postmoderne kontekst, og i en klassisk kristen kontekst. Dermed vil denne avhandling forhåpentligvis synliggjøre ulikheter og likheter innenfor postmoderne tenkning og klassisk kristen tenkning. Og den praktikable hensikten med avhandlingen er på en ydmyk og respektfull måte å bidra til en konstruktiv dialog mellom de forskjellige partene både innad i kirken, og utad i samfunnet.

Hoveddel.

Kapittel 2. Kriterier for sannhet i en postmoderne kontekst.

Christensen beskriver sannhetsforståelsen i en postmoderne kultur på en tankevekkende måte. Det forekommer et sitat ”sannhet er en løgners oppfinnelse”. Slike sitat og utsagn kjennetegner noe av postmodernismens tenkning.

Postmoderniteten er et omfattende kulturfenomen, og denne postmoderne kulturen har i sentrum en spenning mellom sannhet og løgn. Denne brytning skaper et bestemt intellektuelt livssyn, som innebærer en bestemt måte å tenke på og forholde seg til virkeligheten på, og dermed medfører dette til at en ny tidsånd reiser seg. Ifølge Christensen er det noen karakteristiske sider ved dette postmoderne livssynet. Det er resignasjon, agnostisk holdning og avvisning angående sannhetsspørsmålet. Og ikke minst uttrykket sannhet vil for mange

⁶ Navn på teologer og filosofer: Stanley J. Grenz, Lesslie Newbigin, D.A. Carson, J. Richard Middleton, Brian J. Walsh, William Lane Craig og Alister E. McGrath.

⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 25.

⁸ Eksempler på postmoderne tenkere: Derrida, Foucault, Vattimo osv.

postmodernister i beste fall være illusorisk, og i verste fall undertrykkende.⁹ Denne forståelsen av sannhet kan deles opp i en rekke delelementer. Noen utvalgte elementer vil dermed bli satt i rekkefølge for å gi et oversiktlig grunnlag til sannhetsforståelsen i den postmoderne kontekst. Denne oppdeling er gjort av Christensen i sin bok, og jeg vil videreføre denne oppdeling i dette kapitlet på grunn av den gir som nevnt et godt perspektiv over den postmoderne sannhetsforståelsen. Før jeg foretar meg denne gjennomgangen vil jeg påpeke at det viktig å være oppmerksom på at det er Kurt Christensen og andres forståelse av postmodernismen som uttrykkes i dette kapitlet. Det betyr at postmodernismen ikke er et talerør i seg selv i denne avhandling, men postmodernismen blir belyst av teologer, filosofer og postmoderne tenkere. Jeg selv vil også bidra med kommentarer og drøftelser mer eller mindre gjennom hele avhandlingen.

1. De store fortellingene mislyktes.

De store fortellingene mislyktes. Dette er en viktig faktor vedrørende postmodernismens sannhetsforståelse. Det at de store fortellingene mislyktes har å gjøre med at postmodernismen frigjorte seg på mange måter i fra modernismens tankegods. Dette tankegodset innholdt blant annet forhistoriske myter og fortellinger. En postmoderne tenker som Lyotard hevder at også opplysningsprosjektet var avhengig av store fortellinger for å ha retten til eksistens.¹⁰ I opplysningstidens kontekst var kjennetegnet til modernismen at de store fortellinger søkte å legitimere det moderne prosjekt. Og dette moderne prosjektets fortellinger bygde på a) politiske myter, menneskets frihet og vitenskaplige suksess, b) filosofisk vitenskap, vitenskaplig fremgang. Kort sagt handler det moderne prosjektet om frigjørelse gjennom vitenskap og fornuft.

I henhold til det overstående har modernismens teleologiske ideologier, og fortellinger imidlertid blitt betydelig svekket gjennom postmodernismen. I den forbindelse spørres det, hva kan være utløsende årsaker til at postmodernismen begynte å miste troen på modernismens kriterier for sannhet? En viktig utløsende årsak er 2.verdenskrig.¹¹ Den krigen gav en vesentlig grobunn for utviklingen av postmodernismen, og under denne krigen begynte

⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 28.

¹⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 29.

http://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Fran%C3%A7ois_Lyotard

Jean-François Lyotard, (f.1924-d.1998), var en fransk filosof og sett på som en betydelig postmodernist, som var kritisk mot all form for universalisme, bl.a. de store fortellinger.

¹¹ Tiplady. *Postmission*, ss 60-61.

menneskene å miste troen på fremgang.¹² Mennesker ble generelt skeptiske til å tro på utopier, som for eksempel en homogen verden. Denne utvikling kulminerer dermed i to hovedkonsekvenser vedrørende postmodernismens skepsis til modernismen, det er a) en har innsett at metafortellingene i grunnen bare er lokale- menneskelige konstruerte og vestlige fortellinger som er oppblåste til å være metafortellinger, b) dessuten har ikke fortellingene holdt hva de har garantert, og dermed er troen på at teknologisk fremgang som nødvendigvis støtter fremskrittet i den menneskelige sivilisasjon falsk, noe historien er et tydelig vitnesbyrd på.¹³

Det overnevnte synliggjør at det modernistiske fremskrittet har fått nedsatt farten, og har snublet eller helt stanset opp, ifølge David Lyon.¹⁴ Og i henhold til religion påpeker Gianni Vattimo at religionenes fremvekst synliggjør modernitetens fiasko.¹⁵ I den forbindelse hevdes det videre fra Vattimo at modernismen med sin fornuft og dens redskaper stiller svakt i møte med problemer av bioetisk art, genmanipulering og forurensing. På den andre siden har postmodernismen også sine svakheter. De har problemer med å sammenholde etikk og vitenskap i en enhet. Jan Olav Henriksen hevder at dette samholdet har gått tapt i postmodernismen.¹⁶ Dermed kan ikke de store fortellingene lenger holde stand i møte med verdens, og livets utfordringer i en postmoderne kontekst. Denne postmoderne konsekvens innebærer at det blir for store konflikter mellom myter og historie/virkelighet. Jeg vil i den forbindelse utfylle med at det er viktig å skille på myter og historie, derfor bør historiske fakta utfordre postmoderne tenkere til å revurdere sin sannhetsforståelse. Dette tilsier at postmoderne tenkere ikke kan på et adekvat grunnlag nekte for at Jesus var en historisk person, noe som mange historiske kilder faktisk bevitner. Dette skal i det følgende utdypes hvordan postmoderne tenkere løser problematikken angående overordnede, objektive og historiske sannheter.

Postmodernismens tenkere har dermed store problemer med å gi noen entydige svar på virkeligheten. Og resignere seg derfor i forhold til metafortellingene. De søker heller etter nyanser, og etter de lokale fortellinger og sannheter. Med andre ord sannhetsbegrepet blir

¹² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 30-31.

¹³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 30.

Kruger, Holocaust, Hiroshima, Tsjernobyl og AIDS, eksempler brukt av Lyotard.

¹⁴ David Lyon født i Skottland. Professor i sosiologi. http://en.wikipedia.org/wiki/David_Lyon

¹⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 31.

Gianni Vattimo, (f.1936), italiensk forfatter, filosof og politiker. Tydelig inspirert av Nietzsche. http://en.wikipedia.org/wiki/Gianni_Vattimo

¹⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 31.

Henriksen, *Guds virkelighet*. Luther Forlag 1994. Jan Olav Henriksen (f.1961-) norsk luthersk teolog, og professor ved Menighetsfakultet i Oslo.

reduisert til å inneholde ingen overordnet sannhet, kun sannheter som berører hvert sitt publikum og hver sin anledning er gjeldende. Postmodernismen har dermed en eksplisitt polemikk mot all form for metafortellinger. Denne polemikken eksisterer fordi metafortellinger ikke inkludere alle menneskers erfaringer og virkelighet. Og den enkelte menneskers erfaring og virkelighet er viktige kriterier som bør underbygge menneskelige sannheter i en postmoderne kontekst. Ifølge postmodernes vurderinger av metafortellinger, legitimere altså metafortellinger maktstrukturer i samfunnet, og marginaliserer på denne måten menneskelige erfaringer. Dette kulminerer i at postmodernismen eksplisitt er imot all form for totalitet og universalitet. Foucault forfekter i denne sammenheng at det er bare hver enkeltes historie som ikke er undertrykkende, og alle andre fortellinger er dermed kuende.¹⁷ I denne forbindelse aksepterer dermed Foucault anarki.¹⁸ Lyotard tilføyer at postmodernismen fremmer en form av individualisme som gir individet frihet til å tenke annerledes. Likevel kan ikke mennesket skape seg et adekvat fundament av den grunn, men som nevnt gir blant annet Lyotard og andre postmoderne tenkere plass for lokale fortellinger, og forskjellige former for rasjonalitet som kan være nyttig i dagliglivet.¹⁹

Ovenfor har jeg belyst noe av utgangspunktet til postmodernismen, og har med dette lagt et fundament til å kunne undersøke videre vedrørende sannhetsforståelsen og kriteriene for sannhet i en postmoderne kontekst.

2. Avvisning av den rasjonelle sannhetsforståelse.

Det postmoderne vil si at ethvert forsøk på å beskrive et objektiv, enhetlig og samlende sentrum i verden som skulle befinne seg bak erfaringenes flyktighet er uholdbare, og dermed er slike forsøk dømt til å mislykkes. Konsekvensen er dermed det at postmoderne avskjærer oss fra gjenstand, det påviselige, og etterlater oss bare med ord. Hva formodes med dette?

Først en nærmere undersøkelse av modernismen. Modernismen er ikke entydig i sine tolkninger av sannhet/sannheter. Likevel fremmer Christensen at modernismens begynnelse betraktet virkeligheten som objektiv og rasjonell. Modernismens vitenskapelige metode vedrørende rasjonalitet kom til å medvirke til modernismens fødsel. Dette var en metode som fortolket blant annet de kristne fortellinger om en rasjonell Gud, skaper av og Herre over

¹⁷ Michel Foucault (f.1926-d.1984) var en fransk historiker og filosof, knyttet til strukturalistisk og poststrukturalistisk bevegelse. Han har hatt stor innflytelse ikke bare primært innenfor filosofi, men også i en rekke humanistiske og samfunnsvitenskapelige disipliner. <http://plato.stanford.edu/entries/foucault/>

¹⁸ Sire, James W. *The Universe Next Door*. InterVarsity Press. Leicester England 1997, s 181.

¹⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 33.

universet.²⁰ Likevel ble forståelsen av den rasjonelle Gud etter hvert i modernismens utvikling skjøvet til sides til fordel av en vektlegging av mennesket. Dermed tredde tilværelsens virkelighet frem i mye større grad. Dette betydde at det var en utvikling som medførte at menneskets fornuft kom i høysetet som en siste instans for rett og galt, sannhet og usannhet. Modernismen knyttet dermed sannhet til rasjonalitet, som også medførte til at fornuft og logiske argument ble eneste kriterier som angir sannheten. Dette tilsier at det var en stor tillit av menneskets rasjonelle evner i modernismens tenkning, og et rasjonelt fundament ble dermed grunnlagt. Dette grunnlaget inneholdt at fornuften produserte et sett av regler og kriterier for å oppnå korrekt tenkning om virkeligheten, som igjen gav adgang til absolutt sannhet.²¹

En slik modernistisk fremgang som er skissert ovenfor til å oppnå sannhet ble sterkt kritisert av postmodernister. I og gjennom postmodernismen kommer det et paradigmeskifte angående blant annet sannhetsforståelse. Tilliten til rasjonalitetens løsninger ble dermed betydelig svekket, og modernismens løsninger mistet sin relevans hos mange i henhold til sannhetsforståelsen. Denne postmodernismens kritikk av modernismens sannhetsforståelse rammet både fornuften/viten og rasjonell sannhet. Som konsekvens av postmoderne tenkning var modernismens utopiverden et mislykket prosjekt, og fornuften bar skylden av tapet. Fordi fornuften hadde gitt mennesker falske forhåpninger. Likevel selv om postmodernismen avviser det meste angående fornuftens kapasitet, blir fornuften også opplagt brukt som redskap av postmodernister til å utforme sin tenkning. Likevel er hovedbegrunnelsen blant postmodernister (som for eksempel Lyotard) at fornuften er forutinntatt, perspektivistisk og uren.²² Jeg vil antyde at denne postmoderne tenkning ønsker å presisere at fornuften er upålitelig, og kan være villedende og er da ikke solid nok til å fremme objektive sannheter. Dette er en interessant observasjon av postmoderne, og jeg er enig at fornuften alene, og mennesket i entall ikke er holdbare kriterier til å kunne formidle og bære objektive sannheter på et adekvat nivå. Dette er noe som vil bli drøftet mer presist i det som følger.

Kurt Christensen trekker i denne forbindelse frem fornuft og erkjennelse som kriterier for sannhet i ulike kontekster. Han synliggjør at erkjennelsesteorien har helt siden Platon fokusert på det enkelte menneskers erkjennelse. Men den postmoderne erkjennelsesteori stiller seg generelt kritisk til denne form for individualisme, og fremhever isteden en høyere

²⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 34.

²¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 34-35.

²² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 35.

grad for de felles faktorer som former den menneskelige erkjennelse.²³ Hva betyr dette i praksis, hvordan kan man vite om den platonske erkjennelse er mindre korrekt eller mer korrekt enn den postmoderne menneskelige erkjennelse? Og hvordan kan vi vite om noe er sikkert i det hele tatt? Ifølge Sire er det ontologisk sett en rasjonell forklaring bak alt.²⁴ Men postmodernismens tenkning påpeker at det ikke er noe ontologisk grunnlag for vår virkelighet, og om det skulle finnes en slik virkelighet er det utilgjengelig for menneskets forstand.²⁵ Ifølge Christensens tolkning av postmodernismen er det dermed en rekke hermeneutiske, språkfilosofiske, vitenskaplige og erkjennelsesteoretiske argumenter for at det ikke er mulig å vite noe med absolutt sikkerhet. Denne postmoderne formidling av usikkerhet, setter blant annet det deterministiske og kausale verdensbilde under press, ifølge Von Wright.²⁶

Ovenfor mener jeg at Christensen observerer et viktig element med postmodernismen. Det at postmodernismens tenkere avviser det ontologiske grunnlaget røkkes ved hele den tradisjonelle forståelsen av eksistens grunnlaget. Likevel finner jeg en antydning av positivitet hos postmodernismen vedrørende at det blir formidlet en åpenhet om at det kan finnes noe ontologisk utenfor menneskets kapasitet. Denne erkjennelse fra postmoderne synliggjør at blant annet kristne teologer og apologeter ikke bare kan argumentere eksplisitt på et rasjonelt nivå for å fremme det ontologiske i møte med postmoderne tenkere. Fordi en entydig rasjonalistisk framgang vil være nytteløs på grunn av postmodernister avviser den rasjonelle sannhetsforståelse. For å kunne formidle kristne transcendent sannheter, og dermed også ontologiske sannheter til postmoderne tenkere på en adekvat måte, formoder jeg at troens vei er den rette vei å gå i møte med postmoderne mennesker. Det jeg antyder med overstående utsagn er at man selvsagt skal fortsette å argumentere rasjonelt og filosofisk, men jeg hevder også at man bør vektlegge mer av ordets forkynnelse og menneskers vitnesbyrd i møte med den postmoderne kontekst. Fordi Gudsordet har evnen til å skape tro i menneskers hjerter. På denne måten kan mennesker erfare Guds transcendent og ontologiske sannheter. Med andre ord vil faktisk noen av de objektive Guds sannheter bli gjenstand for erkjennelse i den immanente verden.

I det følgende påpekes det at postmodernismen avviser den rasjonelle sannhetsforståelse, og denne avvisning gjør slik at postmodernismen formidler et usikkert fundament. Dette betyr at postmodernismen ikke har eksplisitt og entydig sikker viten eller

²³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 35.

²⁴ Sire. *The Universe Next Door*, s 176. Denne problemstilling blir også drøftet her.

²⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 35.

²⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 35.

erkjennelse i sitt rammeverk, men de bygger heller på en erkjennelsesteoretisk relativisme.²⁷ Denne relativismen legger et fundament for usikkerhet og ustabilitet, ifølge Christensen. Jeg er enig med hans observasjon. Jeg hevder også at denne relativismen gir mulighet for fri utfoldelse av pluralisme på alle plan i menneskers liv, som er selvsagt uheldig på mange måter. Jeg spør derfor, hvor er de faste normene i en postmoderne tankegang? Finnes de i det hele tatt?

Ifølge Christensen er postmodernismen som nevnt grunnleggende skeptisk til fornuften, og fornuften har nødvendigvis ingen frigjørende konsekvens. Noe Auschwitz og menneskets nedbryting av klodens ressurser er evidente eksempler på. Dette er eksempler som blir trukket frem som bevis på den upålitelige fornuft/viten.²⁸ Med dette som grunnlag for postmodernismen avvisning av den rasjonelle sannhetsforståelse, eksisterer det ingen form for objektiv sannhet, og fornuften kan ikke formidle oss objektiv sannhet. Selv om postmodernismen avviser den rasjonelle sannhetsforståelsen, har likevel postmodernismen en interessant dreining mot erfaringer, følelser og intuisjon. De tre moment er vel det nærmeste enn kommer kriteriene for normer i en postmoderne kontekst. Dette betyr at postmodernismen har erstattet modernismens fokus på fornuft/hodes vei til å gå hjertes vei. En slik opplevelsessentrert virkelighet finner vi blant annet i New Age, men også i det daglige livet der blant annet sannhetene blir relativisert. Dette betyr at det som er rett her og nå, er rett og sant for meg.²⁹

Ifølge Christensen er postmodernismens tenkere også mindre opptatt av å tenke systematisk og logisk enn andre tenkere gjorde i tidligere tider og epoker. Dette betyr at den postmoderne avvisning av den rasjonelle sannhetsforståelsen medførte også den konsekvens at postmoderne ikke føler seg forpliktet på selvmotsigelsesprinsippet.³⁰ Derfor oppfatter postmodernismen virkeligheten som en oase av pluralistiske sannheter som lever ved siden av hverandre. Selv om det er mange motsigelser, betyr dette ingenting. Postmodernismen stimulerer dermed med dette til en ny forståelse av sannheten, at sannhetene er autonome og uavhengig av hverandre, og har dermed ulike rammesystemer. Dette betyr at sannhetene får leve upåvirket av hverandre i de ulike systemene. Dette er jeg delvis uenig med. Jeg erfarer at de ulike sannhetene konkurrerer med hverandre i samfunnet, og ikke minst i kirken. Men det

²⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 36.

²⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 36.

²⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 37.

³⁰ Selvmotsigelsesprinsippet betyr i denne sammenheng at postmoderne sier imot seg selv på en rekke sentrale punkter uten at slike motsigelser gjør noe som helst for betydningsvirkeligheten i en postmoderne kontekst, fordi for postmoderne er alt relativet. Dette kan innebære at for eksempel noen følger følelsene, og andre følger erfaringene. I slike postmoderne kontekster er sannhetene bare lokale, og aldri allmenngyldige.

er også rett at postmoderne mennesker ikke er nødvendigvis opptatt av å påvise at de har rett, eller at andre har feil. Mange postmodernister vil dermed hevde at det som vi tror på er i siste instans et spørsmål om sosial kontekst. Dette betyr at vi er påvirket av vår kontekst til å tro og mene det vi gjør. Dette innebærer sannhetsrelativisme.³¹ Her vil jeg også gi analysen av postmodernister bare delvis rett. Jeg vil først tilføye at det som er rett for en muslimsk gutt på Grønland i Oslo ikke er nødvendigvis rett for en kristen gutt på Sørlandet. Et eksempel kan være at de to har ulikt syn på hva slags mat man kan spise, en slik relativisme er jeg enig i at kan være sunn. Det skal likevel påpekes at relativisme ikke kan gjelde på alle områder. Eksempelvis når det gjelder de to guttene igjen, selv om de to guttene har ulike verdier og religion, finnes det uavhengig av de to uansett en ontologisk og objektiv sannhet som eksisterer uavhengig av deres kontekst. Denne sannheten finnes hos Gud og er ikke relativistisk, men absolutt. Den sosiale konteksten kan dermed ikke bestemme sannheten, sannheten er i siste instans hos Gud.

Det kan derfor slås fast at det vil variere fra kontekst til kontekst om hvilke kriterier som anbringer grunnlaget for sannhet, og ikke minst innenfor postmoderne kontekster. Derfor trengs denne postmoderne problematikken vedrørende konstruerte sannhet en nærmere belysning i neste punkt.

3. Den konstruerte virkelighet og kontekstavhengige sannhetsforståelse.

Ifølge Christensen er den forandrende og bevegelige virkelighetsforståelsen en av de mest betydningsfulle faktorer bak den postmoderne sannhetsforståelse. Ifølge de såkalte naive realister opererer det likevel fleste av oss med en objektiv og realistisk forståelse av verden, viten og sannheten. Den siste setningen her er en påstand med modifikasjoner. Jeg mener at dagens pluralistiske samfunn forårsaker at mange av oss som tilhører en vestlig kultur lever mer et individualistisk liv. Dette betyr at vestens mennesker lever mer med en subjektivforståelse av virkeligheten og sannheten. De objektive entydige sannhetene synes å forsvinne i denne subjektive pluraliteten. Likevel er det helt rett at mange av oss formoder at verden er objektiv virkelig, og at den fremmer en iboende struktur som er uavhengig av menneskelig aktivitet. Det finnes dermed en ytre ikke-menneskelig virkelighet, og gjennom språket forklarer menneskene en forståelse av verden på en adekvat måte innen sin egen virkelighets horisont.³²

³¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 37.

³² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 38.

Noe av dette realistiske idealet som er nevnt ovenfor avvises av postmoderne tenkere, ikke minst av dekonstruktivisten Derrida.³³ Denne avvisning rammer den realistiske forståelsen av både virkelighet, viten og sannhet. I den forbindelse påpeker Richard Rorty at sannhet ikke noe vi finner, men noe vi lever.³⁴ Dette medfører en forståelse av virkeligheten som eksplisitt påpeker at vi ikke kan finne noen helhetlig objektiv virkelighet gjennom våre evner. Dermed blir modernismens objektive syn på verden destabilisert, og det fastslås at det er da ingen objektiv orden, ifølge Lyotard. Dette betyr at hvert enkelt menneske kan konstruerer sin egen virkelighet, og har mulighet til å leve ut sine egen definerte sannheter. Våre bilder av virkeligheten blir dermed subjektiv farget, eller i verste fall er vår virkelighet menneskelig konstruert ned til minste detalj.³⁵ En slik tankegang har sine aner tilbake til Kant, som fremmet at hvert enkelt menneske konstruerer sin egen virkelighet.³⁶ Dette betyr ifølge postmoderne tenkere at vi ikke møter verden objektiv sett, men vi konstruerer verden med de begreper vi anvender på den. Dette medfører at vi har skapt våre språk, våre normer, våre religioner, våre vitenskaper, våre verdensbilder over lang tid. I den forbindelse påpeker postmoderne tenkere som Don Cupitt at vi også har utviklet vår egen subjektive bevissthet.³⁷ Dette betyr at vår individuelle verden er en personlig konstruksjon. Elementene som kultur, språk og følelser, erfaringer og vurderinger legger grunnlaget for en selvobjektivering av vår egen verden.³⁸ For eksempel slik som en tekst blir lest og oppfattet forskjellig av ulike personer, slik blir også verden ulikt observert av forskjellige mennesker, og forståelsesresultatet blir ulikt. Dette betyr at verden ikke har en fastlagt mening eller har en absolutt kjerne, som medfører at virkeligheten som helhet dermed ikke har et transcendent utgangspunkt og sentrum, ifølge Grenzs forståelse av postmodernismen sannhetsforståelse.³⁹

³³ Jacques Derrida, (f.1930-d.2004) fransk filosof, grunnlegger av dekonstruktivismen.

Dekonstruktivisme innebærer at det er mulig å blottlegge, og kritisere gyldigheten av utsagn om virkelighetens beskaffenhet ved å utforske dens potensielle betingelser, enten gjennom de språklige konvensjoner eller gjennom de logiske reglene som styrer produksjonen av disse utsagnene, og vilkårene for deres gyldighet.

http://en.wikipedia.org/wiki/Jacques_Derrida

³⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 39.

Rorty, (f.1931-d.2007), var en amerikansk filosof. Utviklet seg til å bli en betydelig postmoderne tenker.

<http://plato.stanford.edu/entries/rorty/> og Grenz, *A Primer On Postmodernism*, ss 151-160.

³⁵ Sire. *The Universe Next Door*, ss 188-189.

³⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 39.

Immanuel Kant, (f.1724-d.1804) tysk filosof. Levde under epoken modernismen og opplysningstiden, men hadde klare postmoderne trekk på enkelte områder. http://www.encyclopedia.com/topic/Immanuel_Kant.aspx og http://www.snl.no/Immanuel_Kant

³⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 40.

Don Cupitt, (f.1934-), engelsk filosof innen religion og kristen teologi, er kjent for å være en radikal teolog, og for å fremme en ikke-realistisk filosofi. http://en.wikipedia.org/wiki/Don_Cupitt

³⁸ Sire. *The Universe Next Door*, s 189. Denne tematikken diskuteres også der.

³⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 41.

Postmodernismens svar på virkeligheten er dermed at virkeligheten er et produkt av den menneskelige samtale, altså menneskelig konstruert virkelighet. Virkeligheten blir dermed sett på som samtidens dominerende språk, og blir da en form for nominalisme.⁴⁰ Ifølge Grenz er hovedgrunnen til at postmodernismen har gitt opp å søke etter en universell og entydig sannhet, er at de er overbevist at det ikke finnes en virkelighet, men en mengde konkurrerende fortolkninger og språklige konstruerte verdener. Dessuten er også virkelighetene prinsipielt forskjellige fra individ til individ.⁴¹ Dette betyr at postmodernismen ikke har noen enhetlig verdensoppfattelse, og postmodernismen har som sentrum en eksplisitt avvisning av objektive sannheter som ikke er gjenstand for vår erkjennelse. Denne avvisningen tydeliggjør dermed umuligheten av å konstruere et enkelt verdensbilde. I den forbindelse skal det eksplisitt påpekes at postmoderne tenkere er meget tilfreds med å akseptere mange forskjellige verdensbilder uten noen form for objektiv sannhet. Den siste setningen interpreterer noe av problemet i vår tidsepoke, og spørsmål som reiser seg er, hvor er de mest adekvate sannheter i dette virvaret, hvilke sannheter bør menneskene overgi sitt liv til?

Ovenfor ser vi en postmoderne dreining som går fra modernismens higen etter viten, til postmodernismens bestrebelse etter fortolkninger. Viten er dermed i tradisjonell forstand ikke lenger eksisterende. Jeg mener vi observerer her en prosess fra søken etter en enhetlig verden, til å nå gå i retning av søken etter en mengde av menneskelige konstruerte verdener, noe som vil resultere til ytterligere en uhomogen verden. Likevel har jeg et håp om at noen kristne sannheter skal skille seg ut og gjøre seg mer gjeldende, og gjøre verden mer enhetlig.

Denne postmoderne utviklingen har ført til et nytt overordnet kriterium for sannhet, virkelighet og viten. Dette kriteriet er nå Selvet, individet. Som betyr at alt er konstruert av det enkelte individ i siste instans, men også med hjelp av sin omkringliggende kontekst. Menneskets viten er dermed nå bygd på alle de ulike forklaringer av virkeligheten, og de subjektive forklaringene er ikke objektive sanne, men mer som en betraktning av virkeligheten. Mennesket er dermed bundet opp til i sin egen konstruksjon, og det er da heller ikke mulig å stige ut av denne konstruerte virkelighet. Denne umuligheten eksisterer på grunn av at det ikke forekommer uanhengige eller objektive kriterier for sannhet og godhet. Når det ikke finnes slike objektive kriterier, vil det være en umulighet å bli utfridd fra et mulig selvbedrag. I den forbindelse hevder postmoderne tenkere at det ikke finnes objektive kriterier

⁴⁰ Nominalisme er den ontologiske posisjonen at kun *ting* (partikularia) er reelle, mens *allmennbegrepene* (universalia) bare eksisterer som menneske skapte tankekonstrukturer. <http://no.wikipedia.org/wiki/Nominalisme> og <http://www.snl.no/nominalisme>

⁴¹ Stanley J. Grenz, (f.1950-d.2005), amerikansk teolog og professor. Grenz. *A Primer On Postmodernism*, 1996.

for sannhet, og som tidligere nevnt om de eksisterer har ikke mennesket mulighet å gripe dem, men det er ikke det samme som at det ikke finnes objektive kriterier for sannhet. Jeg hevder derfor at postmoderne mennesker muligens kan bli overbevist om at det finnes objektive sannheter. Fordi noen postmoderne er åpne for at det kan eksistere objektiv sannhet, men dog ikke at menneskene kan gripe dem med sin begrensende kapasitet. Det er med andre ord derfor mulig at postmoderne mennesker kan bli overbevist til å tro på objektiv sannhet, fordi noe utenfor menneskets ressurser kan ha makt til å overbevise oss om eksistensen av objektive sannheter. Denne makten kan dermed ha evnen til å hjelpe oss til å gripe om de sannheter som gis av denne formidlende makten. Dette tilsier at den transcendent virkelighet kan åpenbare seg, og overbevise oss om sannheter som skal være allmenngyldige for menneskeheten. Kristne, inkludert meg selv hevder at denne makten er den treenige Gud, Faderen, Jesus og Den Hellige Ånd.

I forhenstående punkt/undertittel ble det belyst at postmodernismen avviser muligheten av å fastholde en felles vitenskapelig og forpliktet rasjonalitet. Dette betyr at postmodernismen retter angrepet sitt også mot vitenskapen i sin helhet. Dette tilsier at alle forskere må nøye seg med å legge frem meninger, og ikke fakta(objektiv sannhet). Når postmodernister også går hardt ut vedrørende vitenskapen i sin helhet, har dette medført at postmodernismens tenkning har blitt ytterligere omstridt. Likevel tross sin omstridthet, er det ingen annen utvei enn for alle å erkjenne at samfunnet generelt er tydelig pluralistisk og relativistisk i sin natur. I den forbindelse påpeker Christensen at det er mye som tyder på at mennesker kobler seg på premodernisme, modernisme eller postmodernisme alt etter hva som er mest hensiktsmessig for øyeblikket.⁴² Det at mennesker har et slikt utilitaristisk syn på livet konstruerer de sin egen virkelighet fra det pluralistiske hav. Jeg vil hevde at dette bekrefter også min observasjon av den vestlige kontekst i vår tid.

Et annet viktig moment vedrørende den postmoderne sannhetsforståelse, er at den globaliserte verden er en stor årsak til pluralisme og sannhetsrelativisme.⁴³ Den globaliserte verden er et faktum i store deler av vår klode, og media har bidratt til å sammenflette de ulike virkelighetene i en smørje. Det betyr at skillet mellom den virkelige verden og medieverdenen er i ferd med å opphøre. Og dette medfører at mange typer av virkeligheter oppløses i bilder, og livet oppløses i TV, og en oppnår en form for sammensmeltning av de ulike virkelighetene

⁴² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 43.

⁴³ Veith. *Postmodern Times*, ss 185-186.

ifølge Lyotard og Lyon.⁴⁴ Dette bringer med seg at mennesker lever i virkelighetsforvirring, og dermed skaper sin virkelighet bygd på sin egen verden og medieverden.⁴⁵

Denne pluraliteten av ulike kontekster skaper dermed ulike virkeligheter. Derfor vil jeg i det følgende også ytterligere synliggjøre noen trekk ved den sosiale konteksten. Gjennom de ulike kulturelle kontekster skapes det ulike sosiale grupper. Det at sosial grupper formes på ulike måter, kreves det dermed forskjelligartete kulturelle koder og prosesser. Ikke minst så har språket mye å si på utviklingen av de ulike gruppene. Ifølge Foucault er det noen kulturelle fundamentale koder/punkter som er vesentlige for å utvikle sosial grupper, det er a) å kunne beherske dens språk, b) beherske dens oppfattelsesmønster, c) beherske dens utveksling, d) beherske dens teknikker, e) dens verdier og dens hierarki.⁴⁶ Hvis gruppene fungerer etter disse kulturelle kodene vil det alltid vokse frem noen grupper som blir dominerende, og som vil lede det sosiale livet. Dette er et av de avgjørende moment som bidrar til postmodernisters oppfattelse av virkeligheten som en sosial konstruksjon. Også av denne overnevnte grunn er med og bidrar til at postmodernismen oppgir idealet om objektivitet.⁴⁷

Ifølge Christensen er det også andre viktige element som kjennetegner postmodernismens sannhet og virkelighetsforståelse. Et element er forholdet mellom den private og offentlige sfære angående pluralitet og relativisme. Dette innebærer en tenkning som fokuserer på gruppenes påvirkning i samfunnet, og en tenkning som tar i betraktning at de sosiale gruppene bærer med seg sitt språk, sin tro og sine verdier som påvirkende faktorer på samfunnet. Disse ulike gruppene kan være kirken, menighetene, de ulike universitetene, politiske partier og familie. Innen en postmodernistisk forståelse synliggjør slike instanser at sannheten/sannhetene for har en lokal natur. Dette tilsier at de ulike gruppene lever innenfor sine egne sannhetsbobler, og de ulike gruppene har sine egne overbevisninger. Dette synliggjør for postmodernister at de ulike overbevisningene regnes som sanne innenfor den gitte kontekst, med andre ord er den postmoderne sannhetsforståelse relativ til det samfunn som en person deltar i, dette betyr at det er bare innenfor menneskes lokale rammeverk de ulike sannhetene er gjeldende. Og ettersom det er mange menneskelige samfunn, er det nødvendigvis mange forskjellige sannheter.⁴⁸ Jeg er delvis enig med postmoderne tenkere her. Jeg kan holde med dem at verden er full av nyanser og fargetoner. Det betyr at det ikke alltid

⁴⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 44.

⁴⁵ Veith. *Postmodern Times*, ss 81-82.

⁴⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 44.

⁴⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 45.

⁴⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 45.

kan være svart-hvitt tenkning. Det er ofte et både-og i vår tilværelse, og ikke bare et enten-eller. Det jeg forfekter er at verden er kompleks, og de ulike kulturene og kontekstene gjør verden sammensatt og mangfoldig. Jeg vil dermed påpeke at det finnes mye riktig og bra i forskjellige kontekster, fordi menneskene trossalt er skapt i Guds bilde, og dermed vil en kunne spore noen av Guds normer blant annet i menneskers samvittighet. I forbindelse med postmodernismens fokus på lokale sannheter, bør det påpekes fra meg at bør finnes objektiv sannhet/sannheter som viser entydig vei midt i dette pluralistiske mangfoldet av kontekster. Jeg forfekter dermed at det må eksistere noen absolutter som alle kontekster må forholde seg til. Hvordan en problemstilling vedrørende objektiv sannhet blir løst, er av ulik karakter. Dette er noe som skal bli nærmere drøftet ved den følgende undertittel.

4. Den pragmatiske sannhetsforståelse.

Den pragmatiske sannhetsforståelse karakteriserer postmodernismens pragmatiske karakter i sin helhet. Dette betyr at postmodernismen er opptatt av helhet på alle områder innenfor en pragmatisk sannhetsforståelse. Dette innebærer at individet er en helhet og er en del av en større sammenheng, økologisk, kontekstuell og den enkeltes historie blir også viktig. For at denne holismen skal kunne fungere i praksis, må regimesannhetene settes i et kritisk lys. Modernismens anliggende var som tidligere nevnt å skape fremskritt og frigjørelse, men ideologier som for eksempel Nazismen og Marxismen var et oppkome fra modernismen som satte en stopper for fremskritt og frigjørelse. Slike ideologier var meget totalitære i sin karakter som undertrykte og marginaliserte annerledes tenkende.⁴⁹ Med andre ord mislyktes modernismen med sitt frigjørende anliggende. Mange av modernismens ideologier var og er et redskap til makt og undertrykkelse, og medbrakte ikke til positiv fremgang og vekst. Dette er et aspekt ved postmodernismen jeg har særlig forståelse for. Jeg ser helt klart at mennesker er i stand til å forme undertrykkende systemer. Dette understrekes hos Foucault som hevder at menneskelig viten ikke er nøytral, men tjener til makt og vold i samfunnet og i politikken. Dermed antyder også Foucault at viten og sannhet er fastlagt av samtidens institusjonelle autoriteter, og dermed danner makthierarkier i samfunnet. I den forbindelse hevder han at kunnskap er makt.⁵⁰ Alle former for institusjonelle autoriteter og deres fundament gir dermed postmodernismens tenkere grunnlag til å sette et kritisk lys på slike systemer. Fordi det finnes

⁴⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 46.

⁵⁰ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 131.

ingen objektiv vitenskap ifølge dem.⁵¹ Her mener jeg Foucault drar kritikken for langt, man kan ikke sette alle vitenskaper, religioner, ideologier og politiske systemer under et og samme rammeverk. Det jeg mener er at det finnes noen objektive sannheter som bygger opp mennesket, og dermed fremmer også en positiv frihet til enkelt individ og til det kollektive samfunn. Slike sannheter finnes i den klassiske kristendommen, dermed eksisterer det noen gode systemer som fremmer sann frihet.

For å løse sannhetsproblematikken har noen postmoderne tenkere to utgaver av den pragmatiske sannhetsforståelse. 1) *Klassisk pragmatisme*. Ifølge Rorty som er en av talsmennene for dette synet, påpekes det at dette er et pragmatisk syn som avviser erkjennelsesteorien til fordel for hermeneutikk. Dette er dermed et syn som ikke skiller på berettigelse eller sannhet. Dette tilsier da at sannheten/sannheter er et aspekt som inneholder spørsmål, som omhandler for eksempel om dette er godt for meg? I den forbindelse fremmer *den klassiske pragmatisme* at en bør slutte å søke etter sannhetsteorier, men holde sannheten/sannhetene innenfor det man er enige om i et fellesskap av likesinnede.⁵² 2) *Sannhetens undertrykkende og voldelige karakter*.⁵³ Sannhet er et middel til makt, ifølge Foucault. Det er en iboende vilje i mennesket som higer etter makt, i det å ha herredømme over andre mennesker. Derfor blir erkjennelsesteorien således fra en postmoderne synsvinkel snarere et spørsmål om makt enn rasjonalitet.⁵⁴ Det blir også hevdet fra postmoderne mennesker at sannheten er kjøpt ved hjelp av vold. Og dermed har den kjøpte sannheten gjort de andre påståtte sannheter til løgn, og skal derfor bekjempes. En slik form for maktsannhet kan ikke harmonisere med postmodernismens sannhetskriterier, fordi sannheten ikke skal være totalitær eller utøve makt.

I forbindelse med den overstående postmoderne avvisning av det totalitære, så danner postmodernismen dermed et bilde av sannhetsforståelse i lys av nihilisme og alles krig mot alle.⁵⁵ Dette betyr i praksis at ingen tekst, ingen fortellinger er mer sann en andre, og ingen ideologier kan begrunnes på en adekvat måte. Vi lever dermed i en tid med påstander mot påstander uten adekvate nok begrunnelser. Likevel har jeg observert at postmoderne er åpne i forhold lokale fortellinger som kan være nyttige i det daglige livet. I den sammenheng er det dermed viktig å poengtere at viten endrer status og natur i pragmatisk retning. Ifølge Lyotard påpekes det at innenfor postmodernismen blir målsetningen for den postmoderne

⁵¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 46-47.

⁵² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 47.

⁵³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 48.

⁵⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 48.

⁵⁵ Nihilisme holdning til samfunnet som avviser normene i en gitt epoke eller gruppe; betegnelsen er oftest brukt i filosofi og sosiologi. <http://www.sn1.no/nihilisme>

vitenskaplige instans i mange tilfeller å forøke yteevnen og styrken fremover å forøke den vitenskaplige viten eller å erkjenne sannhet, og fremfor andre dypereliggende estetiske, moralske eller religiøse målsetninger.⁵⁶ Med andre ord avløser nytteverdien sannhetsbegrepet. Spørsmålet er ikke lenger om noe er sant, men hvilken nytte enn har av det, og det vokser frem en form for utilitarisme innen den postmoderne kontekst. Dermed har kunnskapens indre verdi eller foremål mistet sin gyldighet. Det er nytten nå som er et viktig kriterium for livsutfoldelsen i postmoderne tenkning.

I forbindelse med det religiøse område slår også den pragmatiske sannhetsforståelse igjennom. Og det uttrykkes at det er ingen objektiv sann religion. Religionen er bare gyldig om den møter enkelt menneskers eller gruppers behov og nytte. Postmodernisters anliggende er dermed på mange måter å oppnå et mest mulig behagelig liv.⁵⁷

5. Sannhetens språklige karakter.

Språket er et annet viktig element innenfor sannhetsforståelsen i en postmoderne kontekst. Postmodernismens forståelse av sannhetens språklige karakter har sin påvirkning hovedsakelig fra a) Wittgensteins språkfilosofi, b) strukturalistiske lingvistik og c) Nietzsche.⁵⁸

Vedrørende premodernismen og store deler av modernismen ble språket sett på som et adekvat redskap til å vise hvordan verden er. Denne tenkningen har mistet sitt støttepunkt innenfor postmodernismen. Denne avisningen står postmoderne ikke alene om, det er også en rekke av de tjuende århundre lingvister som ytrer at premodernismen og modernismen har en misvisende forståelse av språket.⁵⁹ Ifølge nytidens lingvister er språket menneskelige sosiale konvensjoner som kartlegger verden på en mangfoldig måte.

I denne lingvistiske sammenheng uttrykker Ferdinand de Saussure, at et tegn består av tre ting: a) *Signifiant*, b) *Signifié* og c) *enheten av disse to*. *Signifiant* er uttrykket den språklige vending, mens *Signifié* er innholdet hva uttrykket betyr.⁶⁰ Saussure uttrykte også at enheten mellom disse to er en kulturell konvensjon. Dette betyr i hovedsak at språket ikke har

⁵⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 50.

⁵⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 51.

⁵⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 51. Veith. *Postmodern Times*, ss 51-56. Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 42 og 112. Ludwig Wittgenstein, (f.1889-d.1951), østerisk- britisk filosof, og en logiker. Ansett som en av de 20 århundrene største filosofer. <http://plato.stanford.edu/entries/wittgenstein/> og <http://en.wikipedia.org/wiki/Wittgenstein> Nietzsche blir utfyllende belyst i kapittel 3.

⁵⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 52.

⁶⁰ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, ss 117-121. Ferdinand de Saussure, (f.1857-d.1913), sveitsisk lingvist som utviklet den strukturelle lingvistik. http://www.encyclopedia.com/topic/Ferdinand_de_Saussure.aspx

et universalt eller transcendent fundament, men et mangfold av kulturelle forutsetninger. Saussure mener også at intet språk kan produsere setninger som uttrykker sannheter enn innenfor sine egne ledd. Dermed vil betydningen alltid være ufullstendig, og det vil alltid være en uoversiktlig kløft mellom ordet og meningen.⁶¹

Med denne bakgrunn utvikler postmodernismen en ikke-realistisk eller konstruktivistisk oppfattelse av språket.⁶² Og det sentrale for den postmoderne litterære teori blir at det ikke finnes en sikker ontologisk basis for språket. Rorty tydeliggjør at det strengt tatt ikke finnes noen språk - verden relasjon. Dette tilsier at det er ingen adekvat forbindelse mellom språk og verden. Jean Baudrillard hevder noe tilsvarende at språktegnet overhodet ikke har noen relasjon til noen realitet.⁶³ Med slik tenkning kan postmodernismens litterære teori plasseres som antilogosentrisk, ifølge Christensen.⁶⁴ Med den konsekvens at modernismens forstillinger om at begreper på en eller annen måte kan gripe deres gjenstand, vil være en av de falne store fortellingene innenfor en postmoderne oppfattelse. Tvert imot mener postmoderne tenkere at vi konstruerer verden med de begreper vi anvender på den.⁶⁵

I henhold til denne overnevnte språkforståelse representerer Foucault en stikk motsatt postmoderne språkteori. Han med mange postmoderne fremhever at det er språket som produserer det menneskelige subjekt, snarere enn at språket er et produkt av det autonome subjekt. Dette tilsier at det ikke er mennesket som er autonomt, men språket. Rorty er kritisk til en slik forståelse som Foucault skisserer, og Rorty kritiserer slike forsøk som prøver å utforme hvordan språkets natur egentlig er.⁶⁶ Likevel har mange postmoderne tenkere en felles forståelse angående sannhetens språklige karakter. Den omhandler at mennesket med sine ord og begreper konstruerer verden og forståelsen av verden. Dette innebærer at språket er preeksistent i forhold til individet, og at språket imidlertid gjøres primært i forhold til virkeligheten. Dermed tilsier dette at språket er det eneste element i virkeligheten. Dette får selvsagt konsekvenser vedrørende sannhetsforståelsen, som betyr at sannheten blir løsrevet fra verden og tendere til å bare bli et rent språklig fenomen.⁶⁷ En slik forståelse innebærer ifølge David Lyon at det ikke eksisterer noen betydning utenfor språket. Diskursen er dermed

⁶¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 52. Veith. *Postmodern Times*, ss 51-52.

⁶² Ikke-rasjonalistisk tilnærming av språket, og det finnes heller ingen sikker ontologisk grunnlag for språket.

⁶³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 53.

Jean Baudrillard, (f.1929-d.2007), fransk sosiolog og filosof, og en fremtredende postmoderne tenker.

http://en.wikipedia.org/wiki/Jean_Baudrillard og <http://plato.stanford.edu/entries/ baudrillard/>

⁶⁴ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, ss 141-142. Vedrørende logosentrisme diskuteres det også der.

⁶⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 53.

⁶⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 54.

⁶⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 54-55.

løsrevet fra verden.⁶⁸ Lyon hevder at denne forståelsen av språket medfører at Gud er ute av sentrum, som implisitt betyr at betydningsverden vil bryte sammen. Hvilket som gjør det vanskelig å tale om betydning i tradisjonell forstand med Gud som sentrum.

I forrige avsnitt observerer jeg et område som er meget krevende for kristen apologetikk. Hvordan kan kristne sannheter nå inn til postmoderne når betydningene ifølge postmoderne bare er et rent språklig fenomen? Når språket blir forstått på en slik måte, reiser det seg også et annet påtvingende spørsmål hos meg, er det overhodet noen mening å tale om sannhet i en postmoderne kontekst når det ikke finnes noen adekvate rammeverk innenfor postmoderne tenkning? Konsekvensen av å ikke ha sanne eller adekvate rammeverk vil kunne ha den fatale slutning at det heller ikke finnes sanne setninger. Dette mener jeg synliggjør postmodernismens meningsløshet. Denne meningsløsheten aksepterer de, og omfavner dermed en total åpenhet og et liv uten absolutt sannhet. I den forbindelse forkaster Rorty også den klassiske forståelse om sannhet, som omhandler at språket avspeiler naturen. Rorty hevder at sannhet hverken er formet av korrespondanse mellom en påstand og den objektive virkelighet, eller ved den indre overensstemmelse mellom påstandene selv.⁶⁹ I den forbindelse blir det videre hevdet fra postmoderne tenkere at vi skal oppgi søken etter sannhet og være tilfreds med fortolkning av vår verdener og kontekster. Slik tenkning byr på konsekvenser som å erstatte klassisk systematisk filosofi med oppbyggelig filosofi. Det innebærer ifra å søke etter sannheten/sannheter i modernismen, til nå innen postmodernismen å forstå sannheten som et språk. Jeg forstår denne utvikling slik at sannheten/sannheter har blitt nedgradert til et subjektivt språklig nivå. Og ifølge Christensen forståelse av Rorty gir denne språklige verden enkelt mennesker mulighet i et åpent samfunn til å enes om hva som skal holdes som sannhet. Dette innebærer at subjektive sannhetsforståelser er i dialog med omverdenen, og dermed kan noen lokale fortellinger bidra til kollektiv tilslutning, og dette kan også bidra til at språklige konstruksjoner kan oppnå allmenngyldighet i åpne kommuniserende kontekster.

Ifølge Rorty påpekes det et aspekt ved postmoderne sannhetstenking som går ut på at sannheten ikke finnes der ute uavhengig av mennesker. For sannheten er bundet til setninger, og uten mennesker ingen setninger.⁷⁰ Rorty ytrer at verden taler ikke, bare vi mennesker taler.⁷¹ Jeg vil snu på det og ytre at sannheten er bundet til Guds språk og Guds setninger.

⁶⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 55.

⁶⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 55.

⁷⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 56.

⁷¹ Sire. *The Universe Next Door*, ss 179-180.

Fordi Guds språk eksisterte før menneskeheten. Fordi Guds ord er en del av Guds evige vesen (Jf. Joh.1, 1-5.14).

6. Hermeneutikk og sannhet.

Postmoderne tenkere forkaster den tradisjonelle oppfattelse av at verden er tilgjengelig for erkjennelse. For å forkaste den tradisjonelle erkjennelsesforståelse av verden trengs det vitenskapelige analyser av verden. For eksempel analyser som ser hvordan verden fremtrer for oss i form av tekster.⁷² Slike analyser konstruerer både Rorty og Ricoeur. Dette er analyser som omhandler at vi ikke kan erkjenne verden direkte, men at vi må nøye oss med språket og tekstene.⁷³ Dermed kan virkeligheten dypest sett sammenlignes med en tekst, og tekstene referer til alt som skal fortolkes. Ifølge Rorty betyr det imidlertid ikke at hermeneutikk skal utføre den oppgaven erkjennelsesteorien ikke mestret. Dermed er hermeneutikk ikke en ny måte å vite, men mer som en avdekking av verden.⁷⁴ Jeg forstår denne postmoderne hermeneutikk slik at verden fremtrer med andre ord uten en transcendental logos, men gjennom visse typer hermeneutikk kan vi fortolke verden slik den passer best for oss. Dette er ikke en god løsning, noe som vil bli nærmere drøftet senere.

Carson hevder at de utfordringer som postmodernismen og den filosofiske pluralismen reiser er hovedsaklig knyttet til hermeneutikk, og hvordan vi tolker ting.⁷⁵ Ifølge Christensen påpekes det at innenfor den postmoderne hermeneutikken har det ført i retning av relativisme. En relativisme som undergraver forfatterens intensjon, men også meningsbegrepet blir undergravd.⁷⁶ Jeg mener at denne observering fra Christensen gir en adekvat forståelse av postmodernismens konsekvenser. Det er en adekvat forståelse fordi innenfor en postmoderne kontekst vil en tekst ikke lenger bære en mening, men et mangfold av meninger. Dette innebærer at en tekst har tusenvis av forskjellige lesere som leser sine meninger inni teksten, og forståelsen av en tekst blir dermed subjektiv. Hermeneutikk omhandler en relasjon mellom forfatter, tekst og leser. Dermed mener jeg at det er meget problematisk å bare gi leseren fullmakt til å mene det man vil. Leseren skal egentlig stå i en hermeneutisk sirkel i forbindelse med tekst, forfatter og kontekst. Men ifølge postmoderne vil alltid meningen i siste instans

⁷² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 57. Veith. *Postmodern Time*, s 59.

⁷³ Paul Ricoeur, (f.1913-d.2005), fransk filosof, som er mest kjent for å kombinere fenomenologisk beskrivelse med hermeneutisk tolkning. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/503005/Paul-Ricoeur>
http://no.wikipedia.org/wiki/Paul_Ric%C5%93ur

⁷⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 57.

⁷⁵ Donald Arthur Carson (f.1946-), kanadisk evangelikal teolog. [http://en.wikipedia.org/wiki/D. A. Carson](http://en.wikipedia.org/wiki/D._A._Carson)

⁷⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 57.

være leserens verk. Stanley Fish konkretiserer denne postmoderne påstand vedrørende leseren på en eksplisitt måte, *the readers response is not to the meaning, it is the meaning*.⁷⁷ Dette betyr som nevnt at det vil være uendelig mengde av meninger. Det vil dermed ikke finnes en korrekt fortolkning av en tekst ut fra denne forståelsen, men det er heller ikke mulig å misfortolke en tekst ifølge postmoderne. Dette tilsier i siste instans at leseren skaper sin egen mening, og en rett mening sådan for den det gjelder.

Ricouer har en annen tilnærmingsforståelse av en tekst. Han taler om at forståelsen av en tekst omhandler gjetting av tekstens betydning, men en gjetting som søker bekreftelse av andre.⁷⁸ Dermed konstateres det her at de individuelle tolkninger av tekstene trengs å bli bekreftet av omverden. Med dette mener jeg at det finnes en utsiling av fortolkninger også innenfor en postmoderne kontekst. Dette er en interessant observasjon fordi postmoderne mennesker som følger Ricouers modell søker på en måte ubevisst, og kanskje bevisst etter objektive og allmenngyldig sannheter. Nettopp fordi de ulike fortolkningene søker etter en aksept og dermed en gyldighet i verden, og i dette mangfoldet av fortolkninger mener jeg det vil det faktisk finnes noen fortolkninger som speiler noen objektive sannheter.

Postmoderne hermeneutikk er altså mangfoldig. Det er likevel en hermeneutiskretning som gjør seg mest gjeldende, det er dekonstruktivismen.⁷⁹ Denne retning fremmer primært at tekstens betydning ligger utenfor forfatterens kontroll. En kan dermed ikke fastlegge hva betydningen er, for betydningen utspringer fra forbindelser som hele tiden formes og omformes, og er dermed aldri komplette.⁸⁰ Derrida forklarer utfyllende at betydningen i en tekst kontinuerlig omskapes, og at det stadig kommer nye forskjeller til tegnsystemet. Denne stadige forandringen skjer hurtig, og det er snakk om et kontinuerlig betydningsskred. Dette betyr at en aldri kan fastholde en konkret mening, og selve meningsbegrepet dermed undermineres. Dette tilsier at som nevnt tidligere at en tekst rommer en mengde av meninger.⁸¹ Med en slik diskursforståelse av teksten som er nevnt her, kan en dermed ikke påkreve objektiv betydning, men heller en rekke subjektive betydninger. For det første er da forfatterens identitet og intensjon irrelevant for fortolkning av teksten, og for det andre finnes det heller ingen fastlagt mening i teksten. Meningen oppstår kun når en fortolker går i dialog med en tekst.⁸² Jeg er enig at det er viktig å gå i dialog med teksten, men det er også like

⁷⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 58. Stanley Fish, (f.1938-), amerikansk litteraturteoretiker. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/208558/Stanley-Fish>

⁷⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 58.

⁷⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 59, og Grenz. *A Primer On Postmodernism*, ss 148-151.

⁸⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 59.

⁸¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 59-60.

⁸² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 60-61.

viktig å forstå forfatterens intensjon og kontekst. Også konteksten i sin helhet bakenfor både forfatter og tekst er av stor betydning for å analysere hele aspektet vedrørende tekstens mening. Gjør fortolker dette hevder jeg at tekstens mening komme frem i mye større grad enn bare å fokusere på leserens dialog med teksten, slik som blir skissert av dekonstruktivister.

Ifølge Christensens forklaring av postmoderne tenkerne, formidler de at alle fortolkninger er like verdifulle eller like meningsløse. Det betyr at postmodernismen representerer en situasjon hvor *signifiant*(uttrykk) har erstattet *signifie*(innholdet) som fokus for orientering og verdi.⁸³ En annen konsekvens med en slik postmoderne fokusering betyr at en også begynner å tolke fortolkerne istedenfor teksten. Eksegetene blir tolket om de ute etter spesielle anliggender, som for eksempel makt. Og det hevdes at lysten etter makt styrer ofte til en konkret teksttolkning. Ifølge Gadamer bærer fortolkere også med seg sine fordommer inni tolkningen av en tekst.⁸⁴ Ifølge Marx har fortolkerne interessen av å overleve, og ifølge Nietzsche er trangen etter å herske et vesentlig anliggende hos fortolkerne.⁸⁵ Når postmodernismens epoke representerer et så stort mangfold av ulike fortolkning, er frihet og likhet for forskjellige og stridende verdisystemer et slagord for den postmoderne fortolkning. Selv om fortolkerne skulle ha en negativ agenda, gjør dette ingen ting. Dette mener jeg er meget farlig område ved postmodernismen. For eksempel det at mennesker skal se på alle typer av metafortellinger som bare menneskelig konstruksjoner medfører en konsekvens at ingen ting sikkert. Utefra slik tenkning kan mennesker bare utforme sin egen fortolkning av virkeligheten, og anvende sine egne konstruerte retorikker og metoder. Jeg mener denne subjektivering kan føre mennesker ut i forvirring, schizofreni og i verste fall terrorisme og død. Noe også David Harvey påpeker.⁸⁶

I det som følger skal en annen postmoderne metode belyses. Stanley Fish dreier fortolkerens interesser til den kulturelle rammen for tolkning, spesifikt innenfor de ulike institusjoner. Innenfor en institusjon vil det fortolkende fellesskapet produsere meningen, istedenfor tradisjonell hermeneutikk som lokaliserte meningen i teksten. Ifølge Herbert Klements tilknytning til denne problematikken, fremmer han eksempelvis beretningen om syndfloden i Gen.6, at denne tekst vil bli forstått meget forskjellig på en fundamentalistisk

⁸³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 61.

⁸⁴ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, ss 108-112. Hans Georg Gadamer, (f.1900-d.2002) tysk filosof. Kjent for blant annet sin kjente hermeneutiske metode. <http://plato.stanford.edu/entries/gadamer/>

⁸⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 61. Karl Marx (f.1818-d.1883) *is best known not as a philosopher but as a revolutionary communist, whose works inspired the foundation of many communist regimes in the twentieth century.* <http://plato.stanford.edu/search/searcher.py?query=Karl+Marx+> PS: Kommer som nevnt tilbake til Nietzsche i neste kapittel.

⁸⁶ Veith. *Postmodern Time*, s 59. David Harvey (f.1935-) En ledende engelsk sosialteoretiker. [http://en.wikipedia.org/wiki/David_Harvey_\(geographer\)](http://en.wikipedia.org/wiki/David_Harvey_(geographer))

utdannelse institusjon, et tysk teologisk fakultet, i naturvitenskapen eller i et litteraturisk seminar.⁸⁷ Dette betyr at tekstene som vi leser ikke lenger er entydig, men åpne og mangfoldig. Selv om de ulike institusjonen oppfatter teksten annerledes, tror jeg likevel at det vil være fortolkninger som er bedre enn andre. Jeg mener dermed at noen fortolkninger vil være nærmere Guds objektive sannhet. Dette betyr at ikke alle fortolkninger er like gode, noen er bedre enn andre.

Ifølge Christensens forståelse av postmoderne hermeneutiske konsekvenser, er at den som hevder å ha tolket en tekst riktig, avslører seg som en utilstrekkelig informert fortolker. Og vil dermed være en som lever i et selvbedrag, eller som gir uttrykk om et ønske om makt.⁸⁸ Dette mener jeg er en solid oppsummering av den postmoderne hermeneutikk. Som er en hermeneutikk som fremmer relativisme og pluralisme i vår betydningsverden. Dette er en hermeneutikk som avviser den objektive betydningsverden med å angripe for eksempel de kristne fortolkerne med å pålegge dem karakteristikk som maktsøkere, naive eller mangler kunnskap. En slik angrepsform kalles hersketeknikk, med hensikt å lamme for eksempel kristne eksegeter som bestreber etter å fremme tekstenes objektive sannheter ved å ta hensyn til tekst, forfatter og kontekst.

7. Forståelsen av religiøs sannhet, religiøs pluralisme og relativisme.

Postmodernismens forståelse av religiøs sannhet et viktig tema som vedrører kristen apologetikk. Ser vi på postmodernismen religiøse aspekt er den meget kompleks. Den har utviklet seg i storgrad med relativistiske synspunkter, men med synspunkter som allerede fantes vidt og bredt i modernismen. Derfor hevder blant annet Steve Bruce at begrepet postmodernisme er unødvendig innenfor den religiøse kontekst, og bør derfor unngås.⁸⁹ Jeg er delvis enig. Likevel befinner den postmoderne oppfattelse av religion seg på flere punkter i motsetning til det moderne, blant annet ved det å definere hva religion er. På dette punktet er postmodernismen mer tilbakeholdne enn det modernismen var. Dessuten bar modernismen meg seg en tenkning som omhandlet i storgard at religionene ville dø ut, og at sekulariseringen skulle ta plassen til religionene. Det har heller vist seg slik at det er sekulariseringen snarere enn religionene som er i krise. Religionene har dermed overlevd, men det er selvsagt mange postmoderne mennesker som har innsett tilværelsens absurditet,

⁸⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 61-62.

⁸⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 62.

⁸⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 62-63.

men det har ikke medført at religionene har forsvunnet. Tvert imot har det vært en oppblomstring av religiøse retninger, blant annet har man observert i den vestlige verden en ny søken etter åndelighet. Og New Age har på mange måter blitt en ny folkereligion.⁹⁰ Samtidig har også kristen fundamentalistiske bevegelser vunnet tilbake innflytelse i blant annet USA.⁹¹

Det er også andre nye strømninger innenfor kristne kontekster. Dette er blant annet fremgangsteologiske strømninger med utilitaristisk preg. Jeg kan bevitne at trosbevegelsen er en retning innenfor kristenheten som har eksplisitt vektlagt en teologi som omhandler mye angående herlighet og suksess, og har dermed et utilitaristisk preg som man også ser i postmodernismen. For eksempel for å oppnå personlig suksess og velsignelse må enn gi tiende og ellers andre pengegaver til sin lokale menighet og pastor. Dette er et eksempel på en negativ utilitaristisk form som jeg tar avstand i fra. Jeg tar ikke avstand fra å gi penger til kristne menigheter eller kristne formål, men jeg tar avstand fra den kyniske utilitaristiske formen som finnes i postmoderne miljø inkludert i mange postmoderne kristnemiljø.

I ulike kontekster blir det brukt mange religiøse symboler og motiver blant annet i ikke-religiøse filmer. Også innenfor sosialfag og humanistiske disipliner kan en konstantere en ny åpenhet ovenfor teologi, kristendom og for religion generelt.⁹² Alt i alt referer denne overnevnte skissering på mange måter til at det skjer en resekularisering av samfunnet, noe som er en positiv utvikling utefra kristen synsvinkel. Dette synliggjør at det er en religiøs/ og kristen oppblomstring i samfunnet, men dog meget pluralistisk, og lite enhetlig.

I forbindelse til postmodernes åpenhet til religion, vil det bli belyst at de har også noen bestemte kriterier angående religion. Et kriterium handler om at religion må bidra til jeg - forøkelsen, og ikke nødvendigvis beslutte en allmenngyldig sannhet. New Age er en religiøs strømning som oppfyller jeg -forøkelseskravet som postmoderne søker etter. New Age inneholder mye som minner om postmodernismens relativistiske tankegang, som omhandler blant annet at mennesker velger sin egen lykke og subjektive sannhet. New Age er derfor en populær religiøsretning for postmoderne mennesker.⁹³ Den postmoderne tenkning angående religion gir dermed rom for økt privatisering. Denne privatiseringen av religion har altså gitt utviklingsmulighet og vekst for den religiøse gjenkomst ved postmodernismen. Bakgrunnen til den religiøse gjenkomst har i storgrad sitt utgangspunkt ifra skuffelsen over vitenskapens manglende resultater. Dette betydde at fornuften og vitenskapen mislyktes ved å gi svar på

⁹⁰ Veith. *Postmodern Time*, ss 15-16, og ss 198-201.

⁹¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 63.

⁹² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 63-64.

⁹³ Tiplady. *Postmission*, s 119.

livets mysterier, og derfor har det blitt igjen nærliggende å søke til religion for å få svar på de etiske og metafysiske spørsmål, ifølge Vattimo.⁹⁴ Denne bemerkning stemmer meget godt med vår tids virkelighet. Religion har aldri død ut slik mange innenfor modernismen hevdet den ville gjøre. Det er heller slik at den tradisjonelle modernismen har dødt ut.⁹⁵ I den forbindelse er det faktisk bra at postmoderne kritiserer primært modernismen. Denne tematikken vil bli diskutert mer utfyllende i kapittel 6.

Selv om det er mange postmoderne som er åpne for religion, er dette noe som definitivt ikke forekommer hos alle postmoderne tenkere. Cupitt forfekter at alle større religiøse tradisjoner er på vei imot deres avslutning, og han avviser det å ta nye religiøse bevegelser på alvor. Dette begrunnes med at ikke noe kan være alvorlig. I den forbindelse påpekes det at dogmatisk religion ikke gjør plass for rasjonell tenkning.⁹⁶ Jeg finner Cupitts påstand som tynt argumentert. Tar vi for eksempel kristendommen er dette en religion som er tuftet mye på rasjonell tenking, særlig under epoken skolastikken. Blant annet var Thomas Aquinas en betydelig teolog som knyttet fornuften til de kristne dogmene.⁹⁷ Jeg vil også forsvare at kristendommen bygger på en helhetlig tilnærming til sine læresetninger. Dette betyr at den kristne tro bygger på Bibelens ord som bevitner historiske hendelser. Dessuten er også troen tuftet på mirakler, erfaringer og som nevnt fornuft. Dogmatisk kristendom gir dermed tydelig rom for både fornuften og vurderingsevnen, men ikke den alene, troen er selvsagt en vesentlig faktor når man anvender for eksempel dogmatisk kristendom. Med andre ord omfavner både troen og fornuften på hver sin måte kristendommens dogmatikk. Med dette grunnlag mener jeg at klassisk kristendom vil stå sterkt i møte med alle slags kulturer og filosofiske strømninger i alle tidsepoker.

I vår postmoderne epoke er det som nevnt noen få kriterier som beholdes med henblikk på religion. Det er blant annet kriteriet om empirisk forankring. Dette kriteriet er nødvendig for å kunne tale om mening og virkelighet, selv om for mange i modifisert form.⁹⁸ I Wittgensteins fotspor kan en godt tildele moralske og religiøse utsagn både følelsesmessig verdi og mening. Derfor overlever kriteriet om empirisk forankring, fordi postmoderne insisterer på at alle verdener er like private. Dette betyr at den postmoderne generelle sannhetsrelativisme har en eksplisitt påvirkning på religiøs sannhet, som tilsier at alle mennesker kan velge sin religion eller livsanskuelse nesten på samme måte som en velger ett

⁹⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 64.

⁹⁵ Veith. *Postmodern Time*, s 191.

⁹⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 64.

⁹⁷ Veith. *Postmodern Time*, s 68. Thomas Aquinas, (f.1225-d.1274), katolsk teolog og filosof. Han var en storhet innenfor skolastikken. <http://plato.stanford.edu/entries/aquinas/>

⁹⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 65.

nytt hus eller en ny bukse. Det vokser dermed frem et konsumentsamfunn som har en ny åpenhet for den religiøse dimensjon, men dog eksplisitt på relativismens premisser. Dette innebærer at det postmodernister faller ned på, som tidligere nevnt, at det heller ikke finnes noe objektiv universal sannhet på det religiøse område. Denne slutningen medfører til den fundamentale konsekvens at alle religioner fører til frelse, om det skulle finnes noen frelse. I dette rammeverket betrakter postmodernister alle religiøse utsagn som like sannferdige eller usanne. I denne forbindelse hevder postmodernister også ikke bare -erkjennelsesteoretisk- at vi ikke med sikkerhet kan vite hvilken religion som er sann, og at vi derfor må ha et åpent sinn til alt. Postmodernister hevder også eksplisitt -ontologisk- at ingen av de religiøse retninger er objektiv sanne, og derfor kan ingen utelates til fordel for den påstand om en sann religion. Derfor blir den postmoderne holdning til livsanskuelses spørsmål preget av en holistisk orientering, og de ønsker derfor ikke å fastlegge et gyldig valg, men flere.⁹⁹ Liknende form for relativisme og pluralisme under en slik holistisk innfatning finnes også hos kristne tenkere som Hans Küng (felles etikk), og Paul Knitter (økologiske motiver).¹⁰⁰

Som tidligere anført avviser postmodernismen objektiv sannhet innenfor religion, og i det som følger vil denne avvisning og dens innhold bli ytterligere belyst. Den vesentlige årsak til den postmoderne avvisning til blant annet kristendommens sannhetskrav er at hvis kristendommen er objektiv sann betyr det at utallige mennesker som tilhører andre religiøse tradisjoner blir ekskludert fra frelsen, og ofte uten egen skyld, men på grunn av historiske og geografiske tilfeldigheter, og er derfor på det grunnlag bestemt til fortapelsen eller utslettelse.¹⁰¹ Teologer som John Hick finner dermed denne konsekvens som umoralsk, og han avviser kristendommen som objektiv sann.¹⁰² Denne avvisning gjør han til fordel for forskjellige former for religiøs relativisme. I bildet til Hick foreligger det også en form for universalisme i bakgrunn av relativismen. En universalisme som gir eksistensbetingelse som avhenger av en åpenhet for den religiøse forskjellighet.¹⁰³ Dette betyr at postmodernister er imot religiøse påstander som gjør krav på objektivitet, og universell gyldighet. Teologen Ken Gnanakan klargjør ytterligere i det som følger den postmoderne oppfattelse som blir uttrykt imot kristendommens absolutte status:

⁹⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 66.

¹⁰⁰ Østnor, Lars. *Mange Religioner – En Etikk?*, ss 49-50. Hans Küng, (f.1928-), er en sveitsisk teolog og forfatter, tidligere katolsk teolog. http://no.wikipedia.org/wiki/Hans_K%C3%BCng
Paul Knitter, teolog og professor i teologi. http://en.wikipedia.org/wiki/Paul_F._Knitter

¹⁰¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 66-67.

¹⁰² McGrath. *The Christian Theology Reader*, ss 625-629. John Hick, (f.1922-), engelsk filosof og teolog. http://en.wikipedia.org/wiki/John_Hick

¹⁰³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 67.

- 1) Den tradisjonelle kristendommen i sin historiske fremtreden er vestlig og har demonstrert en aggressiv, overlegen, kolonisatorisk og imperialistisk holdning.
- 2) Kristne har ikke verdsatt de andre religioners verdier.
- 3) Nåtidens tilslutning til relativisme gjør kristendommens absolutistiske og eksklusive påstander irrelevante.
- 4) Den moderne bibelforskning gir ikke basis for kristendommens absolutthetskrav. Kristendommen må derfor avabsolutteres.¹⁰⁴

Jeg mener disse argumenter imot kristendommen er både rimelige på noen områder, men også fullstendig forutinntatte og unøyaktige på det andre området. Denne problemstilling vil bli delvis drøftet ytterligere i kapittel 4, men kristendommens ugyldighet og gyldighet i møte med andre kontekster derunder postmoderne kontekst drøftes også i det som følger nedenfor.

Religiøs sannhet i en postmoderne kontekst vil ytterligere bli belyst gjennom fire liknende punkter som er skissert ovenfor. Den postmoderne avvisningen om objektiv sannhet begrunnes med: 1) Det er arrogant og intellektuelt uredelig å fastholde en tradisjonell eksklusiv og absoluttisk oppfattelse av sin religion. 2) En står fritt til å velge den religion som best imøtekommer sine egne personlige behov. 3) En er fri til å konstruere både en ny, og en mer gammel adekvat religion. 4) En får en mer åpen og uegenartet holdning til sin religion om en følger den postmoderne tankegangen. Ifølge Christensen er dette fire åpenbare konsekvenser som kommer fra den postmoderne sannhetsforståelse vedrørende avvisning av religiøs objektiv sannhet. Dette er en god observasjon av Christensen, fordi disse punkter belyser den postmoderne holdning til religiøse sannheter. For eksempel mister klassisk kristendom sin gyldighet som allmenngyldig i det postmoderne rammeverk. At kristne sannheter mister sin gyldighet er selvsagt meget alvorlig utefra en kristen klassisk konservativ synsvinkel. Klassisk kristendom ønsker at de Bibelske sannheter skal være gyldige i menneskers liv, fordi de kristne sannheter som vi finner i Bibelen som omhandler Jesus liv, død og oppstandelse er objektive sannheter som utspringer fra Gud.

I det følgende skal de fire overstående postmoderne påstander ytterligere belyses.

1) Postmodernismens konsekvens er at en ikke trenger å fornekte for eksempel sin kristne tro, men samtidig fastholde troen på en måte som ikke avlegitimerer de andre religioners sannhet. Dette betyr at den eneste absolutte tro er troen på pluralismen, ifølge postmoderne tenkere. Derfor blir postmodernismens store spørsmål til kristendommen,

¹⁰⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 67.

Ken Gnanakan, er en kjent indisk lærd teolog. http://en.wikipedia.org/wiki/Ken_Gnanakan

hvorfor skal man være kristen istedenfor å være buddhist eller muslim? Dette er et fundamentalt problem for kristen apologetikk å besvare, særlig hvis besvarelsen skal begrunnes etter postmodernismens premisser. Noen løser denne problematikken med å fremme pluralitet. En pluralitet som vil danne et økumenisk verdenssamfunn. Dermed er forestillingen om en verdensreligion også sentral.¹⁰⁵ Ikke en homogenreligion, men en religion som omfavner alle former for religiøse retninger, som minner mye om Hicks religiøse rammeverk. Denne enhetlige pluralismen tilsier også at postmodernister forlanger kravet om toleranse, som betyr i denne forbindelse å ikke avvise andre religioners sannheter. Også noen postmodernister som for eksempel David Lyon påpeker at pluralismen forlanger at sannheten opphører. Pluralisme istedenfor sannhet blir dermed et postmoderne anliggende.

2) Postmodernismen avviser objektiv religiøs sannhet. Denne påstand synliggjør at postmodernismen har en pragmatisk oppfattelse, og ifølge Cupitt blir dermed Gud på mange måter en valg mulighet. Det betyr blant annet at mennesker velger hva som er rett for seg selv i det religiøse univers. I den forbindelse blir det antydning at meningen angående sannhet, og Guds eksistens er for umulig å besvare, og er derfor dypst sett uvesentlig ifølge Roger Lundin.¹⁰⁶ Dermed betyr denne tankerekken at selvet(jeget) er den eneste formen som oppnår et tilstrekkelig anliggende som kan gi mening i tilværelsen. Dette mener jeg er en uholdbar tankekonstruksjon. Fordi Gud er den som gir oss mennesker adekvate tanker som fører mennesker inni en trygg og holdbar tro på Gud og hans frelsesplan. Det at Gud utvelger mennesker og gir dem en frelsende tro er ikke en menneskelig konstruksjon. Tvert imot er dette en Guddommelig konstruksjon som gir livet mening.

3) Postmodernismens religiøse sannhetsoppfattelse medfører en konsekvens som fører kristne teologer og andre religiøse personer til å ville dekonstruere religioners absolutte, og sanne selvforståelse. Dette betyr at mange konstruerer med selvstendig frihet mer aktuelle former for religion/ kristendom. Disse former for kristendom kan inneholde konstruksjoner om forholdet mellom kristendom og andre religioner. Dette kan også være former for kristendom som tildeler sentrale begreper som sannhet, frelse og Gud nye funksjoner. Rudolph Arendt taler om slike funksjoner innenfor betegnelsen kreativ teologi, som er en teologi som omhandler at mennesket skaper sin egen Gud.¹⁰⁷ Derfor er det etter postmodernes oppfattelse

¹⁰⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 68-69.

¹⁰⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 70.

¹⁰⁷ Veith. *Postmodern Time*, s 214. Angående kreativ teologi.

ingen mening å spørre om en sann Gud, isteden taler alle om sin Gud. Den Gud som møter dine behov er gyldig for deg.¹⁰⁸

4) Postmodernismens religiøse sannhetsoppfattelse bringer konsekvenser også over religion generelt. Ifølge Christensen har troen på religion utviklet seg til å bli på et hobbynivå for mange mennesker. Og det er innlysende hvorfor, intet lengre er eller kan være alvorlig etter en postmoderne sannhetsoppfattelse.¹⁰⁹ Jeg har tidligere spurt om det finnes noen mening å forespørre om det er en sann objektiv Gud innenfor en postmoderne kontekst. Den postmoderne sannhetsoppfattelse som ikke holder noe for alvorlig gir dermed store utfordringer for kristen apologetikk. For eksempel en konservativ kristen vil si at Jesus er sannheten, men kan postmoderne tilslutte seg et slikt utsagn? Dette vil bli ytterligere drøftet i kapittel 4 og 6.

8. Den postmoderne sannhetsforståelses etiske dimensjon.

Formålet med dette tema er å belyse at etikk er et av kriteriene for sannhet i en postmoderne kontekst. Likevel er det ikke sagt at det finnes en entydig etikk, for entydig etikk eksisterer ikke i postmodernismen.

For det første har postmodernismen videreført noe av modernismens etiske relativisme, som kan betraktes som en forvandling av modernismens liberaletikk. Modernistisk liberaletisk tankegangen har blant annet sine røtter fra den amerikanske uavhengighetserklæring fra 1776, som omhandlet at mennesker har en iboende rett til å strebe etter lykken.¹¹⁰ Likevel står postmodernismen på flere områder i motsetning til modernismens etikk.¹¹¹ Postmoderne betrakter det terapeutiske selvet som selvstendig, og dermed fri fra forpliktelse i henhold til sannhet og de etiske idealers krav. Denne etiske linjen har innen postmoderne tenkning blitt mer autonom, og er løsrevet fra forpliktende ytre normer. Jeg har tidligere påpekt at postmoderne tenkere mistet troen på modernismens store fortellinger, dette gjelder også på det etiske plan. Ifølge MacIntyre påpekes det at særlig etter Auschwitz, Hiroshima og diverse miljøkatastrofer som har ført til at postmoderne ikke lengre tror på vitenskapelig kunnskap, og derfor kan ikke etikk holdes sammen i en enhet.¹¹² Det blir også

¹⁰⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 71.

¹⁰⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 71.

¹¹⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 72.

¹¹¹ Veith. *Postmodern Time*, ss 193-194.

¹¹² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 72-73. Grenz. *A Primer On Postmodernism*, ss 46-49. Alasdair Chalmers MacIntyre, (f.1929-), fra Skottland. Sentral og ledende filosof bl.a. innen etikk og moral. http://en.wikipedia.org/wiki/Alasdair_MacIntyre

hevdet at de ytre normene og verdiene blir sett på som uttrykk av herskende maktstrukturer. I den forbindelse forfekter Foucault at forestillinger om en objektiv sann moral må derfor avvises.¹¹³

Noe som er påfallende innenfor postmodernismens etikk er at den har delvis to motstridende tendenser. 1) For det første en radikalisering og ny begrunnelse av den etiske relativismen, 2) og for det andre en bestrebelse på å fjerne årsakene til modernismens feil, og på denne bakgrunn kunne leve etisk. Disse to tendenser manifesterer seg konkret i den paradoksale kombinasjon av en egosentrisk streben etter lykken, og likevel en fastholdelse av visse generelle etiske idealer.¹¹⁴ Jeg har tidligere nevnt at for i postmodernismen gjør det ingenting om tankene eller konsekvensene er motstridende, fordi alt er relativt og menneskelig konstruert, og derfor kan ulike syn eksistere ved siden av hverandre uproblematisk. Dette usolide og flertydige grunnlag gjør postmodernismen meget kompleks og usikker, særlig ved å forsvare klassisk kristendom i en slik sammensatt kontekst blir problematisk. Den flertydige postmoderne kontekst fremstår som schizofren i sin fremstilling.¹¹⁵ I den forbindelse vil disse to motstridende tendenser belyses i det som følger.

Punkt 1) handler om at etiske normer dypest sett er en menneskelig konstruksjon, og gir uttrykk for menneskelige interesser, som verken er gitt av Gud eller av naturen. Mennesket står med andre ord fritt til å dekonstruere dem, eller fritt velge mellom dem. I dette rammeverk er derfor moralske avgjørelser ikke mulig å begrunne ordentlig, fordi alle normer er sosialt konstruert. Ingen etiske standpunkt kan dermed indikere på å være absolutt sanne. Dette tilsier at en slik etikk har friheten som kjerne, og friheten til å være annerledes er viktig for postmoderne tenkning. Foucault påpeker i denne forbindelse nytelseskriteriet og individets frihet.¹¹⁶ Derfor tendere denne tenkning å trekke mennesket i et normløst univers. Også ifølge Rorty er ikke Gud lenger i sentrum, men mennesket eller selvet kan fritt velge livsformer, religion og moralske idealer, bare det ikke går ut over andre.¹¹⁷ Dermed er den påfallende postmoderne konklusjonen at alle kriterier som finnes er skapt av oss mennesker. De etiske holdepunkter blir i siste instant mennesket selv. Dette innebærer at denne etiske relativismen ikke kan gi menneskerettighetene et fullstendig fundament, dermed kan heller ikke motstand mot nazismen og rasismen begrunnes rasjonelt. Jeg mener at denne postmoderne tenkning har logiske brister. Først setter de mennesket i sentrum som kriterium til frihet og utfoldelse, men

¹¹³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 73.

¹¹⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 73.

¹¹⁵ Jeg bruker betegnelsen schizofren, ikke som et nedlatende uttrykk, men mer som et klargjørende ord for å karakterisere postmodernismens forvirring.

¹¹⁶ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, ss 182-183.

¹¹⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 74-75.

de evner ikke til å sette mennesket til å være utgangspunkt for etiske normer, slik som for eksempel menneskerettighetene. Som er et system som skal beskytte oss mot blant annet nazisme og rasisme. Dette er et rammeverk som er både en gode og en nytte på mange måter, og disse rettighetene formidler blant annet mer rettferd i verden. Derfor vil enn med menneskerettighetene både gi rasjonelle argumenter for friheten, og dermed kunne bidra til utviklingsmuligheter for en frihet som også postmodernister er opptatt av, men menneskerettighetene påkrever også for å være en formidler av etiske ytre normer som bør være allmenngyldige uansett kultur og religion. En bør dermed kunne evne å både forsvare friheten og forsvare de etiske ytre normene som for eksempel synliggjøres i FNs menneskerettighetserklæring. Jeg vil dermed konkludere at hvis ikke postmodernister evner å fremme etiske ytre normer, kan de heller ikke på en troverdig måte fremme friheten. Fordi ekte frihet er avhengig av etiske normer. Dermed vil den postmoderne konsekvens være at friheten også bare er en menneskelig konstruksjon. Derfor mener jeg at de ikke kan fremme friheten på en adekvat måte til omverdenen.

Vedrørende det som allerede er nevnt gir altså postmodernismen plass for en grenseløs etisk pluralisme, men det betyr ikke at postmoderne er uten etisk engasjement. Punkt 2) belyses derfor i det som følger. David Lyon fremhever at det er en etisk dreining innen postmoderne tenkning. Ifølge Rorty er dette en dreining som fremmer behovet av å fremelske følelser, og han henviser til David Humes moralfilosofi.¹¹⁸ Dermed omhandler den postmoderne etiske engasjement å fremme friheten på en betydelig måte, og i den forbindelse taler Rorty om å erstatte sannheten med friheten som hovedmålet for generell tenkning, og for den samfunnsmessige utvikling. Vattimo utfyller med at postmodernismen representerer frigjørelse.¹¹⁹ Dette synliggjør at friheten er det betydeligste kriterium for postmoderne tenkere.

Det postmoderne kjennetegnet vedrørende etiske praksis er dermed bestemt av kontrasten mellom etisk refleksjon som undergraver alle normer. Dermed er det åpenbart at postmoderne søker etter et fritt og ikke undertrykkende samfunn. For å oppnå et slikt fritt samfunn kan etikk aldri begrunnes teoretisk, den kommer alltid utenfra, fra nestens ansikt.¹²⁰ Dette er en setning som krever en kommentar. Det er meget positivt at postmodernister som Lyotard, Derrida og andre mener at etikken kommer utenfra den andres ansikt. Selv om de mener dette vil ikke dette fungere i praksis i henhold til sine egne teorier. Nettopp på grunn av

¹¹⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 76.

¹¹⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 76.

¹²⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 78.

de hevder at mennesket ikke kan konstruere en tilstrekkelig etikk. Jeg hevder at den postmoderne konsekvensen om at menneskene ikke kan utforme en tilstrekkelig etikk, slår tilbake til deres egne utsagn. Dette betyr at den postmoderne etikken heller ikke blir tilstrekkelig i møte med nestens ansikt. Dette synliggjør for meg at Gud må tilbake som sentrum i etikkens univers. Fordi gjennom Guds normer og menneskets iboende samvittighet, vil kunne være det eneste fundament til å møte nestens ansikt på en god og adekvat måte. Dette vil kunne oppnå sann frihet innenfor trygge rammer.

9. Oppsummering av Kapittel 2.

Postmodernismens strømninger kommer til uttrykk på mange måter i kultur og samfunn, og postmodernismen har et bestemt og komplekst intellektuelt livssyn som sentrum. Dette sentrum inneholder noen oppsiktsvekkende elementer. Ifølge Kurt Christensen er dette sentrum likegyldighet, avvisning eller nærmest en lidenskapelig aversjon imot sannhetsspørsmålet.¹²¹ Jeg mener at dette er en god tolkning av postmodernismens kjerne, men jeg vil videre påpeke at postmodernismen har også noen få kriterier vedrørende sannhetsforståelsen. Det er likevel påfallende få kriterier for sannhet i en postmoderne kontekst. Dette blir også eksplisitt klargjort av postmodernister, som hevder at uttrykket sannhet er i bestefall illusorisk og i verste fall undertrykkende.

I gjennomgangen av kapittelet danner det seg tre basiselementer ved postmodernismens sannhetsforståelse, det er skeptisme, relativisme, og antirealisme. Postmodernismen har altså et alt eller intet forhold til sannheten, men objektiv sannhet finnes altså ikke i postmoderne konstruksjoner. Det at det ikke finnes objektiv sannhet er en allmennregel innenfor postmoderne tankegang. Postmodernismens tenkning vedrørende forståelsen av virkeligheten, erkjennelsen og sannheten gir dermed en kritisk konsekvens som innebærer at hele eksistensgrunnlaget er under oppløsning.¹²² Noe som forklares i det som følger.

Det er mange likhetstrekk blant postmoderne tenkere, men sannhetsforståelsen er ikke entydig. Don Cupitt taler om en form for svimmelhet fordi vi ikke vet noe om det bevegende liv, våre liv er uendelig viktig eller uendelig likegyldig sier han.¹²³ Middleton og Walsh hevder at postmoderne mennesker føler seg hjemløse i verden, og at det er en generell angst

¹²¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 78.

¹²² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 83-84.

¹²³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 84.

blant postmoderne mennesker. Lyotard mener i den forbindelse at det er ikke noen vei ut av den postmoderne komplekse situasjon, fordi postmoderne ikke tror på en absolutt sannhet. Derfor er konsekvensen at de lever i en konstant usikkerhet.¹²⁴ Denne postmoderne usikkerheten kan gi kristen apologetikk et godt utgangspunkt, men det er også et utgangspunkt som vil gi store utfordringer. Det betyr at det er noen områder som harmonisere, men det er også noen graverende motsetninger mellom kristen tro og postmoderne tenkning. Dette angår blant annet postmodernismens religiøse relativisme. For eksempel i en kristen klassisk kontekst er Jesus utsagn ”Jeg er veien, sannheten og livet” det essensielle trosgrunnlag, men en postmoderne tenker sier; ”hva så?, alt er likevel relativt.”

Kapittel 3. Utvalgte trekk frem imot postmodernismens forståelse av sannhet.

I dette kapittel vil jeg redegjøre noen utvalgte trekk i historien vedrørende sannhetsforståelse, og periodevis drøfte dem. Disse trekk har utpreget postmoderne tenkning ved seg. Disse historiske karaktertrekk vil bekrefte at det har vært en utvikling før postmodernismen oppkomme. Blant annet innenfor modernismens epoke finner man strømninger som peker henimot postmodernismens tenkning. Dette tilsier at for eksempel postmodernismens sannhetsrelativisme ikke har ankommet som et lyn i fra klar himmel, men sannhetsrelativismen har heller mange historiske forløpere.¹²⁵ Ifølge Christensen er dermed heller ikke postmodernismen tilsynelatende et uttrykk for en tilfeldighet, men er et nødvendig resultat av en lang utvikling.¹²⁶ Dette kapittelet mener jeg er nødvendig for å kunne plassere postmoderne tenkning i en historisk kontekst og ramme.

1. Historiske trekk. En dreining fra modernisme til postmodernisme.

På det teologiske, filosofiske og vitenskaplige plan har det skjedd en dreining fra modernistisk tenkning til postmodernistisk tenkning. Dette innebærer blant annet at det har skjedd en endring fra modernismens oppfatning om at det finnes objektiv sannhet, en sannhet som en kan erkjenne. Til å nå å dreie seg om en postmoderne oppfatning om at det ikke finnes noen objektiv og universell sannhet.¹²⁷ For å nyansere denne påstanden om at modernismen

¹²⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 85.

¹²⁵ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 84.

¹²⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 86-87.

¹²⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 21.

forfekter objektiv sannhet, er modernismen også meget sammensatt på en rekke områder, og er derfor ikke alltid entydig som enn ofte kan få inntrykk av. Dette omhandler blant annet at det vedvarte en debatt innenfor rasjonalismen og empirien om aktuelle problemstillinger. Eksempelvis om det finnes objektiv sannhet eller ikke, og hvordan i så tilfelle. I og under denne debatten utviklet det seg etter hvert en dreining i hva som skulle betraktes som sannhet. Denne dreiningen innebærer en postmodernistisk sannhetsforståelse som betydde slutten på et enhetlig verdensbilde. Det betyr at vi har beveget oss fra objektivistisk til konstruktivistisk forståelse av virkeligheten.¹²⁸ Denne konstruktivistiske utvikling fremmet også relativismen på en eksplisitt måte. Konsekvensen av denne utvikling ble at det enkelte menneske kan konstruere sitt eget liv. Dette tydeliggjør at relativismen omhandler hele sannhetsforståelsen i menneskets virkelighet. Typiske utsagn fra en postmodernist er derfor, ”det som er sant for meg, er ikke sant for deg”, og ”finnes det i hele tatt noen entydig sannhet?”.

Denne postmoderne utvikling som er skissert ovenfor settes i det som følger i en historisk sammenheng. For det første kan sentrale likhetstrekk vedrørende postmoderne tenkning spores langt tilbake. Ifølge antikkens Protagoras forestilling om at mennesket er utgangspunkt for alle tings mål, er et karaktertrekk som minner mye om postmodernismens sannhetsrelativisme.¹²⁹ Christensen mener likevel at det er en overdrivelse å bruke slike meddelelser som bakgrunn for postmoderne sannhetsrelativisme.¹³⁰ Dermed er dette en påstand som krever nyanser. Det er sannsynlig ikke antikkens skeptisisme som er bakgrunn for postmoderne tenkning, selv om de to tidsepokene har mange likhetstrekk. Dette innebærer at antikkens filosofi antagelig har hatt en indirekte påvirkning på postmodernismen. En slik indirekte påvirkning er mulig fordi slik tenkning kommer frem i en annen historisk epoke, renessansen. Renaissance og dens filosofi har gitt direkte impulser til utviklingen av postmoderne tenkning. Og renessansen var tydelig inspirert fra antikkens greske filosofi.¹³¹ Dermed påvirker de historiske epokene hverandre både indirekte, og direkte med sin tenkning.

I det påfølgende skisseres ytterligere noen korte historiske trekk fra middelalderen, og frem imot den postmoderne utvikling. I middelalderen var Gud sentrum og kristendommen den avgjørende autoritet,¹³² men ved renessansen og i opplysningstiden var det mennesket som var sentrum til å vurdere hva som er sant eller ikke. I etterdønningene av reformasjonen

¹²⁸ Veith. *Postmodern Time*, ss 47-48. Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 40.

¹²⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 90. Protagoras, ca. 490-420 f.kr. Han var en gresk filosof under antikken. <http://en.wikipedia.org/wiki/Protagoras>

¹³⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 90.

¹³¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 91.

¹³² Veith. *Postmodern Time*, s 29.

pågikk det en 30 års krig, og mange mistet dermed troen på kristendommen i denne krigsperioden. Og en ny vei ble staket ut slik at fornuften ble den avgjørende autoritet.¹³³ I den moderne tiden utviklet infrastrukturen seg og byene vokste. Mange byer ble multikulturelle storbyer. Som en konsekvens av denne multikulturelle utvikling, forvandlet også sannhetsforståelsen seg til å bli relativ, noe som innebærer at mennesket påtok seg en frihet til å utforme sitt eget liv uten hjelp av ytre instanser.

Denne modernistiske utvikling hadde noen kjennetegn, det var at fornuften, logikken, sansing og empirien var kriterier for sannhet. Likevel skal det bemerkes at det var også forskjellige kriterier for sannhet som menneskene på den tiden vektla. I forbindelse med dette vil i det følgende påpekes noen detaljer vedrørende modernismens sannhetsforståelse, og utviklingen til postmodernistisk sannhetsforståelse. For eksempel var Descartes en typisk rasjonalist og modernist, som hevdet at sannheten har sin kilde i fra den menneskelige tanke, og dermed har fornuften medfødte ideer, og behøver ikke hjelp fra noe overnaturlig eller fra sanseerfaring.¹³⁴ På den andre grenen i modernismen ble empirien i storgrad brukt innen disiplinen naturvitenskapen. Fremtredende empirister var blant annet Locke og Hume.¹³⁵ Det utspant seg dermed en debatt mellom rasjonalister og empirister, og dypest sett handlet denne uenigheten om hva som bestemte sannhetene, enten om sannhetene utkommer fra a-priori eller a-postpiori.¹³⁶ Hensikten min med denne forklaring, er å påvise at modernismen utviklet forskjellige typer av sannhetsforståelse, og at modernismen ikke var så enhetlig som det modernistiske idealet(homogent og entydig samfunn.)

I det som følger vil jeg forsøke å klargjøre noen flere moment vedrørende den rasjonale utvikling i modernismen, og referere postmoderne motsatser i henhold til modernistisk tenkning. Denne rasjonelle utvikling medførte i betydelig grad til at fornuften ble det øverste kriterium. Fornuften erstattet Guds plass i menneskets liv, og fornuften ble virkelighetens rettesnor. Denne rasjonelle utvikling medførte at Augustins kjente utsagn ble satt på hodet, og blir i modernismens rasjonelle oppfattning: "*Jeg tror det jeg kan forstå*".¹³⁷ Herved bør Pascal nevnes som en motsats i forbindelse til modernismens rasjonelle tenkning.

¹³³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 92-93.

¹³⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 96. Rene Descartes, (f.1596-d.1650), fransk filosof, matematiker og fysiker. En veibryter for moderne filosofi. Berømt. <http://plato.stanford.edu/entries/descartes/>

¹³⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 97-98.

John Locke, (f.1632-d.1704), engelsk filosof og lege. Far av liberalismen, og en markant empirist. Berømt. <http://plato.stanford.edu/entries/locke/>

David Hume, (f.1711-d.1776), skotsk filosof, økonom og historiker. Berømt. <http://plato.stanford.edu/entries/hume/>

¹³⁶ A priori kommer altså før erfaringen, a postpiori er en empirisk erkjennelse.

¹³⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 101. Augustin, (f.354-d.430), en teologisk gigant. Sitat "Jeg tror for å forstå, og jeg forstår for å tro bedre." <http://en.wikipedia.org/wiki/Augustin>

Pascal hevder at det er forskjellige former for visshet, og han skiller eksplisitt på fornuften og på hjertets grunn. Med en slik tenkning er Pascal muligens en forløper for postmodernismens tankemåte.¹³⁸ Newbigin synliggjør også noen postmoderne tanker i en kristen kontekst. Dette er tanker som skildrer at hver enkelt kan bestrebe, og definere lykke etter sitt eget ønske.¹³⁹ Søren Kierkegaard var også en foreløper for postmoderne tenkning, og han var en nytenker på mange måter. Kierkegaard mente blant annet for å oppnå sannhet, må subjektet lidenskapelig og interessert søke etter den objektive sannhet. Ifølge Kierkegaard er sannheten fra Gud, men den subjektive følelsen er likevel et avgjørende element for å tilegne seg den objektive sannheten.¹⁴⁰ Derfor kan Kierkegaard betegnes som en forløper med henblikk på postmodernismens subjektive karakter i forbindelse til sannhetsforståelsen.¹⁴¹ Jeg er enig i mye av de postmoderne trekkene ovenfor, men ikke alt. Jeg vil eksempelvis trekke ut et moment fra Kierkegaards tenkning jeg mener ikke er holdbart. Jeg mener at den objektive sannhet er overordnet menneskets subjektive følelser, med andre ord kan ikke de subjektive følelsene gripe Guds sannheter uten at først Gud meddeler de sannhetene med oss. Gud er det handlende subjektet og vi mennesker er mottakerne av Guds nåde. Det betyr ikke vi er passive mottakere, men at Gud virker frem i oss en vilje og en tro slik vi kan gripe objektive sannheter. Gud har utvalgt oss, vi har ikke utvalgt han.

2. Friedrich Nietzsche, postmodernismens profet.

I det følgende vil noe av Friedrich Nietzsches filosofi bli forklart i samband med postmoderne tenkning.¹⁴² Nietzsche blir betegnet som postmodernismens profet fordi hans filosofi peker på mange måter frem imot postmodernismens tenkning. Nietzsche hevdet blant annet at sannheten er noe relativt og skiftende slik som livet.¹⁴³ Nietzsche framla også at det er viljen til makt som styrer vår tilværelse. Metafysikken blir dermed bare et system som gir uttrykk for makt, og blant annet er religioner dermed også upålitelige. Religioner karakteriserer han som fiksjoner som blir tredd over virkeligheten. Dette betyr at de filosofiske, og religiøse

¹³⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 109. Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 166. Blaise Pascal, (f.1623-d.1663), en fransk matematiker, fysiker og filosof.

http://en.wikipedia.org/wiki/Blaise_Pascal

¹³⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 109. Lesslie Newbigin, (f.1909-d.1998), biskop og teolog i den skotske kirke. <http://en.wikipedia.org/wiki/Newbigin>

¹⁴⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 109.

¹⁴¹ Søren Kierkegaard, (f.1813-d.1855), en dansk teolog og filosof. Opptatt av at mennesker skulle leve engasjert og ta personlige valg. <http://plato.stanford.edu/entries/kierkegaard/>

¹⁴² Grenz. *A Primer On Postmodernism*, ss 88-98. Friedrich Nietzsche, (f.1844-d.1900), en tysk kjent filosof, særlig var han kritisk mot all form for religion og moral. <http://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/>

¹⁴³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 115.

livsanskuelser er et uttrykk for menneskets behov etter mening og orden, men i virkeligheten er verden kaotisk, ifølge Nietzsche.¹⁴⁴ Han hevder at verden egentlig består av mangfoldighet og tilfeldigheter, som er mye likt postmodernismens tenkning. Nietzsche hevder videre at hvis vi ikke har adgang til virkeligheten har vi heller ingen sann verden. Dette betyr at den verden vi lever i er en konstruert virkelighet som kommer fra våre egne perspektiver. Dette resulterer i at alle verdier er bare fra menneskene, og den konstruerte sannheten er en slags villfarelse som mennesket ikke kan leve foruten.¹⁴⁵

Nietzsche avviser også korrespondanseteorien.¹⁴⁶ Han fastslår at det ikke finnes noe nøytral fakta som våre teorier kan korrespondere med. Nietzsche angriper dermed også vitenskapen, og hevder at viten er i virkeligheten fortolkning, og alle fortolkninger er løgnaktige. Nietzsches anliggende er å fremme at ingenting er sikkert. Det eneste sikre i tilværelsen er viljen til makt.¹⁴⁷ I den forbindelse formidler Nietzsche også tanker der han konstaterer sammenhengen mellom erkjennelse og interesser. Det siste nevnte skulle også bli et hovedanliggende i postmoderne tenkning.¹⁴⁸

I forbindelse mellom erkjennelse og interesser påviser Nietzsche at menneskene har en vilje til makt for å realisere seg selv, og fremfor alt viljen til å bestemme sine egne verdier. Nietzsche løser dermed sannhetsproblematikken ved å tenke pragmatisk. Med den betydning at de sannheter som tjener til livet og som er nyttige, gjør slik at man velger de fortolkninger av virkeligheten som tjener til det beste for en selv.¹⁴⁹

I det følgende skal Nietzsches sannhetsoppfattelse vedrørende språket belyses. Nietzsche fremmer at sannheten eksisterer kun innenfor spesifikke språklige kontekster. Det betyr at språket vårt er simpelthen et system av fortolkninger. Nietzsche står dermed som en historisk forløper for postmodernismens dekonstruktivister.¹⁵⁰ Nietzsche hevder også at det er en feilaktig sammenkobling mellom Gud og sannhet. Ifølge Nietzsche er Gud død, og mennesket er fritt til å se sannheten i øynene. I denne forbindelse angriper Nietzsche også presteskapet, og bemerker at prestene er løgnere fordi de anvender et språk som binder folk til en språklig kontekst uten å gi dem sannhet, de gir dem bare ord. Nietzsche angriper dermed kristendommen lidenskapelig. Det å erklære Gud som død er å ta Gud vekk i fra det

¹⁴⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 120-121.

¹⁴⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 121.

¹⁴⁶ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 163. Postmoderne avviser også korrespondanseteorien.

¹⁴⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 122.

¹⁴⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 123.

¹⁴⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 124.

¹⁵⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 125.

transcendente, og verdistyrte sentrum.¹⁵¹ Gud og gudene er bare skapt av mennesker hevder han, og dermed bør ikke religion ha noen relevans over mennesker.

Det viser seg dermed på en rekke områder at Nietzsches filosofi er en proto-postmodernisme, særlig vedrørende konstruksjonsforståelsen av menneskets virkelighet.

3. Utvalgte trekk innen hermeneutiske utvikling.

I det som følger skal det belyses noe av hermeneutikkens utvikling. Dette er en betydelig utvikling som gir mer innsikt vedrørende postmodernismens sannhetsforståelse. Ernst Troeltsch var en som fremmet en postmoderne hermeneutikk. Han påstod at forståelsen av en tekst er alltid historisk betinget, tilfeldig og relativ.¹⁵² Jeg vil påpeke at en slik forståelse av en tekst vil medføre alvorlig nedgradering av teologisk dogmatikk. Troeltsch postmoderne hermeneutiske forståelse av bibelske tekster vil kunne medføre at kristne sannheter ikke blir tatt alvorlig på en urettmessig måte. Følgene av dette kan være at teologiske dogmer blir relative og uvesentlige. Også Heidegger har hatt stor påvirkning på mange postmoderne tenkere.¹⁵³ Heidegger fremmer blant annet at diktingen er en form for tenkning som mottar ting.¹⁵⁴ En slik form for hermeneutikk vil dermed oppfordre til fritenkning, og medfører til en ny åpenhet. Ifølge Heidegger er også sannhet noe som handler om åpenbaring og avsløring av væren. For å oppnå denne sannhet fordrer en åpenhet for mysteriet, som betyr rent praktisk å engasjere seg i meditativ tenkning.¹⁵⁵ Den siste nevnte påstand konstruerer her Heidegger en interessant dreining og tilnærming henimot åpenbaringsreligion. Denne dreining vil tildele en mulighet for en fruktbar apologetikk i møte med postmoderne mennesker som lar seg inspirer av Heideggers tanker. Nettopp fordi kristendommen er eksplisitt åpenbaringsbasert i sin egenart, noe som betyr at Gud har åpenbart seg i historien, og eksplisitt manifestert seg i den spesielle åpenbaring som er den historiske personen Jesus Kristus.

¹⁵¹ James W. Sire. *The Universe Next Door*. InterVarsity Press. Leicester England 1997, ss 173-174.

¹⁵² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 146. Ernst Troeltsch, (f.1865-d.1923), tysk protestantisk teolog, og en kjent religionsfilosof og historiker. http://en.wikipedia.org/wiki/Ernst_Troeltsch

¹⁵³ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, ss 103-108. Martin Heidegger, (f.1889-d.1976), en betydelig og innflytelsesrik tysk filosof. http://en.wikipedia.org/wiki/Martin_Heidegger

¹⁵⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 147.

¹⁵⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 167.

4. Religiøs sannhet innenfor modernismen med henblikk på postmodernismen.

I det følgende skal det belyses noen trekk i modernismen som har bidratt til postmoderne oppfattelse av religiøs sannhet. Modernismen tenderte i en utvikling å gjøre den religiøse tro privatisert, og dermed medførte dette i en oppdeling av tilværelsen, a) en privat sfære og b) en offentlig sfære.¹⁵⁶ For det første inneholdt den offentlige sfære den faktaorienterte virkelighet, og for det andre la den private sfære fundamentet for personlige verdier og meninger. Dette medførte at sannhetene beholdt den offentlige sfære, mens religion henvises til den private sfære. Den private sfære var dermed utelatt den objektive forståelse av sannhet. Den private sfære var den arena som heller gav vekstbetingelse for en mer subjektiv karakter i henhold til sannhetene. Dette utviklingstrekk har bidratt til postmodernismens religiøse sannhetsrelativisme.¹⁵⁷ Denne utvikling gir et flertydig utfall som når sitt høydepunkt under opplysningstiden. Opplysningens tankestrømninger søkte å forminske religion til de mest grunnleggende elementer. Det innebærer at de ulike sannhetene ble utvalgt etter fornuften som kriterium, og bare noen religiøse sannheter ble dermed utvalgt til å være universelle. I denne forbindelse påpeker McGrath at det er et typisk fenomen for modernismen å samle alt under en stor fortelling.¹⁵⁸ Dette tilsier at det modernistiske trekket har gitt næring til en forståelse som pekte henimot at alle religioner er en, og samme naturlig religion. I dette modernistiske bildet blir kristendommen bare en av mange religioner, og forblir dermed en gjentakelse av den naturlige religions sannheter.¹⁵⁹ John Hichs religiøse pluralisme har som nevnt slike typiske postmoderne trekk. Hick hevder at alle religioner baserer seg på en og samme Gud.¹⁶⁰ Denne forståelsen kan være et utspring nettopp utefra den modernistiske forståelse av den ene naturlige religion. Ifølge Valen-Sendstad betyr dette at den naturlige religion må betraktes som en ide-historisk bakgrunn for den postreligiøse relativisme. I denne historiske utvikling blir Gud erstattet med religion, og religion blir det sentrale begrep. Dermed blir begrepet religion den samlende instans av meninger og følelser hos subjektet som det religiøse utgangspunktet for sannhet. Mennesket erstatter med andre ord Guds plass.

Et annet fenomen i utviklingen av et religiøst mangfold, er et fenomen som fastholder toleranse vedrørende religiøs åpenhet. En toleranse som har medført til en økning av religiøs relativisme. Ifølge Christensen er religiøs relativisme et fenomen som er uforenelig med

¹⁵⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 177.

¹⁵⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 177-178.

¹⁵⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 178-179. Alister McGrath, (f.1953-), en britisk betydelig kristen teolog og apologet. http://en.wikipedia.org/wiki/Alister_McGrath

¹⁵⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 179.

¹⁶⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 179.

kristendommens tradisjonelle/klassiske krav på objektiv sannhet.¹⁶¹ Jeg er enig i at religiøs relativisme er uforenelig med kristne sannheter. Likevel bør kristne møte andre mennesker med toleranse. En toleranse som tåler sin nestes ståsted, og som evner å se verdien av dialog, men som også våger å løfte frem de sannheter som en tror er objektive og allmenngyldige.

I forbindelse med sannhet vil ifølge postmoderne tenke pragmatisk i møte med den religiøse sannhetsproblematikk. Dette innebærer at innenfor pragmatisk tenkning kan religiøs tro ha en subjektiv betydning av pragmatisk karakter, og i den forstand være sann, men kan dog ikke gjøres krav på objektiv og allmenngyldig sannhet.¹⁶² I henhold til religiøs sannhet kan det konkluderes med at postmodernismen sannhetsforståelse gir uttrykk for religiøs pluralsime og relativisme. Dermed hviler postmodernismen på en rekke forskjellige premisser, både gamle og nye, allmenne og mer spesielle for den religiøse virkelighetsdimensjon.

5. Oppsummering av kapittel 3.

Hensikten med dette kapittelet har vært å klargjøre noen av postmodernismens røtter, og dens utvikling. Denne klarlegging er viktig for kunne plassere postmodernismens tenkning i en historisk kontekst. Postmodernismens karakteristiske trekk er markant særlig i vår vestligedel av verden. Denne utvikling har innbefattet hvilke kriterier som skal være fundament for sannhet. Jeg har i den forbindelse hovedsaklig fokusert på utviklingen fra modernismen til postmodernismen vedrørende sannhetsforståelsen.

I det påfølgende er det skissert noen utvalgte trekk for kriteriegrunnlaget for sannhet i et historisk lys som peker henimot postmodernismens tenkning:

1) Antikkens skeptikere hevder at mennesker har frihet til å velge sin egen natur og til å utforme sitt eget liv. Dette er mye likt den postmoderne tenkning som omhandler å konstruere sin egen virkelighet.

2) Descartes, Hume og Kant har vært sentrale moderne filosofer som har levert teorier og strømninger til postmodernismen. For eksempel; ”intet er troverdig”, ”ingen erkjennelse av verden kan være sikker”, dette er uttrykk for subjektivism og skeptisisme. Og Kant på sin side hevder at subjektet skaper sin verden, som minner om postmodernes konstruktivistiske virkelighets forståelse.¹⁶³

¹⁶¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 180.

¹⁶² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 180.

¹⁶³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 183-184.

3) Nietzsche avviser rasjonell sannhetsforståelse. Han påpeker en antirealistisk, kontekst avhengig sannhetsforståelse om en konstruert virkelighet.¹⁶⁴

4) William James påstår at hvis en sannhet skal være gyldig må den bidra til å gi nytte eller tilfredsstillelse i livet.¹⁶⁵

5) I den 20 århundres hermeneutikk gjaldt det at en gikk bak teksten til forfatteren, men hermeneutikken utviklet seg videre slik at fortolker spurte teksten direkte, for senere å vende seg til leseren som til sist oppløses i fortolkningsfellesskapet.¹⁶⁶ Fra og med Gadamer har mange påstått at fortolkeren ikke kan gjøre krav på objektivitet.

6) Språkets formidling har også blitt svekket. Dette medfører en konsekvens som svekker sannhet. Språket er bare et sosialt fenomen ifølge Saussures, og språket gir dermed bare mening i relasjoners kontekster.¹⁶⁷

7) Vitenskapen som disiplinen har også fått del utfordringer i henhold til å være en adekvat sannhetsbærer. Og ifølge Feyerabend er vitenskapen som redskap til erkjennelse på lik linje med mystikk, astrologi og magi.¹⁶⁸

Denne kartlegging av postmodernismens røtter medfører noen spørsmål i det som følger. Indikerer dette at postmodernismens tenkning er i ferd med å slå rot, og vil dermed kunne vedvare som en lang periode? Vil samfunnet utvikle seg til å bli atskillig mer liberalt uten ytre normer, og objektive sannheter? Eller er postmodernismen en overgangsperiode til en ny tidsepoke? Som vil være en motsatt epoke som gir mennesker stabilitet? Hvis det siste nevnte tilfellet blir en virkelighet, vil klassiske kristne sannheter gi mennesker den objektivitet, og stabilitet mennesker trenger. Dette skal nærmere drøftes i det følgende kapittel.

¹⁶⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 185.

¹⁶⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 185. William James, (f.1842-d.1910), var en original amerikansk psykolog og filosof. <http://plato.stanford.edu/entries/james/>

¹⁶⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 186.

¹⁶⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 187-188.

¹⁶⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 188. Paul Feyerabend, (f.1924-d.1994), østerriksk filosof innen vitenskap. <http://plato.stanford.edu/entries/feyerabend/>

Kapittel 4. Kriterier for sannhet hovedsaklig innenfor den klassiske kristendommen.

Da er det lagt et grunnlag vedrørende den postmoderne sannhetsforståelse og utvikling. I den forbindelse er det nå nødvendig å fremme det teologiske og filosofiske vurderingsgrunnlaget til kristendommen. Det blir en gjennomgang av noen utvalgte moment fra den klassiske kristne forståelsen av sannhet, med henblikk imot å kunne vurdere den postmoderne sannhetsforståelse på en konsis måte i neste kapittel.

Undertittelen til Christensens bok er ”refleksjoner om den kristne apologetiske mulighet i en postmoderne kultur.” Dette tema vil også følges noe i dette kapittelet, og dermed forhåpentligvis legge et eksplisitt kristen fundament i møte med det postmoderne. I de overstående kapitlene har det som nevnt hovedsaklig blitt fokusert på sannhetsforståelsen i postmodernismen, men nå vil avhandlingen foreta en dreining over på kristne sannheter og dens sannhetsforståelse. Det påfølgende spørsmål blir da, er kristendommen i sin helhet både teologisk og filosofisk holdbar? Hvis svaret er ja, har faktisk kristendommen et påvirkende grunnlag til å drive apologetikk i en postmoderne kontekst. I forbindelse med dette vil jeg avgrense omfanget, og ta utgangspunkt i å fremme et forsvar for at Jesus er veien, sannheten og livet. Med Jesu utsagn som basis vil også mange underliggende temaer krinse rundt denne kristendommens kjerne. Dermed vil også noen andre kristne momenter bli belyst.

Først skal sannhetsbegrepet redegjøres og drøftes. Sannheten står ikke isolert, og dermed kan heller ikke den kristne sannhetsforståelse stå isolert, men må sees i en sammenheng med temaer som virkelighet, erkjennelse og viten. Derfor gir dette en stor utfordring til å tale om kristen klassisk sannhetsforståelse med henblikk på kriterier for sannhet i en postmoderne kontekst, fordi som nevnt er sannhetsbegrepet meget sammensatt. Likevel forsøker Christensen å løse denne problematikken ved å vektlegge det teologiske/bibelske som utgjør kjernen i bedømmelsesgrunnlaget.¹⁶⁹ Dette betyr at de bibelske skrifter utgjør eksplisitt et indre kriterium for sannhet for kristen teologi. Derfor må det være en teologi og filosofi som harmoniserer med det bibelske fundamentet, som vil utgjøre det teologiske - filosofiske bedømmelsesgrunnlaget. Som tidligere nevnt er det en slik bibelsklinje jeg selv vil følge ved å anvende Jesus som veien, sannheten og livet som utgangspunkt for mitt vurderingsgrunnlag. Likevel skal det erkjennes at jeg vil møte store utfordringer med å markere kristne sannheter som allmenngyldige, særlig når postmoderne

¹⁶⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 214-215.

tenkning påpeker at de kristne læresetninger også bare er et uttrykk for historisk og kulturelt betingende menneskelige konstruksjoner.¹⁷⁰ Christensen mener likevel at det konstruerte elementet må vi som kristne forholde oss til, selv om utefra kristen tankegang kan ikke vi utelukke Den Hellige Ånds medvirkning i forbindelse med formuleringen av den kristne tro (jf. Joh. 16,13).

Denne overnevnte skissering synliggjør også noen elementer at det ikke er bare postmoderne som skal bedømmes av den kristne tro, men kristendommen også må la seg utfordre av postmoderne. Dette innebærer at også kristne må kunne stille seg kritiske spørsmål om virkelighet, erkjennelse og sannhet. Dette omhandler om kristne må forstå eller formulere vår kristne tro, hvis nødvendig annerledes enn før. I denne forbindelse er ifølge postmoderne tenkning at det er nødvendigvis ikke gitt at viten og sannhet i det hele tatt bør betraktes som etterbestrebelig mål, men i henhold fra en klassisk kristen synsvinkel og faktisk ifra en allmenngyldig synsvinkel er viten og sannhet viktig. Derfor er det viktig for meg å være med å bidra slik at postmoderne muligens innser at sannhet er et avgjørende fundament i tilværelsen. Til denne sammenheng reiser det seg tre utfordrende spørsmål i møte med det postmoderne, 1) er det overhodet mulig med henblikk på det postmoderne å fastlegge en teologisk-filosofisk vurderingsgrunnlag? 2) Finnes det kriterier og prinsipper som er nøytrale og objektive som kan benyttes til å vurdere så fundamentale som konkurrerende teorier, verdenssyn og religioner? 3) Finnes det en privilegert tilgang til virkeligheten eller til Gud, som gir basis for å vurdere konkurrerende teorier som i dette tilfellet kristendommens og postmodernismens sannhetsforståelse?

Mange forsøk har blitt gjort for å besvare slike spørsmål, blant annet på 1800-tallet forsøkte man å bruke Jesu etikk som målestokk som et allmenngyldig kriterium. Andre forsøk har vært å vurdere religioner med å skille på monoteistiske religioner og polyteistiske religioner, med den anliggende å fastslå de monoteistiske som mer høyerestående enn de polyteistiske. Åpenbaringsreligionen blir dermed overlegne i dette skjemaet. Slike normer har for lengst blitt avvist som vilkårlige av mange. Nå er den dominerende trenden i vår tid at enhver sannhet, viten og rasjonalistisk norm er avhengig av en spesifikk kontekst. Slik postmoderne tenkning gjør at et objektivt og nøytralt utgangspunkt ikke er mulig.¹⁷¹ Likevel finnes det talsmenn som Felipe Fernández-Armesto som mener teoretisk sett at objektiv viten vil bestå i en innsamling eller kombinasjon av alle mulige synspunkter, men ifølge han selv er

¹⁷⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 216.

¹⁷¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 218.

det praktisk umulig.¹⁷² Hans Kung hevder å kunne gjøre allmenne etiske kriterier som det humane og menneskerettighetene gjeldende i vurderingen av de forskjellige religioner. Ellers fremholder Harald Netland at det finnes kriterier og prinsipper som er objektiv i den forstand at de transcenderer spesielle sosiale, kulturelle og historiske kontekster, og at de dermed er gyldige uavhengig av om de anerkjennes eller forstås av mennesker.¹⁷³ Netland påpeker noe som jeg anskuer som meget interessant, fordi han påpeker en forståelse om transcendent virkelighet som ikke menneskene har makt over. I en slik forståelse er det dermed mulig at det eksisterer objektive sannheter som menneskene ikke kan gripe fullt ut med sine evner. Jeg forsvarer derfor en sannsynlighet at det eksisterer objektive sannheter, og i den forbindelse er det nærliggende å sitere Petter Dass, ”Gud er Gud om alle mann var døde, Gud er Gud om alle land lå øde.” Disse ord påpeker at den objektive sannheten/sannhetene er i Guds besittelse, samtidig har Gud også åpenbart noen av sine objektive sannheter for menneskene. Gud åpenbarer for menneskene sannheter slik at vi kan bli påvirket av Gud, og bli veiledet av han. Dette er en påstand som vil bli nærmere drøftet.

I det følgende observerer jeg at Christensen gjør seg til talsmann for en mer nøktern posisjon enn de overnevnte løsninger på denne siden. Likevel antar jeg han vil være enig med min begrunnelse av Netlands betraktning. Christensen hevder at nøytralitet og objektivitet er dypest sett ikke mulig i forbindelse med vurderingen av den postmoderne sannhetsforståelse. I denne sammenheng stiller han noen retoriske spørsmål som tydeliggjøre denne problematikken. Hvordan kan vi begrunne hele vårt system og vårt paradigme, hele den vestlige verdens tradisjonelle tankemønster ansikt til ansikt med dets konkurrenter? Hvordan kan vi stå imot anklagene for en etnosentrisk feilslutning? Hvordan kan vi vite at vår sannhetsforståelse ikke en lykkelig eller ulykkelig drøm? Christensen besvarer disse problemstillinger ved Paul Feyerabend som hevder at den vestlige forståelse av fornuften bare er en tradisjon, også ifølge MacIntyre er den vestlige forståelse av fornuften konfliktfull. Med dette hevder Christensen at det finnes intet håp om å kunne tilveiebringe et objektiv og nøytralt grunnlag for vurderingen av den postmoderne sannhetsforståelse. Likevel fastslår han at det er nødvendig å ha et solid utgangspunkt i møte med denne pluralistiske verden. I den forbindelse forfeakter Christensen sin trosposisjon som en viktig instans. En posisjon som han deler med store deler av den kristne kirke, og alle former for konservativ teologi som går ut på at Gud har åpenbart sannheten om frelsen, om mennesket, om verden i Jesus Kristus som de

¹⁷² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 218. Felipe Fernández-Armesto, (f.1950-) en Britisk historiker, og forfatter av flere populære historiske verk. http://en.wikipedia.org/wiki/Felipe_Fern%C3%A1ndez-Armesto

¹⁷³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 219.

bibelske skrifter vitner om. Dette er et synspunkt jeg selv deler med Christensen at sannheten er hos Gud, og denne objektive sannhet er bevitnet i de bibelske skrifter. Likevel er det ikke anført at vår tro kan verifiseres eller falsifiseres, men vår kristne tro kan understøttes langt på vei av blant annet systematisk konsistent. Faglig forklart betyr systematisk konsistent at kristendommen er logisk sammenhengende og kan dermed romme fakta. Dette er et element som kan være en døråpner inn i en postmoderne kontekst, og gi grunnlag for dialog. Dette betyr i praksis at jeg i mitt liv har opplevd erfaringer i møte med kristendommen. Dette er erfaringer som har gitt meg en sterkere tro på de kristne sannheter. Mine erfaringer gjør at kristendommen har blitt mer troverdig og bærekraftig for meg. Dette betyr at kristendommen bærer objektiv sannhet, som jeg som enkelt menneske har fått erfare noe av. Dette er en påstand som vil bli drøftet ytterligere etter hvert.

1. Kristen tro i møte med omverdenen.

Den kristnetro er ikke en gettotro. Det betyr at den kristne tro ikke er forbeholdt enkelte kontekster, men den er misjonerende og universell i sin natur. Derfor avviser Christensen, og meg selv alle former som isolerer den kristne tro. Den kristne tro bør bli spredd ut i omverdenen. I forbindelse med dette vil Christensens trosposisjon i det følgende bli belyst. Dette gjøres fordi den posisjon gir et adekvat innsyn i hvorfor den kristne tro bør fortsette å være misjonerende. Hans trosposisjon er nærliggende en klassiske kristen tro, noe jeg selv mener å stå som talsmann for. Christensen står innenfor en praktisk/metodisk *foundationalisme*, som er en erkjennelsesteoretisk tradisjonisme som går ut på å bygge på en bestemt tradisjon, og anser den tradisjon for troverdig og sann inntil andre kjensgjerninger og erfaringer måtte dukke opp, og inntil der måtte finnes et bedre alternativ. Dette er en god posisjon fordi den gir et utgangspunkt for samtale med omkringliggende tradisjoner og kulturer, og gir derfor grunnlag for konstruktiv dialog. Likevel er det viktig å påpeke at enn ikke vil skifte mening på et lett grunnlag. I den forbindelse mener jeg at den klassiske kristendomsformen er den mest solide og adekvate retning innenfor den 2000 år gamle kirkehistorien. Det eksisterer klassiske bibelske sannheter som gjør krav på å være av evig karakter, og derfor er dette sannheter som ikke kan la seg erstatte.

I det som følger vil Bibelen belyses som primærkilde for den kristne sannhetsforståelsen. Ifølge Bibelens egen selvforståelse bevitnes det i de bibelske skrifter om Guds åpenbaringer, og om åpenbaringens ontologi. Bibelen har dermed en implisitt epistemologi, og en eksplisitt sannhetsoppfattelse. Det er derfor i prinsippet mulig å formulere

et teologisk-filosofisk vurderingsgrunnlag, som omfatter disse overnevnte temaer (Guds åpenbaring og åpenbaringsontologi). De temaer kan også danne basis for vurderingen av andre livssyn. I den forbindelse pålegges det et grunnlag til å fremme en kristen sannhetsforståelse på en eksplisitt måte, og Christensen påstår at en kristen virkelighetsforståelse er derfor langt på vei til å ha en allmennkarakter.¹⁷⁴

Christensen begrunner den overnevnte påstand ved å lene seg til Løgstrup. Løgstrup påviste at kristendommen svarer til avgjørende trekk i den menneskelige tilværelse. Løgstrup fastslo at den religiøse tolkning av tilværelsen er også mer erfaringstilnærmet en noen annen tolkning.¹⁷⁵ Denne erfaringsmessige oppfattelse gir et forståelsesgrunnlag som stimulerer til om vi er kristne, modernister, postmodernister, muslimer, buddhister eller representere et annet livssyn at vi lever i den samme verden og virkelighet, i den Guds skapte virkelighet. Denne felles virkelighet og oppfattelse kan være utgangspunkt for felles vurdering uansett livssyn. I den forbindelse kan derfor den kristelige påstanden påpekes. Innholdet i den påstand omhandler at virkeligheten er det fellesallmenne utgangspunkt, noe som innebærer at den kristne forståelse av virkeligheten er av en universell gyldighet.¹⁷⁶ Med dette hevder jeg at kristne har et godt grunnlag til å være i dialog med alle slags mennesker og kulturer i samfunnet. Fordi dette omhandler den allmenne åpenbaring, at alle mennesker kan erkjenne noe av Guds virkelighet som for eksempel den skapte naturen som omgir oss.

Likevel er det vanskelig å komme i dialog med postmoderne kontekster vedrørende påstanden om objektiv sannhet. Slike påstander er ifølge postmoderne tenkere bare menneskelig konstruksjoner. Dermed kan min, din eller andres konstruksjoner utskiftes med andre oppfatninger. Dette tydeliggjør at det eksisterer et mangfold av synsvinkler og metoder. Og ifølge postmoderne tenkere er det dermed umulig å prioritere en enkelt metode frem for andre. Derfor er det vanskelig å få gjennomslag med den klassiske kristne sannhetsforståelsen i en postmoderne kontekst.

I denne forbindelse bevitner også det historiske bildet av teologihistorien at kristne har alltid måttet kjempe for den klassiske kristne sannhetsforståelse. Det er med andre ord ikke noe nytt at kristne har måttet drive et apologetisk arbeid. Gjennom historien har menneskene levd i forskjellige kulturer, og derfor er menneskene helt klart kulturelt betinget i møte med sannhetsforståelse. Dette betyr at de sosiale og kulturelle miljøer som man lever i, og de

¹⁷⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 222.

¹⁷⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 222. Knud Ejler Løgstrup (f.1905-d.1981), dansk filosof, teolog og prest. Danmarks nest mest kjente filosof etter Kierkegaard.
http://no.wikipedia.org/wiki/Knud_Ejler_L%C3%B8gstrup

¹⁷⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 223.

begreper som står til rådighet gir basis for sannhetsforståelse. For eksempel i Christensens tilfelle er bedømmelsesgrunnlaget blant annet betinget av kristendom, modernisme og postmodernisme. Denne blandingen av synsvinkler gir noen utfordringer. Derfor forsøker blant annet Christensen å utforme et adekvat grunnlag i møte med den postmoderne kontekst. Det gjør han ved å argumentere for kristendommens sannhetsforståelse i lys av å fokusere på *foundationalismen*, som jeg nevnte tidligere. Dette gjøres for å gi en mulighet til å formulere et felles vurderingsgrunnlag med postmoderne tenkere, men også på samme tid å ivareta klassisk kristen tenkning. Noe som er viktig for å kunne gi et uttrykk for lojalitet i forhold til kristendommens sentrale innhold, som både er intellektuelt og kulturelt redelig. Derfor er det viktig for Christensen å påpeke at Jesus Kristus utgjør den grunnleggende åpenbaring av sannhet om og for alle mennesker. En slik bibelskbasert tenkning er derfor det innlysende utgangspunkt for vurdering av religioner og filosofiskbasert tenkning, og herunder den postmoderne sannhetsforståelse. Christensen hevder at slik bibelskbasert tenkning er langt på vei virkelighetsnær og allmenn. Dette er en påstand jeg stiller meg enig i han med. Likevel kan hverken Christensen eller jeg påkreve oss objektivitet gjennom en modernistisk forståelse av objektivitet (se introduksjon), men vi kan påkreve den bibelske forståelse av sannhet, og derfor kan jeg støtte meg til mange konservative og evangeliske teologer og forskere som legitimere Bibelens troverdighet.¹⁷⁷

Dialog er likevel en mulighet kristne har i møte med postmoderne tenkere. Men det kreves at kristne er frimodige nok til å mene noe, men samtidig har også mot til å la seg utfordre. Det er likevel en balanse på hvor langt enn skal strekke seg i forhold til å imøtekomme postmoderne tenking. For eksempel er mitt foremål først og fremst at mennesker skal komme til tro på Guds objektive sannheter, sannheter som gir oss trygghet og ydmykhet i forhold til livet og døden. Slike sannheter finnes i Bibelen. Jeg kan nevne et eksempel fra mitt eget liv. Jeg jobber på en rimelig stor barnevernsinstitusjon med hovedsaklig muslimske flyktningbarn. Dette er en arbeidsplass som omfavner mange forskjellige mennesker, og mine kollegaer er enten kristne, muslimer eller humanetikere. Og det kan oppstå mange interessante samtaler i et slikt mangfold. Her nylig kom en muslimsk kollega til å snakke med meg om forskjellene mellom kristendommen og Islam. Han spurte meg om mye, og jeg prøvde å svare han etter beste evne. Vi fant ut at det var en del likheter, men også en del ulikheter. Vi kom dermed frem til en felles erkjennelse av at det er vanskelig å forholde seg til en verden med så mange ulike påstander om sannhet. Selv om jeg erkjente at det er vanskelig,

¹⁷⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 226.

sa jeg også at jeg trodde at Jesus er veien, sannheten og livet, og begrunnet hvorfor jeg trodde på det i ydmykhet. Selv om dette var i møte med en muslim og ikke en postmoderne tenker er det uansett mye likt når det gjelder hvordan dialog kan gi rom for felles forståelse, men dialogen gir også mot til å utfordre hverandres trosgrunnlag.

I det som følger skal kristendommens hovedsannhet bli belyst. Jesus er veien, sannheten og livet, og ingen kommer til Faderen uten ved han. Dette er en bibelskbasert sannhet, og denne sannheten krever totalitet. Det betyr at kristendommen har som mål å nå ut til alle mennesker, og vil da omfatte hele menneskelivet. Dette innebærer at Gud har grepet inn i og med Jesus Kristus i historien. Jesus kom til vår jord ved jomfrufødsel, og han levde sitt liv og forkynnte Guds budskap. Han døde dramatisk på et kors, han stod opp fra døden, og mange bevitnet for eksempel en synlig himmelfart. Det er mange bibelske vitner som omhandler Jesu virksomhet på alle disse nevnte moment. Og formålet til Gud i og gjennom Kristus er å frelse oss og gi oss evig felleskap med Gud, som fås alene ved troen på Jesus Kristus. For å konkretisere dette ytterligere er Jesu oppstandelse fra de døde det element og utgangspunkt som gir en helt ny forståelse av verden og menneskets situasjon i verden.¹⁷⁸ Jesu oppstandelse kan dermed sammenlignes med verdens skapelse, fordi i og gjennom Jesus kommer det en ny skapelse. Ifølge Pannenberg er Jesu oppstandelse et historisk faktum.¹⁷⁹ I denne sammenheng fremmer også Paul Alhuus, Valen-Sendstad og Christensen den klassiske oppfattelse at Guds selvåpenbaring verken skjer gjennom historien eller over historien, men i historien på bestemte tider, steder og til bestemte mennesker. I historien skjer dermed Guds historiske handlinger, og han meddeler sitt ord til oss. Selv om Gud er frelsesmessig suveren i historien, er Gud dermed ikke sagt alene på historiens scene. Menneskene blander seg inn med synd og forvrenging på mange måter, noe historien minner oss om. Dermed kan denne overnevnte skissering oppsummeres i at historien formes av Guds ord, og menneskes reaksjon på Guds ord.¹⁸⁰ Det også nærliggende å nevne Djevelen som også er en delaktig instans i utformingen av historien. Djevelen er en ond makt som ønsker å bedra menneskene, og ødelegge Guds verk. Likevel må det fastholdes at Gud er den siste myndighet som holder historien i sin hånd.

Gud har dermed historien og fremtiden i sitt herredømme. Dette betyr som tidligere nevnt at målet med Guds frelseshistorie er å bevare menneskene i et Gudsforhold, og

¹⁷⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 239-240.

¹⁷⁹ Wolfhart Pannenberg (f.1928-). Tysk filosof og protestantisk teolog. Han regnes som en av de viktigste teologer i vårt 20. århundre. <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3404704953.html>
http://no.wikipedia.org/wiki/Wolfhart_Pannenberg

¹⁸⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 241.

historiens mål er Gudsrikes opprettelse ved Jesu gjenkomst. Dermed er frelseshistorien midt i verdenshistorien. Den allmenne verdenshistorien når dermed sin ende ved Jesu gjenkomst, som innleder til starten på Gudsrikes evige historie. I denne sammenheng påpeker Pannenberg at alt er historie, og dermed skal ikke åpenbaring isoleres til Kristus-åpenbaring, men utvides til å omfatte den universelle historien i dens totalitet.¹⁸¹ Samtidig fremmer Pannenberg at Jesu liv, død og oppstandelse er sentrum som hele tilværelsesbetydningen kan oppbygges omkring. Dette tilsier at det som er sannhet er knyttet til den universelle historien, og for Pannenberg utgjør Jesu oppstandelse en forgripelse av historiens helhet.

De overstående påstander er på kollisjonskurs med postmodernismens konstruktivistiske forståelse av virkeligheten. I det følgende vil jeg ytterligere se på noen utvalgte grunnelementer til en kristen sannhetsforståelse, og noen av dens konsekvenser.

2. Grunnelementer i en klassisk kristen sannhetsforståelse, og dens konsekvenser.

Hva er sannhet? Og hva er svaret? Kan Bibelen gi svar på dette? Bibelens sannhetsforståelse er et samlet perspektiv på sannhet. Jeg velger likevel å avgrense dette perspektivet, og hovedsaklig tale om den nye testamentlige sannhetsforståelse. For det første kommer begrepet sannhet fra det koine greske ordet *Aleteia* som betyr *sannhet, det som er avdekket, det fullstendige*. Dette ordet og dets variant forekommer 183 ganger i nye testamentet(NT).¹⁸² NT fremmer eksplisitt en ontologisk sannhetsforståelse, noe som innebærer at Jesus blir forstått som ”logos, det sanne lys, det sanne brød, det sanne åpenbarings telt,” for å nevne noen metaforer på Jesus. I den forbindelse er Apostelen Johannes meget bevisst på Jesu ontologiske opphav, og Jesus som sannhetsbærer. Også hos Paulus har begrepet sannhet som oftest en teologisk betydning som skildrer Jesus.

Jeg nevnte innledningsvis i dette kapittelet om at Jesus er veien, sannheten og livet. Dette utsagn er det eksplisitte kriterium som gir grunnlag for en klassisk kristen sannhetsforståelse. Ifølge Bibelen er Jesus både sannheten og Guds åpenbaring. Jesus er dermed den åpenbarte guddommelige virkelighet. Dette betyr at sannheten ikke er abstrakt eller over historien, men sannheten er åpenbart i det inkarnerte logos/ordet, og er dermed noe konkret og personlig i historien. Jesus er også sannhet på mange måter, ifølge synoptikerne er sannhet mellom ord og handling også av Jesus Kristus. Jesus er også sannhet i motsetning til Djevelen(løgneren). Ifølge Bultmann er sannheten ikke bare motsetningen til løgn, men også

¹⁸¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 243.

¹⁸² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 282.

et uttrykk for virkelighet og autentisk eksistens.¹⁸³ Jesus er også den som forkynner sannheten, (jf. Joh. 8, 44-47). Dermed kan det å kjenne Jesus bli en realitet i menneskers liv. Kjenne han som er full av nåde og sannhet (jf. Joh. 1, 14).

Det kan virke noe anstrengt at de nye testamentlige forfatterne gjentatte ganger skriver om at Jesus er sannheten. Det er likevel noen sentrale grunner til dette. De gjorde blant annet det for å gi svar til hellenistiske menneskers søken etter religiøs og filosofisk sannhet.¹⁸⁴ Johannes påpeker også at han skriver alt sammen ned for at menneskene skal tro at Jesus er Guds Sønn. Sannhetsspørsmålet var dermed også brennhett, og aktuelt for ca 2000 år siden. I den forbindelse at NTs forfattere påkrever at Jesus er sannheten impliseres også den konsekvens at alle andre religioner og livssyn er falske. Samtidig markerer denne påstand både en invitasjon til å følge den rette vei, og et eksplisitt løfte til verden om liv og frelse, (jf. Joh. 1, 9: 8, 12). Sannheten kobles dermed eksplisitt til Jesus, og sannhet blir dermed også et soteriologisk begrep. Dette betyr at Jesu sannhet blir en sannhet som bringer liv og frelse for mennesker.

Den nye testamentlig sannhetsforståelse er blitt belyst. I det som følger vil jeg hovedsaklig trekke frem noen korte trekk ved den Gamle testamentets (GT) sannhetsforståelse. I GT er sannhetsbegrepet markant i de gamle testamentlige skrifter, og sannhet i GT gir betydningen trofasthet. For det andre gir både GT og NT uttrykk for særdeles sterk bevissthet om å formidle at sannheten er i Gud, og sannheten er Gud. I NT er også Jesus Kristus og Den Hellige Ånd inkludert eksplisitt som sannhet. GT har dermed en ontologisk forståelse av sannheten som likner på NTs sannhetsforståelse. Den ontologiske sannhetsforståelse betyr at Gud åpenbarer sin sannhet og sin trofasthet i historiske handlinger. Sannheten og trofastheten er dermed et kjennetegn ved Guds vesen, hans ord og hans handlinger. Sannheten har dermed i GT en eksplisitt teologiske dimensjon, som blir enda tydeligere i NT der vi også ser en eksplisitt trinitarisk og ikke minst kristosentrisk dimensjon av Gud.

I det følgende forklares sannhetens karakter, og å drøfte dens gyldighet i vår tilværelse. Det er opplagt mange former for sannhet i vårt daglige språk. For eksempel det Christensen trekker frem som "sanne utsagn, sann venn, sant uvær." Anliggendet mitt med å fremme dette er å påpeke at det også eksisterer sannheter som ikke kan bli konstruert av mennesker. Dette betyr at det er avgjørende å kunne skille på ulike sannheter. A.C. Thiselton skiller mellom faktisk sannhet, historisk sannhet, eksistensiell - personlig sannhet, poetisk

¹⁸³ Rudolf Karl Bultmann (f.1884 – d.1976), tysk eksistensialist teolog, med luthersk bakgrunn.
http://www.encyclopedia.com/topic/Rudolf_Karl_Bultmann.aspx

¹⁸⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 289. Hellenismen var en tid som var preget av mye gresk filosofi. Dermed var det viktig at NT berettet en grundig påpekning om hvem Jesus var og er.

sannhet og moralsk sannhet. Han utmerker at disse forskjellige former for sannhet ikke uten videre kan samles under en definisjon.¹⁸⁵ Dette er en riktig observasjon, noe Bibelen også bekrefter ved å belyse forskjellige former for sannhet, som personlig, trinitarisk, etisk og teoretisk sannhet. Ifølge Christensen omfatter Guds sannhet også alle de forskjellige aspekter. Denne påstand er jeg enig i på grunnlag av at Gud er sannhet, og Gud er derfor også opphavets kilde til alle sannheter. Dermed representerer hver form for sannhet noe av Guds karakter. Likevel er sannheten mangeartet, og derfor vil kriteriene for de forskjellige former for sannhet også kunne variere.

I det følgende gis det en nærmere drøfting vedrørende påstanden om at all sannhet er Guds sannhet. Ifølge Christensen påpekes det at hvis Gud er den evige og allmektige skaper av alle ting, slik kristendommen hevder, så er konsekvensen det at Guds skapende visdom både er kilde og norm for all sannhet. Hvis Gud og hans visdom er uforanderlig, så er sannheten også uforanderlig og universell. I forbindelse med Guds sannhet påpeker Anselm eksplisitt at Gud er sannhetens kilde, og dette syn representerer også klassisk kristen tankegang.¹⁸⁶ Ifølge Holmes påpekes det også at Guds sannhet er frembrakt i Guds fullkomne forståelse.¹⁸⁷ Christensen kritiserer noe ved Holmes forståelse. Dette gjøres på grunn av at Holmes oppfattelse er noe statisk og den tar ikke i tilstrekkelig grad høyde for tilværelsen, og dermed sannhetens historiske karakter. Dette oppfatter jeg som en interessant beskuelse av Christensen. Dette da Christensen skuer en helhet i tilværelsen, men også en helhet som vektlegger detaljene i vår virkelighet som dermed påvirker vår sannhetsforståelse. Derfor kan også jeg ytre at Gud er kilden til sannhetene, men likevel er tilværelsen og historien med på å farge menneskenes sannhetsoppfattelse, og derfor bør sannhetens egentlige karakter nyanseres noe.

I det som følger oppsummeres noe av NTs sannhetsoppfattelse vedrørende Guds sannhet. NT peker i retning av at all sannhet er samlet i Jesus Kristus, (jf. Joh. 1, 14). Det greske begrepet logos betyr i denne forbindelse at logos/ordet er evig som Gud, og stilles dermed likt med Gud som den personlige skaper av alle ting. Jesus kan derfor i Joh. 14, 6 hevde at han er sannheten. Jesus som sannheten er en erklæring som betyr at vi kan se verden som en meningsfull helhet. På Jesu grunn kan vi dermed tenke holistisk og enhetlig slik Holmes også antyder i sin tese om Guds sannhet. Pannenberg tydeliggjør også denne

¹⁸⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 293. Anthony Charles Thiselton (f.1937-). *Professor of Christian Theology in the University of Nottingham*. http://en.wikipedia.org/wiki/Anthony_Thiselton

¹⁸⁶ Anselm of Canterbury, (f.1033-d.1109). Italiensk benediktiner munk og filosof. Kjent for blant annet det ontologiske argument angående Gudsbevis. <http://plato.stanford.edu/entries/anselm/>

¹⁸⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 294-295. Arthur F. Holmes (f.1924-), amerikansk professor i filosofi. http://en.wikipedia.org/wiki/Arthur_F._Holmes

tematikken, og mener at Jesus Kristus er den som forut griper den hele og fulle sannheten.¹⁸⁸ Sannheten i Gud, Kristus og Den Hellige Ånd har dermed store konsekvenser. Dette gir resultater som formidler mennesker håp om at det er mulig å erkjenne sannheten ved hjelp av Guds nåde, og dermed har livet også da en dypere mening.

I det følgende anføres korrespondensteorien i henhold til å kunne hevde absolutt sannhet. Korrespondensteorien er en filosofisk formulering av den intuitive oppfattelse av sannhet som er i overensstemmelse med den konkrete virkelighet. Dette er uten tvil den grunnleggende filosofiske sannhetsteori. Teoriens kjerne går ut på at et utsagn eller en påstand er sann hvis og kun hvis den stemmer overens med virkeligheten. Virkeligheten er dermed presis som utsagnet hevder den er. Både Platon, Aristoteles og Thomas Aquinas tilsluttet seg denne sannhetsoppfattelse. Dette er også en teori som er sentral i den bibelske sannhetsforståelse.¹⁸⁹ Jeg bemerker at det er nødvendig å påpeke denne teorien, fordi dette vil utfordre den postmoderne sannhetsforståelse på sentrale punkter. For eksempel i møte med alle de bibelske vitnene som fremstiller blant annet Jesu forkynnelse, Jesus død og oppstandelse. Dette betyr at Jesu ord samstemte med den virkelighet vitnene erfarte, dermed er blant annet Jesu utsagn om sannheten sann ifølge korrespondensteorien. Jeg mener blant annet derfor at postmodernister ikke kan avvise Jesu sannhet på et adekvat grunnlag.

3. Spørsmålet om objektiv sannhet, og erkjennelse av objektiv sannhet.

Temaet vedrørende objektiv sannhet er av stor betydning, fordi uten en vektlegging av objektiv sannhet i en kristen kontekst vil man gå en stø kurs i mot subjektivism og relativisme. Noe som allerede finnes i stor skala i postmoderne kontekster.

I det følgende vil det fremmes at under opplysningstiden utgjorde naturvitenskapen krav på å ha monopol på objektiv viten innenfor en rekke naturvitenskaplige forhold. De hevdet at en tilsvarende objektiv viten kun kan oppnås på andre kunnskapsområder ved en tilpassning av den naturvitenskaplige metodikk. Dette er en lære som ikke lenger er rådende, og innenfor postmoderne tenkning har det blitt en motsatt oppfattelse angående objektiv sannhet. Der påpekes det at slik sannhet ikke eksisterer i menneskets tilværelse. Likevel er det mange kristne som impliserer at objektiv sannhet eksisterer, og at mennesket kan erkjenne noe av den.¹⁹⁰ For meg er det ikke den modernistiske objektive sannhetsforståelse som skal

¹⁸⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 295.

¹⁸⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 299-300.

¹⁹⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 305.

forsvares, men Guds objektive sannhet. I den forbindelse er det påtvingende å fremme den klassiske kristne sannhetsforståelse med den litt annen vinkling en jeg har drøftet med tidligere.

I den forbindelse fremmes utgangspunktet for den bibelske sannhetsforståelse. Dette utgangspunktet er en sannhetsforståelse som vektlegger det personlige, etiske og historiske, og gjør dermed ikke spørsmålet om objektiv sannhet til det alt avgjørende anliggende. Dette tilsier at det kristne syn på menneskets erkjennelsesmulighet er faktisk tvetydig innenfor en bibelsk kontekst. Ifølge Christensen hersker det heller ingen enighet blant evangeliske teologer og apologeter verken om objektiv sannhet, eller om muligheten av å erkjenne den. Skjønt majoriteten nok vil holde i den retning av at det ikke er mulig for begrensede mennesker å erkjenne objektiv sannhet.¹⁹¹ Jeg er enig i at mennesker er begrenset vedrørende å fullt ut erkjenne objektiv sannhet med sine menneskelige evner, men på den andre siden vil jeg påstå at Gud kan lede mennesker til en tilstand som gjør at de kan erkjenne objektiv sannhet. Jeg vil bemerke igjen ikke med egne evner, men igjennom Guds nåde kan mennesker tro på, og erkjenne objektiv sannhet. For eksempel opplevde jeg blant annet at Gud ledet meg til erkjennelse av å tro på at Jesus er veien, sannheten og livet. Dette kan underbygges med at de bibelske skrifter forutsetter både en realistisk virkelighetsforståelse og korrespondensforståelse av sannhet, og dermed impliserer dette tanken om objektiv sannhet. Dette betyr at kristentroen faktisk impliserer objektiv sannhet. I denne forbindelse er det slik at personlig sannhet kan være et utspring av objektiv sannhet? Bør det være slik at den bibelske vissheten om sannhet bør uttrykkes med andre begreper en objektiv sannhet? Som et svar på dette hevder Douglas Groothuis at sannheten er personlig, og sannheten vedrører den personlige Gud, og derfor kan sannheten både være personlig og objektiv samtidig.¹⁹² Harold Netland utfyller tankerekken ved å hevde at sannheten, inklusiv religiøs sannhet, er objektiv og universelt bindende. Holmes på sin side ytrer at alle sannheter er Guds sannheter uansett hvor de finnes. Sannhet er dermed ikke relativ, men absolutt. Det vil si uforanderlig, universell og i siste instans en. Hovedpoenget jeg vil fremme med overnevnte tankerekke er at uten kjennskap til Gud kan mennesker kun utvikle tilnærmede ideer om sannhet. Sannheten kan bare oppdages i sin fullhet, og dermed bli objektiv for oss ved at Gud åpenbarer sannheten for oss mennesker. Den objektive sannhet blir dermed gitt til oss av Gud.

¹⁹¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 305.

¹⁹² Douglas R. Groothuis (f.1957-) er professor i filosofi ved Denver Seminary.
http://en.wikipedia.org/wiki/Douglas_Groothuis

I sammenheng til den objektive sannhet påpeker G.W. Bromiley at det er viktig å skille på blant annet filosofisk(platonisk), og kristen sannhetsforståelse. Den avgjørende forskjellen er ifølge kristen tankegang at Gud har åpenbart sannheten i den immanente verden, som betyr i naturen, i historien og i den historiske Jesus Kristus. Denne kristne tankegangen er utenkelig for blant annet platonismen, som tenker at Gud er transcendent og ikke tilgjengelig i den immanente verden. Christensen tilføyer i denne forbindelse at Guds vesen er uforanderlig, men Gud er også en historisk handlende Gud. Dette medfører at virkeligheten og dermed sannheten på visse områder faktisk endrer seg.¹⁹³ Dette som Christensen påpeker er for meg et nødvendig moment for å gi et nyansert bilde av vår virkelighetsforståelse vedrørende sannheten. Dette betyr blant annet at Guds handlinger i historien skaper paradigmer som gjør at mennesker må revurderer sin oppfattelse av tilværelsen. Jesus er et hovedeksempel som medførte et paradigmeskifte innenfor sannhetsforståelse. Dette resulterte i konsekvenser som at mennesker måtte revurdere sitt Gudsbilde, i den betydning at de måtte forholde seg til en treenig Gud, noe som ikke tidligere var tenkelig i et jødisk samfunn.

Vedrørende den objektiv sannhet med henblikk på den kristne virkelighetsforståelse realistiske karakter, så forutsetter som tidligere nevnt de bibelske skrifter korrespondensforståelse av sannheten. For Christensen betyr dette at objektiv sannhet eksisterer. Men han fremholder likevel at mennesket ikke kan oppnå en fullstendig filosofisk sikkerhet hva sannhetserkjennelsen angår, men likevel høyest en relativ sikker erkjennelse. Dette betyr at Christensens forståelse vil fastholde samtidig idealene om sannhet, objektivitet og rasjonalitet, men tar også høyde for den menneskelige fornufts foreløpige, kontekstuelle og feilbare natur. Denne postfoundationalistiske erkjennelsesteori er for meg en meget klargjørende teori. Dette hevder jeg fordi den fremmer Guds suverenitet vedrørende sannheten, men det er også en teori som påpeker mennesket begrensning. Denne teorien påpeker også implisitt at de individuelle erkjennelser som ikke kan underbygges av andre i et forskningsmiljø eller innen andre konkrete sammenhenger, de erkjennelser må betraktes som problematisk.¹⁹⁴ Dette tilsier at vi trenger hverandre som sikkerhetsnett, som betyr at våre oppfattelser og erfaringer trengs å prøves for å unngå blant annet svermeri.

¹⁹³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 307.

¹⁹⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 308-309.

4. Kristen sannhetsforståelse med henblikk på det historiske fundament.

Med dette tema vil den historiske betydning for kristen sannhetsforståelse belyses. Dette er av betydning fordi den kristne sannhetsforståelsen er fundert på historiske begivenheter. Derfor kan sannheten spores i historiske kilder, og dermed krever eksplisitt de kristne kildene å være en formidler av objektiv sannhet.

Pannenberg klargjør denne historiske forståelsen. Han påpeker at Guds sannhet må på bakgrunn av de bibelske sannhetsbegreper, personlige og historiske karakter, forstås som en vedvarende prosess. Dette betyr at den bibelske sannhetsforståelse har en åpen fremtidshorisont, som medfører at hele sannheten først forekommer ved historiens avslutning. Denne historielinjen vil nå sin ende ved Jesu gjenkomst. Dermed er Jesus den forenende og omfattende sannhet i hele kosmos, og universelt.¹⁹⁵ I denne sammenheng påpeker også Christensen at Gud er fra evighet og til evighet den samme, og at Jesu soningsdød er en gang for alle. Dette betyr på en og samme tid at den kristne sannhetsforståelse er både absolutt, og likevel dynamisk. Både Pannenberg og Christensen får frem et viktig budskap om at Gud både er absolutt og historisk handlende. Dette synliggjør både Guds statiske og dynamiske karakter.

I den påfølgende del tar jeg i sikte på erkjennelse av sannhet som et kriterium for å underbygge historiske fakta. Erkjennelse av sannhet er bestemt av det erkjennende menneskets kulturelle og historiske betingelser. Dermed er eksistensiell sannhet noe man også bør drøfte i denne forbindelse. Ifølge Bibelen er en påstått sannhet blant annet knyttet til talerens sanndruhet.¹⁹⁶ Dette betyr at sannhetens subjektive, personlige og eksistensielle karakter har to dimensjoner i Bibelen, 1) den stammer fra den personlige Gud, og 2) den må tilegnes personlig av det enkelte menneske. Ifølge punkt 1) skyldes sannhetens personlige karakter dypest sett at all viten og sannhet har sitt utspring i fra den levende Gud. Dermed er Jesus sannheten, og Jesus kom også for å vitne om sannheten. Ifølge punkt 2) er innbefattet med spørsmål angående menneskets mening med livet, kristendommens sannhet osv. I klassisk kristen kontekst er svaret på meningen med livet Jesus Kristus. Jesus er den personlige sannhetsbærer. Dette betyr at sannheten er personlig og involverer også omskapelsen av den totale eksistens hos den som griper den og som selv gripes av den, (jf. 1. Joh. 1, 6.8 påpeker å handle på det man vet, slik man gjør sannheten). I den forbindelse påpekte Kierkegaard viktigheten av at mennesker skal lidenskapelig strekke seg etter

¹⁹⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 309.

¹⁹⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 311.

sannheten, og leve ut Guds objektive sannhet. Jeg har tidligere nevnt mennesket begrensning, men jeg har også påpekt eksplisitt at Guds nåde kan løfte oss opp på et objektivt nivå, der noen av Guds sannheter kan bli en realitet i menneskers liv.

I det som følger vil det ytres at den historisk sannhet er det mest betydelige element som basis for den kristne tro. Fordi historisk sannhet basere seg på kunnskapen om historiske begivenheter. Dette betyr at kristendommen er helt avhengig av historisk korrekthet på de mest sentrale områder som berører blant annet Jesu fødsel, hans liv, hans død og hans oppstandelse. I en klassisk, konservativ og evangelisk kontekst er de bibelske oppstandelse vitnenes troverdighet helt avgjørende for å i det hele tatt kunne drive teologisk apologetikk. Derfor er historiskforskning kristendommens forankring.¹⁹⁷ For eksempel Pannenberg fastholder denne forankring lidenskapelig, noe jeg selv også forfekter.

Bibelen er troverdig på mange sentrale punkt. Dermed er det ikke sagt at Bibelen er en typisk natur- eller historiskvitenskapelig avhandling. Det er viktig å overveie at Bibelen rommer et mangfold av litterære sjangere. Dette tilsier at det er av stor viktighet å kunne skille på sannhet og det som er periferi i de bibelske skrifter. Dermed betyr dette at kristendommen sannsynligvis er sann selv om ikke alt i Bibelen er korrekt i historiskvitenskapelig forstand.

Dette som har blitt drøftet i denne undertittel står i motsetning til postmodernismens relativisme, men det vil kunne forhåpentligvis utfordre postmoderne menneskers tankegang.

5. Religiøs sannhet – den klassiske kristendommens sannhet.

Dette tema vil også kunne bidra til kristendommens selvforståelse. Det innebærer den sentrale lære at Jesus er veien sannheten og livet, og ingen kan komme til Faderen uten ved han. Denne lære medfører at kristendommen er eksklusiv i sin natur, som betyr implisitt at alle andre religioner og livssyn er falske. Nærmere begrunnet ifølge 1. Tim. 3, 15 blir Kristus fremstilt som sannhetens søyle og grunnvoll. Og i møte med Jesus Kristus lærer vi sannheten å kjenne. Dermed blir blant annet Johannes evangeliets utsagn om at Jesus er sannheten en erklæring vi mennesker skal ta helt seriøst, fordi Jesus påkrever seg å være sannheten, og de Bibelske skrifter som omhandler dette området er meget troverdig. Dette betyr at Jesus er den sannhet som angår selve tilværelsens grunnspørsmål, og blir dermed den sannhet alt står og faller på. Dette betyr at kristendommens sannhet er eksplisitt eksistensiell i sin karakter. Dette innebærer at det er nødvendig å ha fellesskap med Gud. Dette fellesskapet uttrykker seg fra

¹⁹⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 315-316.

menneskets side i troens form, i tilbedelsens form, i bønnenes form og i lydighetens form. Jf. Joh. 7, 17 fremkommer det at det kun er i lydighet mot Gud at vi kan erfare at han er sannheten.¹⁹⁸ Dette tilsier at Gud vil at våre tanker, vilje og følelser skal være i relasjon til han, slik at han kan gi oss en trygg tro på at han er sannheten og formidleren av objektiv sannhet. Dermed vil dette fellesskapet innebære et møte mellom et jeg og et du, mellom Gud og mennesket, som Emil Brunner også forfekter.¹⁹⁹

I det følgende konstaterer jeg at kristendommen krever at det er kun frelse i Jesus Kristus, (jf. Apg. 4, 12: 1. Tim 2, 5: 1. Kor 8, 4-6: Matt 28, 18-20.) Kristendommen er som tidligere nevnt eksklusiv i sin natur. Likevel er kristendommen også inklusiv, (jf. 1. Tim 2, 4 klargjør at Gud ønsker at alle mennesker skal bli frelst.) Kristendommen er dermed inkluderende eksklusiv, som betyr at Gud ønsker at alle mennesker fra alle forskjellige religioner og livssyn skal omvende seg til å tro på Jesus Kristus, og motta frelse i Han. Likevel er ikke kristendommen blind på at det finnes sannhet i andre religioner og livssyn. Jødedommen og Islam uttrykker at det er kun en Gud, som også er en sannhet i en klassisk kristen kontekst at Gud er en, (men dog som en treenig Gud). Med dette mener jeg at all sannhet er Guds sannhet uansett hvor vi møter den. Dette betyr at kun de sannhetskrav som er uforenelig med kristendommens sannhetsutsagn er absolutt falske.²⁰⁰ Jeg hevder at denne observasjon er helt essensiell til å anbringe et solid fundament for en god dialog mellom mennesker med ulik religiøs tilhørighet. Eksempelvis har jeg i samtale med en muslim fått vite at kristne har mye mer kunnskap om andre religioner enn hva de selv har. Han sa at hvis muslimer hadde lært mer om blant annet kristendom ville muslimer forstått at det er mye likt mellom kristne og muslimer. Dette er en observasjon av en muslim som er meget betydningsfullt for å kunne gi grunnlag for interessant og respektfull dialog mellom blant annet kristne og muslimer. Kunnskap om hverandres tro kan dermed ikke undervurderes.

I det følgende vil noen løsninger på det kristne eksklusive problemet bli drøftet. I den forbindelse forfekter Karl Rahner at alle andre som ikke er kristne er anonyme kristne, og konsekvensen av slik tenkning er at alle er inkludert i frelsen.²⁰¹ John Hick som jeg har nevnt tidligere har en annen løsning ved at han påpeker at sentrum er Gud, og alle andre religioner krinser rundt den samme Gud, og derfor har alle religioner samme verdi. Svarene på det kristne eksklusive problemet vil altså variere etter hvilket teologisk ståsted man har. For

¹⁹⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 315.

¹⁹⁹ Heinrich Emil Brunner (f.1889 – d.1966) var en sveitsisk protestantisk (reformert) teolog. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/82246/Emil-Brunner>

²⁰⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 320.

²⁰¹ Karl Rahner, (f.1904 – d.1984) var en Tysk Jesuitt og teolog, blir sett på som en av 20.århundres fremste katolske teologer. http://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Rahner

eksempel pågår det også en interessant debatt i Danmark hvorvidt om Jesus er veien, sannheten og livet. Det strides dermed mellom teologer, prester og biskoper om det er en eller flere frelsende veier til Gud.²⁰² Denne utviklingen vi ser i Danmark der mange tror at det er flere veier til Gud også blant lærde, mener jeg er et tydelig uttrykk at vi lever i en postmoderne tid der det klassiske kristne fundamentet smuldrer bort i enkelte kretser. I denne forbindelse løser Christensen det eksklusive problemet med å avvise den radikale eksklusive posisjon til fordel for Bibelens budskap i sin helhet. Dette betyr at han står i en mer moderat eksklusive posisjon som kommer til uttrykk i for eksempel Lausannapakten. Denne pakten gir rom for et syn som delvis anerkjenner andre religioner og livssyn, blant annet innenfor det etiske området. Likevel forfekter Lausannapakten på en eksplisitt måte at frelsen blir gitt gjennom troen på Jesus Kristus. Dette er en tradisjon jeg selv også står innefor.

I det følgende skal Rahner og Hick sine syn kritiseres. Fordi begges teorier ignorerer menneskets synd og opprør imot Gud, og de mangler dermed bibelsk basis på de aller fleste punkter. Likevel forstår jeg fra et rent menneskelig perspektiv at det virker humant det de ønsker å formidle. Likevel er det for meg påtvingende å fremme hva Bibelen sier på sentrale punkter, som for eksempel de skrifthenvisningene ovenfor har formidlet. La meg påpeke at dersom jeg skulle stille meg selv over hva Bibelen sier på lik linje med Rahner og Hick ville jeg ha satt meg selv i en posisjon hvor jeg kunne bestemme hva som er sant eller ikke på mitt eget begrensende grunnlag. Dette tilsier da at det er mye sikrere å ha Bibelen som fundament, en å bygge på fornuften og selvet alene. Bibelen har trossalt historiske vitner vedrørende Guds åpenbaring, og hvem er jeg til å sette meg i opposisjon til de historiske vitnene som har vært vitne til Guddommelig formidling til vår immanente verden?

6. Kriterier for religiøs sannhet som kristendommen oppfyller, og en vurdering.

I det følgende drøftes noen kognitive og intellektuelle elementer som er viktige kriterier for å støtte opp om å det kunne tro på en religiøs sannhet i et troverdig lys. Er det dermed sagt at det er både intellektuelt og kognitivt forsvarlig å tro på religiøse sannheter? Dette vil bli nærmere belyst i det som følger. I den forbindelse betyr dette blant annet at religion ikke har bøyd av for de logiske positivisters verifikasjonskrav.²⁰³ William James hevder i denne

²⁰² <http://www.vl.no/kristenliv/article5007091.ece>, dato: 7/3-2010.

<http://www.vl.no/kristenliv/article5009419.ece>, dato: 5/3-2010.

²⁰³ Det mest karakteristiske postulat i logisk positivisme er at en setning kun er meningsfylt hvis den er verifiserbar, og at setninger kun kan verifiseres på to måter: empirisk, inkludert vitenskapelige teorier, som verifiseres ved eksperimenter og evidens; samt analytiske sannheter, setninger som er sanne eller falske pr.

sammenheng at hvis hypotesen(teorien) fungerer tilfredsstillende i den videste betydning av ordet, er den sann. Men betyr dette at religiøs tro kan formulere objektive kriterier, og prinsipper? Som kan benyttes til å vurdere andre konkurrerende religioner og livssyn? I henhold til disse spørsmål mener Aksel Valen-Sendstad at det er prinsipielt umulig å anføre allmenngyldige argumenter for kristendommens sannhet.²⁰⁴ Det handler heller om at vi tror at kristendommen er sann. Kristendommen kan derfor ikke utforskes med tradisjonelle profanvitenskaplige midler med tanke på spørsmål om sannhet og verdi. Christensen antyder også noe liknende, og mener at det er umulig å anføre fullstendig forpliktende rasjonelle bevis for en konkret religiøs sannhet. Likevel kan det utformes kriterier som sannsynliggjør at ikke alle religioner eller livssyn er like, og at de er heller ikke like gode.²⁰⁵ Dette tilsier at det er viktig for en kristen å utforme kriterier som har basis i den bibelske virkelighetsforståelse. Dette er interessante observasjoner av Christensen som skal belyses i det følgende.

Dette gjøres ved å se spesifikt på fem utvalgte kriterier, som kan bidra til å underbygge kristen troverdighet i møte med postmoderne kontekster.

1. Religion skal svare til virkeligheten.
2. Religionens sentrale utsagn skal være innbyrdes sammenhengende.
3. Religionen skal omfatte sentrale/alle deler av den menneskelige erfaring.
4. Religion skal harmonisere med og fremme god moral.
5. Religion skal være praktikabel.²⁰⁶

1) Religion skal svare til virkeligheten. Systematisk konsistens blir i denne forbindelse trukket frem. Systematisk konsistens omhandler at religion eller livssyn skal være logisk, og skal inneholde de fakta som vi kjenner via erfaringer. William Lane Craig er en av de som forsvarer systematisk konsistens.²⁰⁷ I den forbindelse utfyller Susan Haack med at en oppfattelse må svare til erfaringer for å kunne betegnes som sann.²⁰⁸ Ifølge Løgstrup oppfyller kristen tro dette virkelighetskravet. Jeg hevder også at den ontologiske virkelighet kommer til kjenne i menneskers tro og erfaring, på grunn av Gud meddeler sin nåde til oss gjennom sitt ord og sin virkelighet. I denne sammenheng formidler Tore Wigen at noen tolkninger er mer

definisjon, og dermed også er meningsfylte. Alt annet, inkludert etikk og estetikk, er ikke i bokstavelig forstand meningsfylt, og hører dermed til metafysikk. En betydelig konklusjon er derfor at seriøs filosofi ikke bør beskjeftige seg med metafysikk(derunder religion). http://no.wikipedia.org/wiki/Logisk_positivism

²⁰⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 327.

²⁰⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 328.

²⁰⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 329.

²⁰⁷ William Lane Craig (f.1949-) er en amerikansk filosof og teolog som er kjent for sine bidrag til religionsfilosofi, filosofisk teologi og historiske Jesus studier. http://en.wikipedia.org/wiki/William_Lane_Craig

²⁰⁸ Susan Haack (f.1945-) Er en engelsk professor i filosofi. http://en.wikipedia.org/wiki/Susan_Haack

overbevisende en andre, fordi deres virkelighetskontakt og forståelse er mer overbevisende en andres.²⁰⁹ Jeg vil utfylle med å påpeke at den kristne tro har både en erfaringsorientert og logisk tilnærming til virkeligheten, som dermed medfører at den kristne tro også er troverdig på dette området.

2) Religionens sentrale utsagn skal være innbyrdes sammenhengende. Dette betyr at religionen innbyrdes kan ikke motsi seg selv, dermed må en derfor underkaste seg motsigelseskriteriet i religionens verden. Jeg har tidligere nevnt at innenfor en postmoderne kontekst gjør det ingenting at teorier er motstridene, fordi alt er relativt. Men i religionens verden kan ikke sannhet være relativ, derfor må religiøse utsagn også være logiskbindende. I den forbindelse ifølge Davis Wolf må en sann tilværelsesforståelse være konsekvent, sammenhengende og omfattende. Likevel må vi innse fra en kristen synsvinkel at det er motsetninger og paradokser vedrørende vår kristne tro. For eksempel inkarnasjonen og to-naturslæren om Kristus.²¹⁰ Jeg vil ytre at jeg bare er delvis enig med denne oppfatning. Først vil jeg påpeke at jeg er enig i at det kan virke både ulogisk og motstridende at Gud ble inkarnert som menneske, og at Jesus ble dermed fullt ut Gud og fullt ut menneske. For det andre vil jeg midlertidig påstå at den transcendentе usynlige virkelighet har noen historiske krysningspunkter med den immanente synlige virkelighet. Et slikt sammentreff mellom det usynlige og synlige kan virke både motstridende og ulogisk for oss mennesker. Selv om det kan virke ulogisk for oss, betyr det ikke at det nødvendigvis er ulogisk. I Guds verden er det både logisk og nødvendig at Gud ble menneske for å frelse menneskeheten. Dette betyr at Gud sammenbinder både den transcendentе og immanente virkelighet til en ontologisk virkelighet, og blir dermed også en sammenfallende virkelighet og en enhet. Dette er både logisk, enhetlig og Gud villet. Kristendommen er dermed grensesprengende fra et menneskelig perspektiv, samtidig gir også kristendommen sammenhengende mening i tilværelsen for oss mennesker.

3) Religionen skal omfatte sentrale/alle deler av den menneskelige erfaring. Dette betyr at religion inkluderer hele mennesket i sin helhet, dette innebærer blant annet at mennesker har erfaringer som bygger på intensjon, følelser, drømmer og syner. Felipe Fernandez-Armesto anses å mene at sannheten er indirekte bygd på følelsen, hørselen, fornuften og sansene generelt. Christensen drar også følgende konklusjon fra et bibelsk utgangspunkt og erklærer seg enig med Armesto. Dette hevdes på grunnlag av de bibelske skrifteres skildringer av tilværelsen, og dermed rommer den kristne tradisjon alle disse

²⁰⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 331.

²¹⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 332.

overnevnte dimensjoner. Jeg utfyller med å konstatere at sannhetene som menneskene erkjenner med sine evner bare er mulig fordi Gud gir mennesket tilgang på hans immanente og transcendent sannheter. Jeg vil samtidig hevde at det å danne en objektiv plattform med bare en subjektiv sannhetsorientering ikke er mulig. Fordi det å erkjenne Guds sannhet bare er mulig om Gud meddeler sine sannheter med oss, som tidligere nevnt. Noe Gud har primært gjort gjennom historiske handlinger som Bibelen bevitner om. Derfor bør primært vår erfaringsorientering bygges på Bibelens bevitnelse om Guds åpenbaring.

4) Religion skal harmonisere med og fremme god moral. Finnes det da både nøytral og objektiv målestokk for god moral? Løgstrup mener det finnes en objektiv og nøytral moral i kristendommen. Bibelen fremmer sådan moral som omhandler å elske sin neste som seg selv. Løgstrups oppfattelse omhandler for det første å fremme menneskets positive livsutfoldelse, og for det andre hemme den onde livsutfoldelse. I dette rammeverket til Løgstrup harmoniserer den kristne kilden med objektiv moral, men kristendommen i sin helhet har ikke alltid harmonisert med moralen. Da tenker jeg for eksempel på kvinneundertrykkelse, og urettmessige kriger i Jesu navn. Det jeg forfekter er at den objektive norm i Bibelen står uansett fast som objektiv om menneskene følger den eller ei. Dette betyr at det eksisterer en objektiv etikk uavhengig av oss mennesker. Fordi den objektive etikken er i Gud og formidles fra Gud.

5) Religion skal være praktikabel. Dette kriterium blir også ofte betegnet som det pragmatiske kriterium. Dette kriterium omhandler at religion ikke bare skal stemme overens med virkeligheten på en generell eller teoretisk måte. Eller bare skal omfatte den menneskelige erfaring i sin helhet, men religionen skal også kunne fungere i dageliv. ²¹¹ Den praktiske tilnærming av religion må også være i overensstemmelse med dogmatikk, moral og visdom. Ifølge Henriksen vil dette kriterium gi en sammenheng mellom orden, frihet og helhet som kan bidra til å utvikle en teologi som er sterk nok til å gi personlig forankring og tolkning av hele livet innenfor en total livshorisont. Dette er oppdraget som teologiske tenkning skal formidle i møte med det postmoderne. ²¹² Henriksen fastslår noe vesentlig her etter min mening. Fordi det er påfallende viktig å kunne argumentere for en kristendom som omfavner hele mennesket, og formidle en kristendomsform som møter mennesker i forskjellige kontekster og kulturer. Jeg vil også hevde at slike møter kan sammenveve kulturell kontekst og kristendom til en enhet, men likevel uten at kristendommen mister sine objektive sannheter og sin påvirkende relevans i de ulike kontekstene.

²¹¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 334.

²¹² Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 334-335.

Etter denne gjennomgang av de fem overnevnte kriterier, er det likevel høyt usikkert om det er mulig å bevise kristendommens sannhet. I den forbindelse hevder religionshistorikere som blant annet Mikael Rothstein og Morten Warmind at det å påstå religioners sannhet som tåpelig.²¹³ Christensen mener også at det er vanskelig, og kanskje umulig å bevise en religions sannhet.²¹⁴ Han påpeker likevel at det eksisterer noen religioners virkelighetsrelasjon som er mer overbevisende enn andres, og at de nevnte kriterier i den forbindelse har en mer relativ berettigelse. Jeg er enig med Christensen, men jeg vil også trekke frem et viktig moment som jeg mener å forsvinne i hans og mange andres argumentasjon. Det omhandler Guds suverenitet, som betyr i denne sammenheng at Gud selv kan bevise og synliggjøre hvilke religion og sannhet som er riktig. Gud er som nevnt en historisk handlende Gud, og i fremtiden vil Gud avdekke hele mysteriet, og i henhold til klassisk kristen tro er Jesus den som avslører den hele og fulle sannhet. Med andre ord innebefatter kristendommen en vedvarende prosess som Jesus synliggjorde allerede for ca 2000 år siden, ved sin død og oppstandelse. Dette tilsier et legitimt krav på at Jesus var en historisk person. Jesus har også handlet gjennom sine verdensvide kirke i 2000 år, og det at Jesus er virksom i sin kirke i alle tider påkreves det derfor fra kirken at Jesus lever. Det at Jesus lever medfører til at han skal komme igjen synlig, og føre den evige historien videre.

7. Sammenfatning av kapittel 4.

I det følgende oppsummeres det en kort sammenfatning av kapittel 4 ved å påpeke at det er elementer innenfor kristendommens forståelse av sannhet som er genuint kristent, og som samtidig er relevant for vurderingen av den postmoderne sannhetsforståelsen. Derfor legger dette kapittelet forhåpentligvis et godt grunnlag for klassisk kristen tro, og gir den kristne tro den relevans som behøves i møte med omverdenen, inkludert i møte med det postmoderne.

Jeg har argumentert både allment og kristent for å forhåpentligvis gi den bredde og dybde den kristne tro fortjener, men også for å møte postmoderne tenkning mest mulig med respekt og forståelse. Jeg følger Christensen selvkritiske spørsmål langt på vei, som påpeker om det har vært mulig ansikt til ansikt med den postmoderne tenkning i å fastholde en tradisjonell kristen forståelse angående sannhet. Til nå mener jeg det, og jeg hevder også at

²¹³ Mikael Rothstein (f.1961) er en dansk mag.art. og ph.d. i religionshistorie.

http://da.wikipedia.org/wiki/Mikael_Rothstein. Morten Warmind, er en dansk religionssosiolog, ph.d., som er lektor ved Institut for tverkkulturelle og regionale studier ved Københavns Universitet.

http://da.wikipedia.org/wiki/Morten_Warmind

²¹⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 335.

den kristne tro har mange viktige og avgjørende moment som gjør kristendommen troverdig, som er med og former et utgangspunkt for bedømmelse av den postmoderne sannhetsforståelsen.

Kapittel 5. Vurdering av den postmoderne sannhetsforståelse.

For det først vil jeg påpeke at begrepene sannhet og virkelighet er sammenvevd, og overbevisning om at noe er sant er et uttrykk for en viten om virkelighet som forutsetter seg på erkjennelse. I forbindelse med dette hevder Emmanuel Levinas at erkjennelsesteorien er en teori om sannhet.²¹⁵ Men postmodernismen har imidlertid en svekket tillit på at det finnes en tilstrekkelig basis for viten. Bakgrunnen for at postmodernister avviser eksistensen av en objektiv universell sannhet er blant annet at de er overbevist om at virkeligheten ikke eksisterer i annen forstand enn som en mengde stridende fortolkninger, eller som en uendelighet av språklig skapte verdener. Med andre ord er virkelighetene menneskelige konstruksjoner.²¹⁶

Det overstående introduserer til å fremme en vurdering av den postmoderne sannhetsforståelse. Spørsmål som reiser seg er, hvordan kan alle virkeligheter bare være menneskelige konstruksjoner? Jeg kan være enig med postmodernister at mange virkeligheter er menneskelig konstruerte, for eksempel som et skolesystem med et ferdigbestemt pensum. På den andre siden vil jeg påstå at de bibelske øyenvitnene til for eksempel Jesu oppstandelse ikke er primært en menneskelig konstruksjon, men Jesu oppstandelsen er en inngripen av Gud i det immanente, og er dermed en Guds åpenbaring som medfører at den kristne virkeligheten primært er en Guddommelig konstruksjon. Dermed er en slik Guddommelig konstruksjon både objektiv og allmenngyldig. Dette er et argument som burde utfordre postmoderne til å revurdere sitt eget ståsted.

I det følgende skal jeg først punktvis redegjøre og vurdere det positive med den postmoderne sannhetsforståelsen fra en klassisk kristen synsvinkel. Deretter skal jeg også punktvis redegjøre og vurdere det negative med den postmoderne sannhetsforståelse fra en klassisk kristen synsvinkel. Jeg har i overstående kapitler drøftet underveis noen element

²¹⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 24.

Levinas var betydelig fransk filosof, med jødisk bakgrunn (f.1906-d.1995). Han har også vært en inspirasjon for mange andre filosofer. <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3404703853.html>
<http://plato.stanford.edu/entries/levinas/>

²¹⁶ Stanley J. Grenz. *A Primer On Postmodernism*, ss 163-164.

vedrørende postmodernismens kriterier og sannhetsforståelse, og vil dermed forsøke i de følgende punkter å ikke gjenta for mye.

1. Positiv vurdering av enkelte element innenfor postmodernismens sannhetsforståelse.

a) Kristendommen er enig med postmodernismen i kritikken av modernismens optimisme og fremskrittstro. Postmodernismen kritiserer optimistisk naturalisme, som betyr at modernismen fremhever fornuften og den vitenskapelig metode. For postmodernismen kan ikke alt forklares, det betyr at det er et mysterium å være et menneske, og menneskesinnet kan ikke gjennomtrengte dette mysteriet.²¹⁷ Kristne betviler også fornuften, og kristne må fokusere ytterligere på åpenbaringen Gud har gitt i et menneskelig språk, som finnes i Bibelens skrifter.²¹⁸ Klassiske Kristne hevder at mennesket har falt, og har dermed begrensede evner. Dette tilsier at kristne baserer først og fremst sin tro på åpenbaring, og ikke fornuft.²¹⁹ På den andre siden av kristenheten har mange liberale kristne brukt moderne metoder, og har dermed blitt sekularisert på mange måter.²²⁰ Det er dermed positivt og interessant at postmoderne kritiserer primært modernismen, og ikke kristendommen. Derfor kan de konservative kristne være fornøgd med nettopp dette. Dessverre har atskillige liberale kristne ukritisk akseptert det moderne synet av at alt skal bygges på fornuften, som tilsier at det er bare kunnskapen fra fornuften som er sikker, objektiv og god. Slik tenkning marginaliserer den Bibelske læren om syndenaturen, og dermed er den klassiske syndelæren dessverre en marginal instans i modernistisk kristendomsform. Derfor spør jeg retorisk, hvordan kan fornuften alene produsere perfekte resultat når synden har fordervet sinnet/fornuften? Jeg besvarer denne problemstilling med å konstatere at det begrensede mennesket deltar i historien og i de kulturelle kontekster, som innebærer at vi ikke er fullkomne objektive mottakere av sannhet. Derfor består menneskets fornuft av mye ondt og fordervet, fordi syndenaturen tilpasser seg etter sitt eget begjær.

b) Den postmoderne åpenhet for den religiøse virkelighetsdimensjon må betraktes, (tross relativismen som vil bli kritisk vurdert i kommende undertittel), som en positiv utvikling

²¹⁷ Sire. *The Universe Next Door*, ss 186-187

²¹⁸ Veith. *Postmodern Times*, ss 70-71

²¹⁹ Veith. *Postmodern Times*, s 221.

²²⁰ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 161.

sammenliknet med modernismens prinsipielt irreligiøse ontologi, som må vurderes som en innsnevring av virkeligheten.²²¹

c) Den postmoderne oppfattelse av den begrensende menneskelige erkjennelse ønskes velkommen av mange kristne. Dette harmoniserer i vid utstrekning med en kristen forståelse av hvordan vi er skapt, og syndefallets begrensning av den menneskelige erkjennelse. Dette betyr at vi ikke kan oppnå kategorisk filosofisk sikkerhet for vår tenkning og tro. Dermed kan kristne være enig med postmodernismen at mennesker konstruerer sine egne meninger både innenfor filosofi og teologi.²²² La det presiseres at det er viktig å forstå at det er Gud som eier den hele og fulle sannheten, og at det er Gud som åpenbarer sannheter for oss, det innebærer at vi ikke kan åpenbare sannheten med våre evner. Dette betyr at det er fastlagt en Guddommelig føring i Bibelens skrifter. Dette vil bli ytterligere tydeliggjort i neste punkt.

d) Kristne kan være enige med postmoderne teoretikere at meningen kommer fra språket. Kristne går likevel dypere jf. Joh.1,1-5,14, som påpeker at Guds språk eksisterte før menneskene. Dette betyr at Gudsord er en del av Guds vesen, og er derfor evig.

e) Kristne kan i en viss utstrekning tilslutte seg postmodernismen fremhevelse av følelser og intensjon. I den forbindelse vil jeg påpeke at kristendommen trenger også de delene av mennesket, og ikke bare fornuften. Dette eksempliseres med et sitat fra Blaise Pascal, ”*The heart has its reasons which reason cannot know.*”²²³

f) Kristne kan være enig med postmoderne at det er svakheter og ustabilitet i henhold til selvet. Postmodernismen erklærer selvet dødt, kristne også, men kristne påpeker at alle mennesker har en udødelig sjel. Kristne har dermed en identitet som omfavner også døden. Hovedproblemet angående selvet er synden, og ikke nødvendigvis fornuften. Postmodernismen skal likevel berømmes for å synliggjøre det modernismen prøvde å skjule, men postmodernismen evner likevel ikke å løse problemet.²²⁴ Derfor kan evangeliet om Jesus Kristus bli gode nyheter i en postmoderne kontekst.(Noe som vil bli drøftet i neste kapittel.)

²²¹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 416.

²²² Veith. *Postmodern Times*, s 63.

²²³ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 166.

²²⁴ Veith. *Postmodern Times*, ss 87-88.

g) Kristne kan også være enige med postmoderne vedrørende tilværelsens tomhet, og forgjengeligheten i humanismen.²²⁵ Likevel hevder kristne at mennesker er mye mer en kulturen de befinner seg i, eller de individuelle valg de gjør. Menneskets verdi hviler på at de er skapt i Guds bilde, og at de har en personlig udødelig sjel.

h) Kristne er enige med postmodernismen at mennesker er skiftende. Vi er fleksible og liker vår frihet.²²⁶ Vi søker nye erfaringer, og positive forandringer. Mennesker er også tilpasningsdyktige.

i) Postmodernismen fokuserer på individet innenfor en kollektiv sammenheng, og dermed berettiget distanserer seg i fra den moderne oppfattelse som betraktet det erkjennende menneske som et isolert individ.²²⁷ Dette korrektivet er relevant, og den postmoderne hermeneutiske fortolkningsfellesskapets betydning har det et viktig formål. For eksempel i en kristen kontekst er kirken det fortolkende fellesskapet.²²⁸ Likevel vil jeg konstatere at det er Gud og ikke kulturen eller konteksten som er meningens begynnelse.

k) Postmoderne søker å bringe det marginale i sentrum, noe kristne kan være enig i.²²⁹ Historien bevitner at mange av de universelle fortellinger har blitt brukt av maktmennesker til å oppnå makt over andre og undertrykke dem. Det er dermed en viss berettigelse at postmodernister bare fokuserer på de lokale fortellinger, selv om jeg mener at det ikke er nødvendigvis de store fortellingene som er problemet, men de menneskene som anvender både de store og lokale fortellinger på et feil grunnlag, som medfører til maktovergrep.

2. Kritisk vurdering av enkelte element innenfor postmodernismens sannhetsforståelse.

a) Postmodernismen er skeptisk til det fornuftige selvet som man finner i modernismen. Selv om postmodernister er det, er de likevel opptatt av at mennesket skal være autonomt. Fokuset har dermed blitt forflyttet fra den egenrådige fornuften til nå å gjelde et egenrådlig og autonomt hjerte(intensjon/følelser). Dette betyr likevel at mennesket/selvet i den postmoderne

²²⁵ Veith. *Postmodern Times*, s 89. Diskuteres også hos Tiplady. *Postmission*, ss 22-23. Der er dermed viktig å holde fast på den bibelske tradisjon. Det er selvsagt forskjell på postmoderne kristne, og postmoderne sekulære på mange måter.

²²⁶ Tiplady. *Postmission*, s 4.

²²⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 417.

²²⁸ Veith. *Postmodern Times*, ss 221-222.

²²⁹ Veith. *Postmodern Times*, s 221.

epoken fortsatt tar plassen til Gud, og dermed setter seg selv i sentrum. Dette tyder på at postmodernismen også er et avguderisk prosjekt på lik linje med modernismens fremskrittss prosjekt med menneskets fornuft i sentrum.

b) Innenfor postmodernismens tenkning er pluralismen og relativismen betydelige faktorer. Dette innebærer en åndelighet uten sannhet. Postmodernismen forkaster sannheten, og istedenfor å åpne opp for klassisk kristendom åpner de opp for New Age, synkretisme og moralsk kaos.²³⁰ Dette innebærer at postmoderne tror på det de liker, og tror på det de vil tro på. Det er dermed viljen og hjertets begjær som styrer sannhetsforståelsen. Det er dermed tydelig at kriteriet om estetikk erstatter rasjonelle kriterier. Postmoderne estetikk og moderne rasjonalisme er like negativt i henhold til å kunne fastholde klassisk kristendom.

c) Postmodernismen avviser også tradisjonell etikk, men postmoderne tenkning kan likevel være etisk. Det er likevel problematisk at de avviser tradisjonell etikk, og så lidenskapelig fremme en toleranse som er tilpasset deres tenkning. For eksempel er de positive til fri sex.²³¹ Ifølge dem er ekteskap som ramme ikke nødvendig. Er denne form for postmoderne etikk god? I den forbindelse påpeker Veith at AIDS var en sykdom som tredde frem i 1960 årene, og dermed samtidig med oppblomstringen av postmoderne tenkning. Det som kjennetegnet den postmoderne oppblomstring på det etiske planet var seksuell frihet, homofiles rettigheter, stoffmisbruk, pornografi etc. Disse eksempler synliggjør at vi trenger sunne etiske rammeverk i vårt samfunn. Uten etiske rammeverk vil samfunnet sannsynligvis falle sammen til en fraksjon med isolerte og depraverte individer. Hvis ikke man oppnår en god etisk holdning blant folk flest kan også resultatet i verste fall bli mer vold og store utskielser som er uttrykt i Dom. 21, 25 "Alle gjorde det som var rett i dere egne øyne." Postmodernismen fremmer nettopp en slik tankegang som omhandler å konstruere livet sitt selv etter sitt eget godt befinnende. Klassisk kristendom tydeliggjør at hele menneskeheten er dratt inni Adamsfall, og vi er dermed både korrupte og fordømte i vår natur. Dette tilsier at alle mennesker trenger Jesus som frelser og fornyer. Jesus formidler en ny forandring slik at mennesker kan begynne å leve et liv etter Guds vilje, som innebærer å leve etter forpliktende normer som for eksempel de 10 bud, og de dobbelte kjærlighetsbudene.

²³⁰ Veith. *Postmodern Times*, ss 191-193.

²³¹ Veith. *Postmodern Times*, s 196.

d) Postmoderne akademikere beskriver hyppig at kristendommen er en metafortelling som forsøker å definere og dominere andre lokale fortellinger.²³² Det er likevel ikke holdbart å bare holde seg til lokale fortellinger slik postmoderne gjør. Lokale fortellinger kan vel i prinsippet også bli brukt til å utøve vold og undertrykkelse av mennesker slik som de store fortellinger? Det blir dermed en selvmotsigelse å avvise metafortellinger samtidig som en beholder de lokale fortellingene i sitt tankesett. (Drøftets ytterligere ved neste punkt). Eksempelvis på en metafortelling som postmoderne mennesker bør åpne for i sitt tankesett er misjonerende utsagn som, ”frelse for alle nasjoner.” Jeg skjønner likevel at mange mennesker kan oppleve at noen misjonsformer kan være frastøtende. I denne forbindelse stiller jeg spørsmålet om min egen tro uttrykker seg varsomt, mildt og er oppmerksom på rettferdighet? Dette må kristne søke etter i møte med andre mennesker som tilhører en annen religion og kultur. I denne sammenheng er det dermed meget viktig at kristne formidler Kristus på en Bibelsk måte i ulike kulturelle kontekster, jf. Apg. 15, 10-20. Det å kunne formidle i møte med postmoderne mennesker at vi kristne ikke har alle svarene er både viktig, og en nødvendig egenskap. Likevel skal vi være frimodig å ytre de sentrale bibelske sannheter, som for eksempel at Jesus er veien, sannheten og livet, og påvise at evangeliet er en troverdig og god metafortelling. Dette betyr at evangeliet er en metafortelling som postmoderne ikke trenger å være redde for. Fordi dette er en fortelling som ønsker å gi mennesker sann frihet, og ikke undertrykke dem. Postmoderne søker etter frihet, og klassiske kristendom kan konkret tilby de en sann frihet.

e) Postmodernismen har metafortellende trekk.²³³ Det å argumentere imot metafortellinger slik postmoderne gjør blir selv en metafortelling. Fordi utsagn som ”det finnes ingen sannhet”, ”det finnes ingen universelle normer” fremtrer som metafortellinger. Dermed er postmodernismen som nevnt tidligere selvmotsigende, fordi det er ikke mulig å fornekte både fornuften, og sannheten i sin helhet slik postmodernismen gjør. Fordi postmoderne benytter seg av det de fornekte, da må de slutte å benytte fornuften, erfaringene, følelsene, ulike skrifter osv hvis de skal følge sin teori helt og fullt i praksis. I den forbindelse forfekter Christensen at postmodernismens selvmotsigelser er et grunnleggende kritikkpunkt. Den postmoderne selvmotsigelse medfører en konsekvens at postmodernismen er ubrukelig som basis for tenkning og konkret livsførsel.²³⁴

²³² Tiplady. *Postmission*, s 61

²³³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 418-419.

²³⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 419.

f) Postmodernismen avviser den modernistiske korrespondersteorien. Dette betyr at postmodernister også angriper implisitt elementer ved de kristne objektive sannheter.²³⁵ Derfor må kristne stå imot denne postmoderne avvisning av de store fortellinger. Dette bør gjøres fordi Guds handling i Kristus er en sannhet som ikke skal avvises.

g) Ifølge kristen tenkning er mennesket i vid utstrekning i stand til å erkjenne den skapte virkelighet. Dette betyr ikke at man oppnår filosofisk sikkerhet, men menneskene evner på en rekke områder muligheter for tilstrekkelig viten.²³⁶ Dermed er det uholdbart av postmodernister å avvise menneskets mulighet til å erkjenne den skapte virkelighet, og Guds gitte virkelighet. For eksempel når mennesket går i naturen erkjenner mennesket med sine evner det omkringliggende på en adekvat måte. I kristen tenkning kaller enn denne erkjennelse den allmenne åpenbaring. Gud har åpenbart og gitt sin virkelighet til oss på mange områder, slik vi kan komme til tro på han. Underforstått er da også troen en gave til oss mennesker fra Gud.

h) Postmodernister hevder at vi er fullstendig avhengig av det menneskelige språket for å oppnå en tilfredsstillende virkelighet. Men hvis språket var den som formet virkeligheten, ville forskjellene mellom rett og galt unngåelig opphøre, og samfunnet ville styrte sammen. Utefra et kristent synspunkt referer sannheten som oftest til noe innenfor det konkrete språkspill og utenfor det.²³⁷ Jeg vil tilføye at klassisk kristendom baserer troen og virkelighet på Guds språk, Bibelens skrifter som Guds ord. Dermed er den postmoderne forestilling om at en tekst ikke rommer en fastlagt mening eller sak, er for mange en åpenlys feilslutning.

3. Sammenfatning av kapittel 5.

Trenger klassisk kristen tradisjon å frykte postmodernismen? Jeg vil både svare ja og nei. Det er vanskelig å totalt avvise eller tilslutte seg den postmoderne forståelse av virkelighet, erkjennelse og sannhet. Likevel skuer jeg slik som Christensen at kristendommen ikke bør omslutte postmodernismen uten videre. Det er mange som ønsker nesten ukritisk og naivt postmodernismen velkommen til kristendommen, slik for eksempel mange skribenter ytrer i

²³⁵ Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 163.

²³⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 419.

²³⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 420.

boken til Richard Tiplady.²³⁸ Dette er en linje som krever nyanser. Jeg er enig i at man skal møte kulturer ulikt, noe også Paulus påpeker i 1. Kor. 9, 19-20. Likevel skal kristne være meget oppmerksom på denne relativismen som postmodernister fremhever. I den forbindelse kan enn vende tilbake til spørsmålet jeg ytret innledningsvis, kan troen på at Jesus er veien, sannheten og livet fastholdes i en postmoderne kultur? Det er i alle fall åpenlyst at denne objektive sannhet ikke blir sett på som objektiv lenger i mange sammenhenger, noe som betyr at Jesu utagn har blitt til en form for menneskelig subjektiv sannhet. Likevel er det ikke sagt at den klassiske kristne sannhetsforståelse er avleggs, jeg mener heller at den postmoderne sannhetsforståelse er meget kritikkverdig på mange sentrale punkter. Derfor er troen på Jesus mye mer adekvat, og svarer til den faktiske virkelighet på en mye mer holdbar måte enn den postmoderne besvarelse vedrørende sannhetsforståelsen. Derfor fastslår jeg at læren om Gud som skaper av hele verden, og Jesus som frelser for menneskeheten utgjør et bedre virkelighetsnært alternativ til det postmoderne. I det følgende kapittel skal dette bli nærmere drøftet.

Kapittel 6. utfordringer og muligheter for kirken i en postmoderne tid.

Jeg vil i dette kapittelet vektlegge hvordan man offensivt kan argumentere for kristendommens sannhet i en postmoderne kontekst. Jeg vil derfor først i kommende undertittel drøfte noen utvalgte utfordringer som kirken har i en postmoderne tid. Deretter vil jeg i neste undertittel drøfte noen utvalgte muligheter kirken har i en postmoderne tid.

1. utfordringer for kirken i en postmoderne tid.

a) En betydelig utfordring for kirken er at kristendommen er blitt akseptert, ikke fordi den er sannhet, men fordi noen betrakter den som sann. Hvordan kan man da forsvare dens eget krav på sannhet? I den forbindelse sier postmodernister at det er ingen absolutte sannheter, og mange postmodernister tror dermed ikke på Bibelen. Det er dermed generelt mye resistens blant folk imot kristne objektive sannheter. Og mange postmoderne mennesker åpner seg i stedet opp for New Age.²³⁹ Dette pluralistiske karaktertrekket er i store deler av blant annet den amerikanske befolkning, dette karaktertrekket er også blant kristne. I en undersøkelse

²³⁸ Richard Tiplady. "Postmission".

²³⁹ Veith. *Postmodern Times*, ss 15-16.

besvarte 66 % av amerikanerne at de ikke trodde på noen absolutt sannhet, og blant unge voksne var det hele 72 %.²⁴⁰ I en annen undersøkelse besvarte 53 % av evangeliske kristne at de ikke trodde på absolutt sannhet. Likevel besvarte 88 % av de evangeliske at Bibelen er Gudsord, og 70 % av alle amerikanere mener at Bibelen har en høy autoritet.²⁴¹ I Norge finnes de liknede undersøkelser av Den Norske Kirkes medlemmer, en medlemsmasse som inneholder ca 82 % av Norges befolkning. For eksempel spørsmål som blir spurt i slike undersøkelser er, hvordan passer beskrivelsen av Jesus med din egen oppfatning av ham: Jesus er min frelser som døde for mine synder, 31 % sa at det passer godt, 21 % sa at det passer delvis, 27 % sa at det passer ikke, og 21 % besvarte vet ikke.²⁴² Den overnevnte skisseringen synliggjør hvor forvirret menneskene i vår tid er. De fleste mennesker i tidligere tider aksepterte den sentral kristne lære, men nå i vår samtid har forståelsen av absolutte sannheter begynt å bli en minoritet hos mennesker.

b) Det er heller ingen universell enighet om hva som er sant. I denne utfordringen er det viktig å finne en felles streng til dialog. Noen av faktorene som skaper usikkerhet blant unge mennesker (se punkt a) vedrørende sannhet, er at det finnes et mangfold av konkurrerende sannheter som de får meddelt på skolen, i familien, i vennegjengen og innenfor andre kontekster. Eksempelvis som jeg nevnte i introduksjonen har jeg erfaring fra ulike kristne trossamfunn og fra det sekulære samfunnet, og har dermed registrert at kristenheten har blitt noe postmoderne i sin natur, og står frem som meget pluralistisk. Dette er en form for pluralisme som rammer også dogmatiske sannheter, som for eksempel dåpens betydning. Jeg vil også hevde på generell basis at mennesker i vår tid er meget vant til å høre på mange ulike påstander om hva som er sant eller ikke, og mennesker står i fare for å bli passivisert og likegyldige. Dermed kan denne sannhetsrelativisme medføre at sannhetene mister sin gyldighet i menneskers liv, og sannhetene blir ikke respektert og etterfulgt slik dem fortjener. Jeg vil også påpeke at det kreves mer enhetlig lære på mange områder dersom kirkens budskap skal bli tatt mer på alvor i samfunnet generelt.

c) Kirken bør ikke ukritisk omfavne postmodernismen, fordi da vil antakelig kirken lide samme skjebne som de tidligere liberale kirkene gjorde med at de inkluderte modernismen, og i den forbindelse tilpasset seg modernismens svar på sannheter. Dette gjorde de liberale

²⁴⁰ Veith. *Postmodern Times*, s 16.

²⁴¹ Veith. *Postmodern Times*, ss 17-18.

²⁴² Hegstad. *Etikk, Tro og Pluralisme*, s 222.

kirkene irrelevante og ubetydelige i det offentlige rom som sannhetsbærer. Derfor bør heller kirken fundamentere seg på klassisk kristendom. Thomas Oden tror også at den klassiske kristendommen vil gjenoppstå i den postmoderne tiden. Ernest Gathler fastslår at det er bare tre religiøse alternativer i en postmoderne kontekst, det er postmoderne relativisme, rasjonalistisk fundamentalisme og religiøs fundamentalisme.²⁴³

d) Kirken bør igjen bli en bekjennende kirke i praksis, og ikke bare teoretisk. Dette innebærer å bekjenne sin tro i ord og handling. Kirkens medlemmer bør få vite hva kirkens tro er, fordi det vil gjøre kirken mer synlig og dermed også en adekvat motsatt til postmodernismens sannhetsforståelse. Kirken bør ikke formidle en død ortodoksi, men inneholde en levende varm personlig tro, som har rom for både intellektet og følelsene. Levende ortodoksi bør være et mål for kirken. Jeg mener også at det trengs mer synlige teologiske debatter og dialoger blant de ulike kirkesamfunn, fordi kirkene trengs å skjerpes og styrkes for å møte med den omkringliggende kultur på en tilstrekkelig måte. Teologisk drøftelser er derfor viktig for å finne ut hva som er mest riktig og sant. Jeg har ikke tro på den økumeniske metode som gjør alle tradisjoner/dogmer like gode. En slik form for økumenikk er en mislykket vei å gå. Likevel erkjennes ifølge 1.kor.12 at det er forskjeller i den ene kroppen(kirken).

e) Vedrørende Den Norske Kirke er der en læremessig pluralisme. I den forbindelse vil jeg påstå at den sekulære kulturens sannhetsforståelse, og den klassiske kristne sannhetsforståelse har gitt store utfordringer innenfor i kirken og i samfunn generelt. Postmodernistiske trekk og kristelige trekk strides om hva som er sannhet eller ikke. Disse utfordringer er påfallende synlig i kirken, og det strides mellom liberale og konservative krefter innad i kirken ved å få til et enhetlig læregrunnlag eksempelvis innenfor etiske anliggender. Jeg påpeker dermed at denne læremessige pluralismen kulminerer i et hav av ulike meninger om tro, livssyn, verdier/etikk som skaper en stor utfordring for alle mennesker i samfunnet.²⁴⁴ Kirken har dermed dessverre mistet mye av den klassiske teologiske tydeligheten som viste vei i tidligere tider.

f) Jeg hevder at den liberal tenkning som finnes i Den Norske Kirke er delvis påvirket av postmodernismen, men postmodernismen tenkning har også grep om andre evangeliske

²⁴³ Veith. *Postmodern Times*, s 216.

²⁴⁴ Hans Raun Iversen. Secular religion and religious secularism. *In Nordic Journal of Religion and Society* 2006, ss 75-90.

kirkesamfunn. Eksempelvis betyr dette at folks utsagn kan være, ” jeg liker virkelig den kirken”, ”jeg liker den behagelige forkynnelsen i den kirken”. Disse utsagn synliggjør at det handler mye om følelser, og dermed kan den liberale tenkning medføre til en overfladisk kristendomsform. Dette betyr at folk vil bare høre det som klør i ørene, og helst ikke noe ubehagelig. Mange vil helst høre bare om Bibelsteder som taler om at Gud er kjærlighet, og aldri om hvordan Guds kjærlighet uttrykker seg i henhold til synd. Mange vil for eksempel ikke høre om fortapelse, noe som er forståelig på et humant grunnlag. Argumentasjonens hensikt er her å synliggjøre at vi ikke bare kan velge det som passer best for oss. Gud er suveren.

g) Kirken prøver å tilpasse seg samtiden, og derfor påvirker den postmoderne kultur kirken på en markant måte.²⁴⁵ Jeg er enig med Veith at kirken ikke må fristes inni den fagfellen å tale bare ”feelgood budskap”, og dermed bare forbli et talerør til å behage den postmoderne terapeutiske kultur.²⁴⁶ Det er likevel viktig å fastholde at kirken kan være postmoderne uten å bli postmodernist. Dette betyr at kirkens anliggende bør være å fokusere på hvordan mennesker kan bli frelst, og ikke hvordan de kan behage mennesker.

h) I Amerika er mange kirker blitt til gettoer. Kristne kirker har alt i sitt eget system som skoler, fortetninger, media osv. Kristne deltar derfor for lite i det offentlige rom, og kirken blir dermed en subkultur. Dette skisserer en fare som kirken må være oppmerksom på. Jeg mener at det er av stor betydning at kirken deltar i verden, men ikke blir en del av verden.

i) Lesslie Newbigin bidrar til den kristne sannhetsforståelsen på en glimrende måte. Han fremhever at den kristne sannhetsforståelsen er fundamentert i Gud, og derfor kan ikke den kristne kirke akseptere at kristendommen utelukkes fra det offentlige liv. Han krever dermed at Guds sannheter ikke bare gjelder innenfor den private sfære. I den forbindelse påpeker han at kirken må være bevisst sitt kall, og dermed forkynne Herrens ord både innad i kirken og utad i samfunnet.²⁴⁷ Dette er en fremstilling som jeg er helt enig med. Hvis den kristne kirke har den absolutte sannhet, bør frimodigheten til å kunne tale Guds sannheter både innad og utad være av eksplisitt betydning. Newbigin konstaterer også at Jesus er den entydige sannhet

²⁴⁵ Veith. *Postmodern Times*, s 210.

²⁴⁶ Veith. *Postmodern Times*, s 213.

²⁴⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 296.

som alle andre sannhetskrav skal prøves på. Kristendommen representere dermed ikke bare sanne verdier, men sannheten, sann viten og offentlig sannhet.

j) Ikke alle kristne teologer er komfortabel med å formidle objektiv sannhet. For eksempel Philip D. Kenneson tilslutter seg en postmoderne tankegang, og avviser begrepet objektiv sannhet. Kenneson mener også at kirken vil gjøre seg selv en tjeneste hvis de simpelthen lot sannhetsspørsmålet ligge, og i stedet konsentrere seg om den virkelige oppgave, å være kirke.²⁴⁸ Her vil jeg påstå at Kenneson tar feil. Hvis ikke kirken er en sannhetsformidler av Guds objektive sannheter, er ikke kirken en kirke lenger. Kirken er Jesu kropp på jorden, og derfor er kirken i første omgang en sannhetsformidler av Herrens ord og gjerning, som formidler Guds sannheter til verden gjennom ord og sakrament. Dette er sannheter som har til mål å sette mennesker i frihet til å leve i et kjærlighetsforhold til Gud og til sine medmennesker. Det er dette som gjør kirken til kirke, alt annet som kirken bedriver med er underordnet dette å være formidler av Guds objektive sannheter.

2. Muligheter for kirken i en postmoderne tid.

a) Det er fordelsmessig at apologetikk ikke lenger trengs å ensidig bygges på rasjonalismens grunnvoll. Kirkens folk må i stedet knytte an spørsmålet om mening, som gir følgende spørsmål, hvorfor eksisterer verden? Hvorfor er verden slik den er? Hvorfor er kristendommen relevant for samfunnet og mennesker? James Sire henviser til Diogenes Allen som fremhever noe liknende jeg selv formidler. Sitat Allen, "*In a postmodern world Christianity is intellectually relevant. It is relevant to the fundamental question, why does the world exist? And why does it have its present order, rather than other? It is relevant to the discussion of the foundations of morality and society, especially on the significance of human beings. The recognition that Christianity is relevant to our entire society, and relevant not only to the heart but to the mind as well, is major change in our cultural situation*".²⁴⁹ Det å trekke frem meningen med livets tilværelse er en mulighet av betydning kirken har. I den forbindelse fremhever også Pannenberg at den apokalyptiske oppstandelsesforventningen er fundert i Jesu oppstandelse, som var en hovedgrunn til urkristendommens sannhetsbevissthet. Denne dimensjonen er også relevant for oss mennesker i dag, fordi det hører med til menneskelivet å stille spørsmål ut over døden.

²⁴⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, ss 307-308.

²⁴⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 431.

b) Kierkegaards vektlegging av vitnesbyrdet fremfor den dogmatiske belæring bør være av delvis interesse for kirken. Han vektlegger livet og lidenskapen fremfor å bare vektlegge det intellektuelle. Slik tankegang har ifølge Vanhoozer tydelig adresse til postmoderne mennesker.²⁵⁰ Jeg mener at det er like viktig å vektlegge begge moment både dogmatisk læring, og vitnesbyrdet(lidenskapen og livet).

c) Mange kristne akademikere mener at modernismens kollaps, og framgangen av postmodernismen varsler om en gjenkomst av ortodoks kristendom.²⁵¹ Postmodernismen har som nevnt ingen fundament for sannhet, og gir dermed en genuin mulighet for klassisk kristendom som nettopp har et solid fundament for sannhet til å kunne vinne verden med evangeliet. Evangeliet utgjør svaret på den postmoderne generasjonslengsler.²⁵² Jeg selv er et eksempel på at klassisk kristendom dekket mine lengsler, og jeg var et typisk tilfelle på en tidligere postmoderne person.

d) Kristne må ikke avvise den modernistiske rasjonalismen fullt og helt. James Sire påpeker at det finnes en objektiv sannhet som er grunnfestet på logiske og faktiske bevis.²⁵³ Jeg vil antyde at kristendommen sannsynligvis er sann, mer en vi kan oppnå rasjonell sikkerhet at den er sann. Selv om vi ønsker å påvise kristendommens sannhet med systematisk konsistent, kan vi likevel på et enda mer tilstrekkelig grunnlag av Åndens vitnesbyrd vite at kristendommen er sann.

e) Postmoderne vektlegger fellesskapet og praksis, som dermed vil utgjøre et tilknytningspunkt for kristendommen. Akkurat fordi kirken har i alle tider vektlagt fellesskap og praksis høyt.²⁵⁴ Problemet til kirken er at postmoderne mennesker er opptatt av å oppnå et opplevelsessentret fellesskap, og ikke et forpliktende fellesskap som ofte menigheter kan være. Det er likevel viktig at kirken har et åpent og inkluderende fellesskap, fordi i kirken skal folk føle seg velkomne og få muligheten til å få en ny begynnelse i livet sitt uansett bakgrunn og tenkning.

²⁵⁰ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 461.

²⁵¹ Veith. *Postmodern Times*, s 63.

²⁵² Grenz. *A Primer On Postmodernism*, s 161.

²⁵³ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 433.

²⁵⁴ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 451.

f) Postmoderne mennesker er erfaringsorienterte. Dette kravet om erfaring utgjør for kirken en stor utfordring. Fordi kirken har i vid utstrekning tilpasset seg moderniteten og dens avvisning av det transcendent. Erfaring og opplevelse er likevel ikke fremmede for den kristne tro, men slike erfaringer har dessverre blitt teologisk neddysset i mange sammenhenger. Skal kirken ha gjennomslagskraft i en postmoderne kontekst, bør kirkens grunnlag formidle et levende møte med Gud og omfatte en viten om sannheten som hviler på blant annet personlige erfaringer. Det er et stort åndelig behov i den postmoderne kontekst, og er kirken villig til å imøtekomme dette behovet? Som nevnt tidligere er postmoderne åpne til New Age. Kristendommen har også åndelige fenomener som tungetale, profetier, helbredelser, syner, og drømmer. Dette er elementer innen kristendommen som er interessante for postmoderne mennesker. Jeg vil derfor i det følgende påpeke at Bibelen også taler eksplisitt om erfaringens betydning, jf. Joh. 1, 1-3. Luther var også tydelig på erfaringens aktualitet, blant annet om erfaringen av syndenes forlatelse.²⁵⁵ I det som følger er det noen eksempler på erfaring som vil synliggjøre erfaringens betydning: Jesus viser seg for mange muslimer i deres drømmer, slik de blir omvendt og kommer til tro på han.²⁵⁶ Pannenberg hadde et møte med Jesus som tenåring, der den oppstandne Jesus viste seg for han. C.S. Lewis påpekte at han opplevde mystiske opplevelser som han tolket som Guds kall. Jeg selv har også opplevd blant annet Guds kall på en overnaturlig måte. Selv om kristen mystikk ikke skal erstatte rasjonelle og språklige skildringer, er slike mystiske opplevelser en påminnelse av at Guds virkelighet overstiger menneskenes rasjonalitet. Det er likevel viktig å påpeke at selv om mennesker opplever og erfarer forskjellige impulser fra det transcendent, er det meget viktig å skille på sanne og falske åndelige erfaringer.

g) Kirken har mulighet til å fremme at nye testamentet synliggjør et helhetlig liv, et holistisk liv som innebærer tanke, være og gjøre. Kirkens budskap handler om å tro og etterfølge Jesus. Luther vektla også *totus homo*, og ikke bare forstanden. Troen er med andre ord levende og virksom.²⁵⁷

h) Ifølge Kvein Vanhoozer er det også avgjørende for kirken å holde fast på visdommen i møte med det postmoderne. Visdommen holder sammen metafysikk og moral, teori og praksis, fakta og verdi. Noe jeg er enig med.

²⁵⁵ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 458.

²⁵⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 459.

²⁵⁷ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 462.

i) Følelser er også et viktig aspekt kirken bør ta i bruk i møte med den postmoderne kontekst. For eksempel dyrket Augustin en følelse av å være avhengig av Gud. Og følelsen av varme, fellesskap og Guds nærvær er viktig for kristne mennesker. Dette er elementer ved vår tro som vil være attraktivt for postmoderne mennesker. Følelser er dermed et viktig redskap i møte med postmoderne. Følelser kan for eksempel bli uttrykket i salmer, lovsang og tilbedelse. Selv om mennesker skal få dekket sine behov i kirken, er det veldig viktig å fastholde at kristendommen er primært guddommelig sentret, og sekundært menneskelig sentrert. Som betyr blant annet at Gud vet hva som er best for oss, og vi skal dermed ikke prøve å konstruere en kristendomsform som passer best for oss.

j) Postmodernismen er åpen til lokale fortellinger. Dette er en frigjørende mulighet for kirken i møte med postmoderne. Dette gir muligheter for kristne til å berette sine egne kristne fortellinger/vitnesbyrd, bibelens fortelling og berette om Jesu fortellinger.²⁵⁸ Måten vi formidler fortellingene på er viktig, vi kan vektlegge retorikk, men først av alt må det vi formidler være troverdig. Jf. Joh. 18, 37 sier Jesus at han vitner om sannheten. Jf. Joh. 9, 25 vitner mennesker om undergjerninger. Dette tilsier at personlige erfaringer danner fortellinger, og dermed har vitnesbyrd stor påvirkning. Ikke minst fortellingene om Jesus har stor overbevisningskraft. Dessuten sier Johannes at hele hensikten med Johannes evangeliet, Joh. 20, 31, er at mennesker skal tro at Jesus er Guds Sønn. Mulighetene er der for kirken til å gjøre de lokale fortellinger til en metafortelling som postmoderne kan overbevises med.

k) Harold Netland fremholder at hvis den kristne tro skal bli behandlet rettfærdig i det offentlige rom som en genuin sannhetspåstand, må vi som kirke være villig til å la evangeliets sannhetspåstand underkaste seg gransking. Jeg er enig i det, for ekte gull tåler å bli gransket. Dermed vil dette kunne bidra til at kristendommen øker sin relevans hos ikke-kristne mennesker. Jeg akter også å påpeke at kirken skal samtidig være offensiv og formidle den klassiske bibelske teologi. Som omhandler blant annet at den suverene Gud ønsker fritt å meddele sin frelse til alle mennesker i og gjennom troen på Jesus Kristus.

l) Den Norske Kirke er en luthersk - evangelisk kirke, og har dermed røtter som bygger eksplisitt på Bibelen og klassisk kristendom. Kirken har mulighet til å besvare

²⁵⁸ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 442.

sannhetsproblematikken på mange områder, som kan bety at kirken har i eie en mulighet til å delta aktivt i samfunnet. Jeg mener med dette at kirken har mulighet til å være i en konstruktiv dialog med de ulike vitenskaplige disipliner, og med de filosofiske strømningene. Hvis ikke kirken tar på seg oppgaven å gjøre seg mer aktuell, og da mener jeg å fremme klassisk kristendom. Kommer antageligvis kirken til å isolere seg, og sannsynligvis ende opp til å bli en innadvent og snever institusjon som ikke rekker lenger ut enn innenfor sine egne kirkevegger. Jeg vil påpeke at all vekst i kirker som er av betydning skjer i de kretser som fastholder en tradisjonell kristendomsforståelse.²⁵⁹ På den andre siden kan også kirken oppleve forfølgelse hvis den blir tydelig på sannheten, og dermed kunne bli marginalisert av andre, men kirken vil likevel overleve.²⁶⁰

m) Kirken kan formodentlig med de klassiske sannheter føre et fruktbart apologetisk arbeid utad i samfunnet, men da må først kirkens lærde bli mer enige vedrørende dogmatiske og etiske problemstillinger innad i kirken, for så å kunne stå som en samlet sannhetsbærer både innad i kirken og utad i samfunnet.

n) Mange kristne kan bli fristet til å løse opp på prinsipper for å behage seg selv og andre mennesker, og noen gjør det for å kanskje oppnå større popularitet. Noen har også ønsker om større kirker, og for å få disse store kirkene tar de likegodt og forandrer stort på teologien.²⁶¹ Ifølge Rom. 12, 2 påpekes det at kirken ikke skal følge verdens stier. Dette betyr at kirken ikke skal være en instans for synkretisme eller liberalisme. Kristne mennesker skal isteden bli forandret av Den Hellige Ånd, og bli fornyet i deres sinn av Guds ord. Det at Gud forandrer oss, kan medføre at kirken både vokser i kvalitet og kvantitet. For det er bare gjennom Guds handlinger som medfører til en sunn vekst. Kirkens oppgave er fortsatt å holde fast på sin Bibelske identitet i både medgang og motgang.

o) Luther sa: ” Den ultimative bevis på synd er at mennesker ikke vet om sin egen synd.” Dette er et treffende utsagn på menneskets blindhet. For mange år siden pratet jeg med en gammel venn som ikke er kristen. Vi pratet om evangeliet, og han påpekte at han ikke trengte Jesus, nettopp fordi han mente at han levde et riktig liv, og han hadde dermed ikke noe synd i livets sitt. Med dette undres jeg om kirken har blitt for føyeelig til å ikke peke på synden.

²⁵⁹ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 480.

²⁶⁰ Veith. *Postmodern Times*, s 223.

²⁶¹ Veith. *Postmodern Times*, s 228.

Kanskje noe av kirkens jobb er nettopp å peke på loven slik at menneskene ser sin syndetilstand og sine syndige handlinger? Forstår folk at de er syndere, vil sannsynligheten også være stor at de erkjenner at de trenger en frelser. Slik var det med meg, jeg så at jeg var en synder som behøvde Jesus i mitt liv.

p) De kristnes moral utgjør en positiv kraft i samfunnet. Kirken er forpliktet til Kristi etterfølgelse. Dette innebærer en holistisk etikk som omfavner omsorg for menneskeheten, skaperverket og naturen. Etikken gir mulighet for kirken til å gi postmoderne en bedre forståelse av en hellig, kjærlig, rettferdig, tilgivende, livgivende og nådefull Gud, når postmoderne ser mennesker som i deres liv er preget av denne Gud, og når de opplever en hellig, kjærlig, rettferdig og tilgivende menighet grunnfestet i Gud og i hans sønn, Jesus Kristus. Vanhoozer mener at kristent disippelskap og etikk vil bidra til å skape teologiske dyder som troverdighet og ydmykhet, og disse dyder vil bidra til gjøre det kristne budskapet troverdig.²⁶² Jeg tror også at kirken må vektlegge mer de gode gjerninger for å nå postmoderne mennesker. De trenger å bli møtt med ekte og forankret kjærlighet, noe som er en mangelvare i det flyktige postmoderne samfunn.

3. Oppsummering av kapittel 6.

Gjennomgangen ovenfor vitner om at klassisk kristendommen kan demonstrere en høy grad av spenstighet og sammenheng i møte med utfordringene fra både modernismen og postmodernismen, der førstnevnte som lett ender opp i totalisering og den andre i fragmentering.

Dette tilsier at den åpenhet postmoderne har for fortellingskategorien, fellesskaps og praksis dimensjonen, etiske, og det mystiske utgjør store utfordringer for kirken, nettopp på grunn av kirken har vært vant til å være i en rasjonalistisk preget kontekst. Kirken har i den forbindelse likevel tross utfordringene store muligheter. Dermed kan kirken på Bibelsk basis, men også i sin rike tradisjon rikt øse fra sitt forråd til å imøtekomme nåtidens aspekt vedrørende lokale fortellinger, holistiske kristendom (der under bl.a. kristen nestekjærlighet), ritualer og mystikk. Likevel er det viktig at kirken også viser en viss nøkternhet i møte med den postmoderne kontekst. Hvis kirken skulle knytte for nære bånd til postmodernismen, risikere kirken å miste sin relevans sammen med postmodernismen om postmodernismen

²⁶² Christensen. Postmodernismens utfordring, s 464.

skulle bli erstattet med en annen ny tidsånd og ny kultur. Jeg vil derfor påpeke at det er ikke postmodernismen som skal omforme kirken, men at kirken tar i bruk klassisk kristendom og omformer den postmoderne kultur der det er nødvendig. Jeg vil med dette bemerke at det er viktig at den klassiske kristendommen i alle tidsepoker og i alle kulturer beholder sitt særpreg(jf. Rom.12, 2), men likevel er i stand til å fjerne hindringer, og formidle en dynamisk kristen tro slik at mennesker kan høre evangeliet og komme til tro (jf. 1. Kor 9, 19-23). Kirken må med andre ord ha evnen til å både beholde en fasthet og likevel være fleksibel.

Avslutning.

Kapittel 7. Avsluttende bemerkninger.

I avhandlingen har jeg forsøkt å gi et bidrag om hva sannhet er i en postmoderne tid, og hva sannhet er i klassisk kristendom. Sannhetsproblematikken er et av de viktigste og vanskeligste element i teologiens og filosofiens historie.²⁶³ Jeg tok likevel på meg denne krevende oppgaven med å forsøke å gi et innblikk i debatten om sannhetsforståelse. Dette har jeg gjort spesifikt ved å redegjøre og drøfte ulike påstander og kriterier for sannhet innenfor en postmoderne kontekst, og innenfor en klassisk kristen kontekst.

Jeg har brukt boken til Kurt Christensen som hovedkilde, og jeg oppfatter at hans sentrale poeng med boken er å drøfte om det er mulig å forsvare klassisk kristen tro i en postmoderne kontekst. Jeg vil dermed i det følgende både vurdere bokens sentrale poeng, og mine egne sentrale poeng fra min avhandling. I den forbindelse vil jeg først konkludere med at samfunnet og den vestlige kultur er generelt preget av et mangfold av konkurrerende sannheter. Subjektivismen og relativismen har spredt seg over store deler av verden, og vi er nå inni en ny kulturell epoke som benevnes postmodernismen. For det andre vil jeg hevde at menneskene i vår tid har blitt mer individualister, og virker dermed påfallende lite opptatt av kollektive og enhetlige sannheter.²⁶⁴ Jeg påpeker dermed at både samfunnet og den kristne kirke har utviklet seg i en pluralistisk retning. Dette har medført ytterligere til en utvikling av konkurransementalitet, og særlig blant de ulike fagdisipliner vedrørende sannhetsbegrepet.

²⁶³ Alfsvåg, Knut. Sannheten og sannhetene – i Skriften og kirkens historie. Utgitt i tidsskriftet *Fast Grunn* 5/2008, s 299.

²⁶⁴ Kjell Olav Sannes, Harald Hegstad, Gunnar Heiene og Svein Olaf Thorbjørnsen (red.) *Etikk, tro og pluralisme*. Festskrift til Lars Østnor. Fagbokforlaget, Bergen 2004, ss 221-222.

Et par spørsmål av stor betydning som dermed har reist seg hos meg i arbeid med denne avhandlingen, er om vi mennesker egentlig ønsker et slikt mangfold av motstridende påstander i vårt samfunn og i vår kirke, og om denne sannhetspluraliteten er entydig positiv?²⁶⁵ Min uttalelse på det er at kirken bør bli både tydeligere innad, og tydeligere utad i den postmoderne kontekst vedrørende sannhetsspørsmålene. Kirken kan være frimodig på grunn av at de kristne sannheter er holdbare i møte med omverdenen. Derfor kan kirken kunne drive fruktbar og holistisk apologetikk som taler til hele mennesket i vår tid, men også i alle tider. En slik påstand kan fastslås fordi de kristne/bibelske sannheter gjør krav på å være av evig karakter, og dermed er de også evige sannheter som ikke kan gå ut på dato.

Det er likevel problematisk å uttale at kristne sannheter er allmenngyldige i vår tid. I den forbindelse er det derfor viktig at kristne sannheter oppfyller eller utfordrer sannhetskriteriene i en postmoderne kontekst på en adekvat måte. I den sammenheng forfekter jeg i avhandlingen at Jesus er *veien, sannheten og livet*, som er et sannhetsutsagn som menneskene også i vår tid behøver å forholde seg til. Dette tilsier at menneskeheten må forholde seg til den oppstandne Jesus, Hans ord og gjerninger som et sannhetskrav. Og derfor vil den avgjørende konsekvensen være at enten tar menneskene imot Jesus i tro, eller avviser Han, eller relativiserer Hans ord som står i Bibelen. Med andre ord betyr dette at hvis postmoderne mennesker skal kunne godta evangeliet som sannhet, må kirken ytterligere synliggjøre evangeliet og anbringe et fundament som oppfyller kriteriene for sannhet i en postmoderne kontekst, eller at kirken utfordrer kriteriene i en postmoderne kontekst slik at postmoderne må revurdere sine kriterier, og dermed følge den klassiske kristendommens kriterier for sannhet.

Dette har også vært avhandlingens anliggende, å gi et forsøk på å imøtekomme, men også utfordre kriteriene for sannhet i en postmoderne kontekst. Jeg mener med dette at postmodernismen kan også være en positiv utfordring for kristne, og dermed være en strømning i tiden som skjerper de kristne til å stå opp for den tro de har på en tydelig og adekvat måte. Det er også noen områder som harmoniserer mellom den kristne tro og postmodernismen, som eksempelvis postmodernismens kritikk av det undertrykkende og totalitære, og i en viss utstrekning dens avvisning av sikker erkjennelse. På den andre siden er det eksplisitt at postmodernismen på avgjørende punkter avviker fra en bibelskbasert forståelse av virkeligheten, erkjennelsen og sannheten.²⁶⁶ Det er altså både muligheter og

²⁶⁵ Jeg tenker på religiøs relativisme uten hold, som både bryter ned folks trygghet og trosgrunnlag. Jeg vil påpeke eksplisitt at jeg ikke er imot mangfold, jeg er både for religionsfrihet og ytringsfrihet.

²⁶⁶ Christensen. *Postmodernismens utfordring*, s 26.

utfordringer for eksempel for Den Norske Kirke i møte med det postmoderne. Kirken bør derfor bli mer tro mot klassisk kristendom, og på den måten skille seg ut i samfunnet på en markant måte. Dette betyr at klassisk kristendom kan bidra til mer vekst av sunn kvalitet innad i kirken. Jeg har også tidligere påpekt i avhandlingen at de kirker som vokser både i kvalitativt og i kvantitativt av betydning på verdensbasis er kirker og trossamfunn som er tro mot klassisk kristendom. I den forbindelse har mitt formål vært å fremme klassiske kristne sannheter som kan gi en adekvat betydning i menneskers livshorisont i møte med den postmoderne kontekst. Som en endelig konklusjon hevder jeg etter å ha undersøkt sannhetsforståelsen at det er både mulig og intellektuelt forsvarlig å fastholde og forsvare en klassisk forståelse av kristendommens sannhet i en postmoderne kontekst.

Til slutt vil jeg også påpeke at det har vært viktig for meg å ha en ydmyk holdning i henhold til sannhetsproblematikken. Fordi ydmykhet er nødvendig på grunn av at sannheten er guddommelig og ikke menneskelig. Derfor forutsetter sann erkjennelse både tro og ydmykhet.²⁶⁷

²⁶⁷ Alfsvåg, Knut. Sannheten og sannhetene – i Skriften og kirkens historie. Utgitt i tidsskriftet *Fast Grunn* 5/2008, s 300.

Litteraturliste

Bøker:

Christensen, Kurt. *Postmodernismens utfordring til kristendommens sandhed*. København, Credo Forlag 2005.

Danker, Frederick William. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature*. Third edition. The University of Chicago Press 2000.

Furuset, Inger og Repstad, Pål. *Innføring i religionssosiologi*. Universitetsforlaget 2003. Ss 81-90, 97-100, 111-122, 123-127, 139-150.

Grenz, Stanley J. *A Primer On Postmodernism*. Cambridge. Wm. B. Eerdmans Publishing Co 1996.

Henriksen, Jan Olav. *Guds virkelighet*. Luther Forlag 1994.

McGrath, Alister E. *The Christian Theology Reader*. University of Oxford. Blackwell Publishing 2007. Ss 15-19, 32-35, 36-38, 47-50 og 614-617, 625-629, 637-641.

Sannes, Kjell Olav, Harald Hegstad, Gunnar Heiene og Svein Olaf Thorbjørnsen (red.) *Etikk, tro og pluralisme*. Festskrift til Lars Østnor. Fagbokforlaget Bergen 2004. Ss 217-234.

Sire, James W. *The Universe Next Door*. InterVarsity Press. Leicester England 1997. Ss 173-190.

Tiplady, Richard. *Postmission. World mission by a postmodern generation*. Published in 2002 by Paternoster Press.

Veith, Gene Edward Jr. *Postmodern Times. A Christian Guide to Contemporary Thought and Culture*. Crossway Books, Wheaton, Illinois 1994.

Østnor, Lars. *Mange Religioner - En etikk?* Universitetsforlaget AS Oslo 1995. Ss 11-20, 215-236 og 237-248.

Artikler:

Alfsvåg, Knut. Sannheten og sannhetene – i Skriften og kirkens historie. Utgitt i tidsskriftet *Fast Grunn* 5/2008. Ss 299-305.

Alfsvåg, Knut. Jeg tror for å forstå, om forholdet mellom sannhet, tro og fornuft. *Ung Teologi* 39.årgang, 01/2006. Ss 41-51.

Iversen, Hans Raun. Secular religion and religious secularism. In *Nordic Journal of Religion and Society* 2006. Ss 75-92.

Internett:

Vårt Land:

Artikler som omhandler stridighet blant lærde i den danske folkekirke vedrørende sannhet:

<http://www.vl.no/kristenliv/article5009419.ece>, 2010

<http://www.vl.no/kristenliv/article5007091.ece>, 2010.

Stanford Encyclopedia of philosophy:

<http://plato.stanford.edu/entries/postmodernism/> Omhandler postmodernismen.

<http://plato.stanford.edu/entries/rorty/> Omhandler Rorty.

<http://plato.stanford.edu/entries/foucault/> Omhandler Foucault.

<http://plato.stanford.edu/entries/wittgenstein/> Omhandler Wittgenstein.

<http://plato.stanford.edu/entries/ baudrillard/> Omhandler Baudrillard.

<http://plato.stanford.edu/entries/gadamer/> Omhandler Gadamer.

<http://plato.stanford.edu/search/searcher.py?query=Karl+Marx+> Omhandler Karl Marx.

<http://plato.stanford.edu/entries/aquinas/> Omhandler Aquinas.

<http://plato.stanford.edu/entries/descartes/> Omhandler Descartes.

<http://plato.stanford.edu/entries/locke/> Omhandler Locke.

<http://plato.stanford.edu/entries/hume/> Omhandler Hume.

<http://plato.stanford.edu/entries/kierkegaard/> Omhandler Kierkegaard.

<http://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/> Omhandler Nietzsche.

<http://plato.stanford.edu/entries/james/> Omhandler James.

<http://plato.stanford.edu/entries/feyerabend/> Omhandler Feyerabend.

<http://plato.stanford.edu/entries/anselm/> Omhandler Anselm.

<http://plato.stanford.edu/entries/levinas/> Omhandler Levinas.

Encyclopedia.com:

http://www.encyclopedia.com/topic/Immanuel_Kant.aspx Omhandler Kant.

http://www.encyclopedia.com/topic/Ferdinand_de_Saussure.aspx Omhandler Saussure.

<http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3404704953.html> Omhandler Pannenberg.

http://www.encyclopedia.com/topic/Rudolf_Karl_Bultmann.aspx Omhandler Bultmann.

Encyclopedia Britannica:

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/503005/Paul-Ricoeur> Omhandler Ricoeur.

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/208558/Stanley-Fish> Omhandler Stanley.

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/82246/Emil-Brunner> Omhandler Brunner.

Wikipedia:

http://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Fran%C3%A7ois_Lyotard Omhandler Lyotard.

http://en.wikipedia.org/wiki/David_Lyon Omhandler Lyon.

http://en.wikipedia.org/wiki/Gianni_Vattimo Omhandler Vattimo.

http://en.wikipedia.org/wiki/Jacques_Derrida Omhandler Derrida.

http://en.wikipedia.org/wiki/Don_Cupitt Omhandler Cupitt.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Wittgenstein> Omhandler Wittgenstein.

http://en.wikipedia.org/wiki/Jean_Baudrillard Omhandler Baudrillard.

http://no.wikipedia.org/wiki/Paul_Ric%C5%93ur Omhandler Ricoeur.

http://en.wikipedia.org/wiki/David_Harvey Omhandler Harvey.

http://en.wikipedia.org/wiki/D._A._Carson Omhandler Carson.

http://no.wikipedia.org/wiki/Hans_K%C3%BCng Omhandler Kung.

http://en.wikipedia.org/wiki/Paul_F._Knitter Omhandler Knitter.

http://en.wikipedia.org/wiki/John_Hick Omhandler Hick.
http://en.wikipedia.org/wiki/Ken_Gnanakan Omhandler Gnanakan.
http://en.wikipedia.org/wiki/Alasdair_MacIntyre Omhandler MacInyre.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Protagoras> Omhandler Protagoras.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Augustin> Omhandler Augustin.
http://en.wikipedia.org/wiki/Blaise_Pascal Omhandler Pascal.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Newbigun> Omhandler Newbigun.
http://en.wikipedia.org/wiki/Ernst_Troeltsch Omhandler Troeltsch.
http://en.wikipedia.org/wiki/Martin_Heidegger Omhandler Heidegger.
http://en.wikipedia.org/wiki/Alister_McGrath Omhandler McGrath.
http://en.wikipedia.org/wiki/Felipe_Fern%C3%A1ndez-Armesto Omhandler Armesto.
http://no.wikipedia.org/wiki/Knud_Ejler_L%C3%B8gstrup Omhandler Løgstrup.
http://no.wikipedia.org/wiki/Wolfhart_Pannenberg Omhandler Pannenberg.
http://en.wikipedia.org/wiki/Anthony_Thiselton Omhandler Thiselton.
http://en.wikipedia.org/wiki/Arthur_F._Holmes Omhandler Holmes.
http://en.wikipedia.org/wiki/Douglas_Groothuis Omhandler Groothuis.
http://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Rahner Omhandler Rahner.
http://en.wikipedia.org/wiki/William_Lane_Craig Omhandler Craig.
http://en.wikipedia.org/wiki/Susan_Haack Omhandler Haack.
http://da.wikipedia.org/wiki/Mikael_Rothstein Omhandler Rothstein.
http://da.wikipedia.org/wiki/Morten_Warmind Omhandler Warmind.
<http://no.wikipedia.org/wiki/Nominalisme> Omhandler nominalisme.
<http://no.wikipedia.org/wiki/Teknokrati> Omhandler teknokrati.
http://no.wikipedia.org/wiki/Logisk_positivism Omhandler logiske positivismen.

Det norske leksikon:

http://www.snl.no/Immanuel_Kant Omhandler Kant.
<http://www.snl.no/nihilisme> Omhandler nihilisme.
<http://www.snl.no/nominalisme> Omhandler nominalisme.

Vedrørende Kurt Christensen:

<http://misjonshogskolen.fjellhaug.no/25/>
<http://www.teologi.dk/kurtchristensen.html>